

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра українознавства, культури та документознавства

Кваліфікаційна робота

**ПРАКТИКИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У
ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ
(НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

здобувачки другого(магістерського) рівня вищої освіти,
освітньо-професійної програми «Документознавство та
інформаційна діяльність» спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

_____ Бужинської Аліни Володимирівни

Науковий керівник:
к. філол. н., доцент _____

Чередник Людмила Анатоліївна

Завідувач кафедри:
д.і.н., професор _____

Передерій Ірина Григоріївна

Полтава 2026

Деканові факультету філології,
психології та педагогіки
Національного університету
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Анні АГЕЙЧЕВІЙ
здобувачки
другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
освітньо-професійної програми
«Документознавство та
інформаційна діяльність»
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
Бужинської Аліни Володимирівни

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему кваліфікаційної роботи «Практики популяризації архівних документів у цифровому середовищі (на прикладі Державного архіву Полтавської області)».

Науковим керівником прошу призначити Чередник Людмилу Анатоліївну, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри українознавства, культури та документознавства.

25.08.2025

Аліна БУЖИНСЬКА

Завідувач кафедри УКД _____ Ірина ПЕРЕДЕРІЙ

Керівник _____ Людмила ЧЕРЕДНИК

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра українознавства, культури та документознавства
Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
українознавства, культури та
документознавства

_____Ірина ПЕРЕДЕРІЙ
«___» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувачці другого(магістерського) рівня вищої освіти,
освітньо-професійної програми «Документознавство та
інформаційна діяльність» спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»

Бужинській Аліні Володимирівні

1. Тема роботи: «Практики популяризації архівних документів у цифровому середовищі (на прикладі Державного архіву Полтавської області)».

Керівник роботи: кандидат філологічних наук, доцент Чередник Людмила Анатоліївна.

2. Термін подання роботи: 24.12.2025

3. Мета та завдання кваліфікаційної роботи: розглянути теоретичні засади популяризації архівних документів у контексті цифрової трансформації суспільства; схарактеризувати цифрові інструменти та комунікаційні стратегії архівних установ, спрямовані на взаємодію з користувачами; дослідити вплив цифрового середовища на сприйняття та інтерпретацію архівної інформації, зокрема з урахуванням інформаційної динаміки та кліпового мислення; проаналізувати практики цифрової популяризації архівних документів у Державному архіві Полтавської області та запропонувати напрями їх покращення.

Дата видачі завдання 25.08.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Теоретична частина	27.10.25 – 14.11.25	46%
2	Аналітична частина	17.11.25 – 10.12.25	54%
3	Виготовлення ілюстративного матеріалу та підготовка дозахисту	12.12.25 – 21.12.25	100%
4	Захист роботи	22.01.2026	

Здобувачка

Аліна БУЖИНСЬКА

Керівник роботи

Людмила ЧЕРЕДНИК

АНОТАЦІЯ

Бужинська А.В. Практики популяризації архівних документів у цифровому середовищі (на прикладі Державного архіву Полтавської області). Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна діяльність», освітньо-професійна програма «Документознавство та інформаційна діяльність». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2026.

У кваліфікаційній роботі досліджено практики популяризації архівних документів у сучасному цифровому середовищі. Розглянуто трансформацію архівних установ в умовах цифровізації, зміну їх комунікаційних функцій та підходів до взаємодії з користувачами. Опрацьовано сучасні цифрові інструменти популяризації архівних ресурсів, зокрема програмні комплекси, міжархівні пошукові портали, вебсайти та соціальні мережі. Окрему увагу приділено впливу когнітивних особливостей сучасної аудиторії, зокрема феномену кліпового мислення, на подання архівної інформації.

Проведено аналіз цифрової присутності Державного архіву Полтавської області, окреслено його сильні сторони та проблемні аспекти в онлайн-комунікації. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення популяризації архівних документів, зокрема впровадження користувацько-орієнтованого та інклюзивного вебресурсу, кросмедійних проєктів, мультимедійного контенту, а також використання технологій штучного інтелекту для автоматизації архівних процесів. Окремо акцентовано увагу на практиках ведення архівної справи в умовах воєнних дій.

Результати цієї роботи можуть бути використані архівними установами для підвищення доступності архівної інформації, збільшення залученості користувачів та покращення ефективності цифрових комунікацій.

Ключові слова: архівні установи, цифрове середовище, популяризація архівних документів, кліпове мислення, інклюзивний вебресурс, штучний інтелект, комунікативна практики воєнної архівації.

128 с., 10 рис., 8 табл., 2 дод., 67 джерел.

ABSTRACT

Buzhynska A. Practices of Archival Document Popularisation in the Digital Environment (Based on the Example of the State Archive of Poltava Oblast).

Specialty 029 "Information, library and archival activities", educational and professional program "Documentation and information activities". National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2026.

This thesis examines investigated the practices of popularizing archival documents in the modern digital environment. The transformation of archival institutions in the context of digitalization, changes in their communication functions and approaches to interaction with users were considered. Modern digital tools for popularizing archival resources were studied, in particular, software complexes, inter-archival search portals, websites and social networks. Special attention was paid to the influence of the cognitive characteristics of the modern audience, in particular, the phenomenon of clip thinking, on the presentation of archival information.

An analysis of the digital presence of the State Archives of Poltava Region was conducted, its strengths and problematic aspects in online communication were outlined. Practical recommendations were proposed for improving the popularization of archival documents, in particular, the implementation of a user-oriented and inclusive web resource, cross-media projects, multimedia content, as well as the use of artificial intelligence technologies to automate archival processes. Special attention was paid to the practices of conducting archival affairs in conditions of military operations.

The results of this work can be used by archival institutions to increase the accessibility of archival information, increase user engagement, and improve the effectiveness of digital communications.

Keywords: archival institutions, digital environment, popularization of archival documents, clip thinking, inclusive web resource, artificial intelligence, communicative practices of military archiving.

128 p., 10 pic., 8 tbls, 2 apps. 67 sources.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	13
1.1. Сутність і зміст поняття «популяризація архівних документів» у контексті цифрової трансформації суспільства	13
1.2. Цифрова комунікація архівних установ: моделі взаємодії з користувачами	27
1.3. Трансформація сприйняття та інтерпретації архівної інформації в цифровому середовищі	37
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ РЕСУРСІВ	43
2.1. Інтернет-інструменти та формати представлення архівних матеріалів	44
2.2. Цільові аудиторії архівів і принципи адаптації цифрового контенту	54
2.3. Вплив інформаційної динаміки та феномену «кліпового мислення» на подання архівної інформації	62
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКИ ЦИФРОВОЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ..	70
3.1. Аналіз цифрової присутності та комунікативних практик Державного архіву Полтавської області	70
3.2. Розроблення концепції інклюзивного та користувацько-орієнтованого вебресурсу архіву	85
3.3. Використання мультимедійних та інтерактивних форматів для підвищення доступності й залученості аудиторії	103
ВИСНОВКИ	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	120
ДОДАТКИ	127

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДАПО – Державний архів Полтавської області (установа, відповідальна за зберігання та облік архівних документів у Полтавській області)

WCAG – Web Content Accessibility Guidelines – Настанови з доступності вебвмісту (міжнародний стандарт рекомендацій для створення доступних вебсайтів)

SMM – Social Media Marketing – Маркетинг у соціальних мережах (стратегії просування контенту через соцмережі)

SEO – Search Engine Optimization – Оптимізація для пошукових систем (набір методів для підвищення видимості сайту в пошуку)

HTML – HyperText Markup Language – Мова гіпертекстової розмітки (стандартизована мова для створення структури вебсторінок та вебдокументів)

CSS – Cascading Style Sheets – Каскадні таблиці стилів (мова стилізації вебсторінок для оформлення HTML)

CRM-система – Customer Relationship Management system – Система управління взаємовідносинами з клієнтами (програмне забезпечення для роботи з клієнтською базою)

QR-код – Quick Response code – Код швидкого реагування (двовимірний штрих-код для швидкого сканування та переходу до даних)

GIF-файлів – Graphics Interchange Format files – Файли формату GIF (анімований растровий формат для зображень та коротких відео)

ВСТУП

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства архіви дедалі більше виходять за межі традиційних функцій зберігання і беруть на себе роль активних комунікаторів історичної пам'яті та соціально значущої інформації. Цифрове середовище пропонує нові можливості для популяризації архівних документів, підвищення доступності, урізноманітнення форматів презентації, залучення ширшої та зацікавленої аудиторії. Крім того, динаміка потоку інформації, зміни в розумінні змісту та зростаючий попит на візуальні та інтерактивні методи комунікації вимагають переосмислення способів представлення архівної інформації. У цьому контексті особливо важливим є аналіз методів цифрової популяризації архівних документів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі комунікацій у діяльності архівних установ та необхідністю адаптації традиційних форм роботи з документальною спадщиною до вимог інформаційного суспільства.

В умовах цифрового перенасичення, поширення фрагментарного, або кліпового, мислення архіви зіштовхуються з проблемою не лише забезпечення відкритого доступу до документів, але й їхньої ефективної презентації, інтерпретації та просування для різних цільових аудиторій. Систематизація та наукове осмислення методів цифрової промоції архівних документів на регіональному рівні є недостатніми, тому необхідний ґрунтовний аналіз існуючих інструментів та комунікаційних стратегій. У зв'язку з цим вивчення досвіду Державного архіву Полтавської області є важливим, оскільки відкриває потенціал для визначення ефективних шляхів підвищення доступності, інклюзивності та соціальної значущості архівних ресурсів у цифровому середовищі.

Проблематика трансформації архівної справи знаходиться у центрі уваги багатьох українських і зарубіжних науковців. Зокрема, ці питання досліджуються у працях В. Бездрабко, Л. Ковальської,

Т. Яворської, Т. Білушак, О. Марковця, М. Васильченка, Я. Калакури, Ю. Ковтаник, В. Кудлая, Д. Василенка, І. Резнік, Г. Боряка, Н. Меньківської, Н. Христової, В. Петрович, І. Матяш, М. Михайлюти, К. Новохатського, І. Передерій, Л. Чередник, І. Панченко, Ю. Любас та ін.

Серед зарубіжних учених варто назвати наукові розвідки Р. Кокса, Д. Бермана, Е. Дж. Джилленд, Л. Дюранті, Т. Іствуда, Г. Макніла та ін.

Метою дослідження є аналіз та узагальнення сучасних методів популяризації архівних документів у цифровому середовищі, а також визначення ефективних цифрових інструментів та комунікаційних стратегій на прикладі діяльності Державного архіву Полтавської області щодо підвищення доступності, залученості та інтерпретаційної привабливості архівних ресурсів для різних категорій користувачів.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачається виконання таких завдань:

1. Розглянути теоретичні засади популяризації архівних документів у контексті цифрової трансформації суспільства.
2. Схарактеризувати цифрові інструменти та комунікаційні стратегії архівних установ, спрямовані на взаємодію з користувачами.
3. Дослідити вплив цифрового середовища на сприйняття та інтерпретацію архівної інформації, зокрема з урахуванням інформаційної динаміки та кліпового мислення.
4. Проаналізувати практики цифрової популяризації архівних документів у Державному архіві Полтавської області та запропонувати напрями їх покращення.

Об'єктом дослідження є цифрові практики популяризації архівних документів у цифровому комунікаційному середовищі.

Предметом – діяльність Державного архіву Полтавської області з впровадження цифрових практик популяризації архівних документів у цифровому середовищі.

У процесі дослідження використано **комплекс загальнонаукових і спеціальних методів**, зокрема: аналіз та синтез (опрацювання теоретичних підходів до популяризації архівних документів); індукція та дедукція (формування узагальнень і висновків); компаративний (зіставлення українських і зарубіжних практик цифрової популяризації архівів); структурно-функціональний аналіз (вивчення моделей цифрової комунікації архівних установ); системний підхід (комплексне осмислення цифрової популяризації архівних ресурсів як складника сучасної архівної комунікації); контент-аналіз (дослідження вебсайту та сторінок у соціальних мережах Державного архіву Полтавської області).

Теоретичною основою дослідження є креативний огляд досягнень зарубіжного та вітчизняного документознавства та архівознавства, а також їх використання у створенні стратегії вдосконалення інформаційної діяльності в архівах.

Матеріалом дослідження слугували наукові напрацювання українських та зарубіжних учених, офіційний сайт та вебсторінки в соціальних мережах Державного архіву Полтавської області, а також інші онлайн-ресурси, що використовуються для популяризації архівних документів в Україні та за кордоном.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі методів, прийомів та інструментів популяризації архівних документів у цифровому середовищі з урахуванням когнітивних особливостей сучасної аудиторії, зокрема феномену кліпового мислення, та способів сприйняття нею архівного контенту. У цій роботі також обґрунтовано застосування концепції користувацько-орієнтованого вебресурсу щодо архівних установ. Крім того, на основі всебічного аналізу цифрової присутності Державного архіву Полтавської області запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження нових мультимедійних форматів з метою удосконалення практики популяризації архівних документів у віртуальному просторі.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості впровадження її результатів для удосконалення цифрового представлення архівних установ. Зокрема, практичні рекомендації, розроблені в межах дослідження, можуть бути застосовані для модернізації вебсайтів архівних установ, зокрема онлайн-платформи ДАПО, з метою створення більш інклюзивного та користувацько-орієнтованого середовища для широкої аудиторії.

Апробація результатів дослідження. Результати виконаних наукових розробок з теми «Практики популяризації архівних документів у цифровому середовищі (на прикладі Державного архіву Полтавської області)» було апробовано під час роботи X Міжнародної науково-практичної конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи» (м. Полтава, 25 листопада 2025 р.) та опубліковано у вигляді тез:

1. Бужинська А. Адаптація архівних документів у контексті цифровізації суспільства. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 25 листопада 2025 р. / редкол. І. Г. Передерій, О. Є. Гомотюк та ін. Полтава, 2025. С. 176–181.

Логіка дослідження зумовила таку **структуру кваліфікаційної роботи**: вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та джерел із 67 найменувань, 2 додатків, 10 рисунків та 8 таблиць. Загальний обсяг – 128 сторінок.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Сутність і зміст поняття «популяризація архівних документів» у контексті цифрової трансформації суспільства

Розуміння сутності та змісту поняття «популяризація архівних документів» нерозривно пов'язане з еволюцією архіву як соціально-комунікаційного інституту.

Упродовж всього історичного розвитку архіви незмінно виконували основну функцію акумулювання та збереження документованих свідчень минулого та сучасного життя суспільства, поєднуючи роль сховища й каналу передачі національної та культурної пам'яті. Водночас характер взаємодії архівних установ із суспільством, ступінь доступності їхніх фондів і способи представлення архівної інформації користувачам зазнавали суттєвих трансформацій під впливом соціально-політичних, культурних і технологічних чинників.

У науковій літературі розвиток архіву, зазвичай, традиційно розглядається через призму його функціональної трансформації, що дозволяє виокремити основні етапи становлення архівної справи та формування підходів до популяризації архівних документів. Коротко схарактеризуємо ці етапи та особливості кожного з них.

Перший охоплює період до кінця XVIII століття і характеризувався домінуванням функції збереження документальної інформації про минуле. Варто підкреслити, що тоді архіви служили переважно сховищами для збору та збереження призначених для накопичення й охорони письмових пам'яток. Доступ до таких сховищ був дуже обмеженим і надавався переважно представникам державної влади, духовенства та адміністративного апарату. Архівна інформація розглядалася «як інструмент управління та юридичної перевірки, а не як публічне джерело знань» [10, с. 48].

Одночасно навіть у межах закритої моделі архіви відігравали важливу соціальну роль: «документи використовувалися для засвідчення прав власності, привілеїв, посадових повноважень і законності управлінських рішень». Саме ця практична функція зумовила зародження комунікативного потенціалу архіву, оскільки документи почали виступати засобом взаємодії між владою та суспільством. Визначальною подією цього етапу стало поступове відокремлення архівів від поточного діловодства, що сприяло їх інституційному оформленню як самостійних установ із власними завданнями, принципами організації та методами роботи.

Наступний етап розвитку архівної справи, що тривав з кінця XVIII століття до 1918 року, був пов'язаний зі значним зростанням їх соціальної значущості. У цей період відбувався поступовий перехід від виключно охоронної функції до ширшого розуміння архівів як джерела знань. Комунікативна функція цих установ набувала дедалі більшої ваги і починала співіснувати з функцією збереження документів на майже рівних засадах. Архіви поступово відкривалися для науковців та дослідників, створювалися перші читальні зали, а «архівні матеріали активно вводилися до наукового обігу» [11, с.144]. Це здійснювалося шляхом публікації документів у спеціалізованих збірниках, наукових журналах, монографіях, а також використання їх в історичних та правознавчих дослідженнях. Архівна інформація дедалі частіше «сприймалася не лише як адміністративний ресурс, а як повноцінне джерело історичних знань і культурної пам'яті» [30, с.5]. Саме на цьому етапі формувалися перші елементи популяризації архівних документів у сучасному розумінні, зорієнтовані на ширше коло користувачів поза межами вузького фахового середовища.

Третій етап (1918–1991) пов'язаний із включенням архівів до системи державного управління та їх чітким інституційним оформленням як окремої галузі. У цей період обсяг роботи архівних установ значно

розширився, особливо у сферах збирання архівних фондів, проведення експертних оцінок цінності документів, організації довідково-інформаційної роботи, надання послуг користувачам. Водночас архівні матеріали почали активно залучатися до процесів масової та наукової комунікації: вони використовувалися в публікаціях, музейних виставках, освітніх проєктах, а також радіо- та телевізійних передачах. Крім того, це сприяло зростанню суспільного інтересу до документальної спадщини та формуванню уявлення про архів як важливий елемент культурного простору. Передусім, слід наголосити, що «популяризація архівних документів у цей період значною мірою здійснювалася в межах державної ідеології та була підпорядкована офіційній інформаційній політиці» [10, с.49], що обмежувало повноту й об'єктивність представлення історичного матеріалу.

Четвертий етап розвитку архівної справи, що розпочався з набуттям Україною державної незалежності у 1991 році, триває дотепер. Його характерною ознакою є глибинні трансформації, зумовлені процесами інформатизації та цифровізації суспільства. У цей період архіви поступово виходять за межі традиційної функції пасивного збереження документів і набувають ознак «інформаційно-аналітичних центрів, орієнтованих на забезпечення відкритого доступу до соціально значущої ретроспективної інформації» [21, с.21]. Масове оцифрування архівних фондів, створення електронних баз даних, онлайн-каталогів і спеціалізованих вебресурсів суттєво розширили можливості використання та популяризації архівних документів. Варто підкреслити, що сучасні архівні установи активно інтегруються в національні й міжнародні інформаційно-комунікаційні мережі, використовують вебсайти, соціальні медіа, цифрові виставки, мультимедійні та інтерактивні проєкти, щоб зробити архівну інформацію доступною для ширшої аудиторії. Як наслідок, усе це перетворило архів з місця зберігання історичної пам'яті в активного учасника культурної, освітньої та комунікаційної взаємодії в цифровому середовищі.

Загальним наслідком зазначеної еволюції є сформований сучасний функціональний комплекс архівів, який охоплює різні за своїм значення функції. Окреслимо і коротко схарактеризуємо їх.

1. **Комунікативна функція.** Комунікативна функція визначає архів «як інституцію, що забезпечує рух соціально значущої ретроспективної інформації у часі та просторі» [40, с.189]. Її основна роль полягає у налагодженні «системного та своєчасного взаємозв'язку між архівами та суспільством з метою обміну інформацією, знаннями та культурними смислами» [42, с.5]. Це передбачає активне використання інтернет-комунікації та соціальних мереж, що сприяє переходу від традиційних монологічних методів роботи до діалогічної взаємодії з користувачами. Також саме це допомагає архівам формувати «сучасний публічний імідж, розширювати свою аудиторію та підвищувати рівень суспільної залученості» [46, с.61].

2. **Управлінсько-організаційна функція.** Основна її мета спрямована на впорядкування архівної справи та діловодства на державному рівні. Це включає такі дії, як: «координацію діяльності архівних установ, контроль за станом діловодства в організаціях та компаніях, а також реалізацію державної архівної політики» [47, с.44]. Виконується ця функція завдяки трансформації архівної галузі в систему державної інформаційно-аналітичної та прогностичної підтримки управлінських рішень, що містить низку аспектів, а саме: «впровадження електронного урядування, автоматизацію управлінських процесів та розробку систем електронного документообігу» [32, с.20].

3. **Науково-методична функція.** Основний вектор діяльності зосереджено на тому, що архів слугує осередком наукових досліджень та розробником методичних стандартів роботи з документами. Він відповідає за формування «теоретичних і методологічних основ архівознавства, документознавства та археографії» [10, с. 49]. Крім того, охоплює розроблення уніфікованих методик оцифрування документів, стандартів

метаданих для інформаційно-комунікаційних систем, а також забезпечення інтероперабельності цифрових ресурсів. Окремим новим науковим напрямом стає «архівокомунікологія, що досліджує роль архіву в системі соціальних комунікацій» [31, с.34].

4. **Функція документної пам'яті.** Варто підкреслити, що ця функція є фундаментальною місією архіву як інституту збереження національної спадщини, оскільки установа виступає «транслятором національної пам'яті, забезпечуючи збереження верифікованих документальних свідчень історії та духовного життя суспільства для майбутніх поколінь» [11, с.146]. Реалізується вона через формування «цифрової пам'яті» шляхом масового оцифрування документів, що значно «мінімізує ризики втрати інформації у разі фізичного знищення оригіналів та сприяє протидії фальсифікаціям історичних фактів» [35, с.17].

5. **Інформаційно-документна функція.** Насамперед слід зазначити, що саме ця функція характеризує архів як інтелектуальний центр накопичення, аналізу та розуміння інформації і полягає у «збиранні, упорядкуванні, аналізі та синтезі соціально значущої інформації, що міститься в архівних документах, з метою продукування нових знань» [10, с.48]. На додаток передбачає «трансформацію архівів в інформаційні хаби з використанням технологій штучного інтелекту та аналізу великих масивів даних (Big Data)» [7, с.16]. Це, передусім, забезпечує автоматизацію пошуку, створення інтелектуальних інформаційних систем і надання цілодобового доступу до ресурсів.

6. **Освітня функція.** Головно спрямована на «підвищення інтелектуального рівня суспільства та професійну підготовку майбутніх фахівців» [2, с.78]. Полягає у використанні архівних ресурсів у навчанні, вихованні, популяризації культурної спадщини та формуванні світоглядних орієнтирів сучасної людини. Реалізується за допомогою таких форм роботи, як «онлайн-лекції, вебінари, віртуальні та 3D-екскурсії, цифрові виставки тощо» [46, с.59]. Її особливе значення полягає в тому, що

функція сприяє «розвиткові критичного мислення та медіаграмотності користувачів, що уможлиблює підвищувати їхню стійкість до дезінформації в цифровому середовищі» [54, с.26].

Прикметно, що саме комунікативна й освітня складові в умовах цифрової трансформації набувають особливої ваги, оскільки створюють концептуальне підґрунтя для розвитку популяризації архівних документів як цілеспрямованої діяльності, спрямованої на підвищення доступності, зрозумілості та суспільної значущості архівної спадщини.

Також важливо пам'ятати, що популяризація архівних документів як цілеспрямована діяльність використовує сукупність взаємопов'язаних методів, що історично розвивалися та зазнали значних змін під впливом цифрових технологій. У сучасних умовах ці традиційні методи не втрачають своєї значущості, а трансформуються, доповнюються та інтегруються з цифровими інструментами, що значно розширює аудиторію архівів і докорінно змінює характер взаємодії з користувачами.

Зокрема, одним із основних методів вважається *інформаційно-освітній підхід*, який традиційно здійснювався через публікацію архівних документів у наукових та науково-популярних виданнях, підготовку лекцій та доповідей, участь у конференціях, проведенні освітніх заходах для школярів та студентів. У цифровому середовищі цей підхід набуває нових форм, насамперед «через створення онлайн-виставок як електронних аналогів традиційних виставок, вебінарів, дистанційних курсів стрімінгових лекцій» [44, с.37]. Усе це дозволяє не лише зберігати освітню функцію архіву, а й значно підвищувати доступність архівних знань незалежно від просторових і часових обмежень.

Не менш важливим є *метод комунікації*, який традиційно включав відвідування архівних сховищ, особисті зустрічі з громадянами та безпосередню взаємодію з користувачами в читальних залах. Такі форми забезпечували прекрасний «персоналізований контакт, але обмежувалися фізичною присутністю» [25, с.155]. Сучасні цифрові інструменти, зокрема

соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter, YouTube), чат-боти, онлайн-форми замовлення та консультацій, переводять комунікацію в режим постійного діалогу. Архів у цьому контексті «перестає бути пасивним джерелом інформації та перетворюється на активного учасника публічного простору, здатного оперативно реагувати на запити суспільства і формувати спільноти за інтересами» [47, с.46].

Важливе місце у системі популяризації посідає *підхід, зорієнтований на пошук і доступ до архівної інформації*. Узвичаєно він ґрунтувався на використанні наукового та довідкового обладнання, каталогів і картотек, що вимагало спеціалізованої підготовки користувачів та фізичної присутності в архіві. Сьогодні ці інструменти доповнюються міжархівними пошуковими порталами, уніфікованими електронними системами опису та легкодоступними цифровими репозиторіями. Зазначимо, що такі ресурси «значно спрощують навігацію в архівних масивах, знижують поріг входження для нефахових користувачів і сприяють демократизації доступу до документальної спадщини» [13, с.40].

Окрему групу становить *презентаційний (маркетинговий) метод*, який раніше обмежувався демонстрацією документів на стаціонарних або мобільних виставках. У контексті цифрової трансформації він розширюється за рахунок використання digital-маркетингових комунікацій, геоінформаційних ресурсів, QR-кодів під час публічних заходів, а також створення унікального мультимедійного контенту» [4, с.78]. Такий підхід спрямований не лише на інформування, а й на формування позитивного іміджу архіву, підвищення його впізнаваності та залучення нових цільових аудиторій.

Необхідно наголосити, що сучасні методи популяризації архівних документів не заперечують традиційні методи, а радше інтегрують їх у цифрове середовище, формуючи гібридну модель взаємодії між архівами та суспільством.

Прикметно, що в контексті цифровізації така інтеграція трансформувала саму сутність поняття «популяризація архівних документів», перетворивши його з «переважно монологічної моделі» – орієнтованої на одностороннє інформування та експонування – «у діалогічну й мережеву» [22, с.6]. Це означає зміну не лише інструментарію, а й концептуальних засад діяльності архівів.

Важливо, що в добу диджиталізації передусім відбувається зміна ролі архіву в суспільстві. Так, із традиційної консервативної установи, основним завданням якої було збереження документів, архів поступово трансформується в інформаційно-аналітичний центр, або цифровий хаб, метою якого є трансляція знань у часі та просторі за допомогою сучасних інформаційних та когнітивних технологій, які забезпечують «інтерпретацію, контекстуалізацію та повторне використання архівної інформації»[53, с.227].

Ключовою рисою цифрової популяризації головно стає двостороння взаємодія з користувачами. Інтернет-комунікації створюють умови для постійного зворотного зв'язку, участі аудиторії у формуванні контенту, коментуванні, поширенні та переосмисленні архівних матеріалів. Такий діалогічний формат сприяє зростанню довіри до архівних установ і підвищує рівень громадської залученості.

Крім того, в умовах цифрового середовища істотно зростає роль візуалізації та швидкості подачі інформації. Поширений нині, так би мовити, феномен кліпового мислення, за якого дані сприймаються фрагментарно та швидко, зумовлює і певних трансформації архівного контенту. Перевага надається «стислим, чітко структурованим та візуально насиченим повідомленням, у яких активно використовуються інфографіка, анімація, короткі відеоформати та інші мультимедійні засоби» [39, с. 4].

У цьому аспекті контент стає вагомим ресурсом популяризації. Йдеться не лише про оцифрування документів, а, насамперед, про

створення якісного та унікального інформаційного продукту, здатного зацікавити різні категорії користувачів. З огляду на це, у соціальних мережах та на цифрових платформах «візуальне оформлення, наратив і мультимедійна подача часто відіграють не менш важливу роль, ніж сам зміст документа» [45, с.3].

Ще одна важлива деталь: цифрова трансформація також актуалізує *проблему кадрового забезпечення* архівної сфери. На думку багатьох науковців, зокрема Д. Василенка та Л. Бутка, для «успішного кар'єрного просування фахівцям необхідно розвивати цифрові компетенції, які поєднують архівні знання з комунікативними навичками, управлінням цифровими проектами та вмінням працювати з онлайн-аудиторією» [9, с.34]. З огляду на це зараз в архівах почали з'являтися нові професійні ролі, зокрема менеджери цифрових трансформацій, фахівці з комунікацій та залучення спільнот тощо.

Отже, у контексті цифрової трансформації популяризація архівних документів постає як комплексний, багатовимірний процес, спрямований не лише на поширення інформації, а й на активне включення архівної спадщини в сучасний культурний, освітній та інформаційний простір.

Розкриття сучасних підходів та інструментів популяризації архівних документів логічно підводить до усвідомлення того, що в умовах цифрового середовища істотно трансформуються не лише форми й канали комунікації, а й самі цілі та завдання цієї діяльності. Попри збереження її фундаментальної місії – забезпечення збереження національної пам'яті та історичного минулого народу – цифрова трансформація змінює механізми досягнення цієї мети, розширюючи функціональний і суспільний потенціал архівів.

Одним із найважливіших завдань просування в цифровому середовищі є створення позитивного іміджу архівної галузі загалом, що часто тлумачиться як символічний ребрендинг. Архіви більше не розглядаються як закриті та застарілі установи, а «як відкриті, сучасні та

соціально орієнтовані організації, які можуть взаємодіяти з інтернет-аудиторією та задовольняти її інформаційні потреби» [8, с.140].

Завдяки зростанню представленості архівів у цифровому середовищі, їхня привабливість і суспільна значущість посилюються, що стимулює інтерес до документальної спадщини та архівної справи.

Безперечно, що важливою стратегічною метою є демократизація доступу до архівної інформації. Цифрові технології допомагають усунути різні бар'єри (географічні, фізичні та соціальні), надаючи віддалений доступ до мільйонів сторінок архівних справ широкому колу користувачів, а саме: «науковцям, освітянам, студентам, краєзнавцям, а також громадянам, зацікавленим у дослідженні сімейної історії» [53, с.226]. Саме тому архівна інформація перестає бути привілеєм вузького кола фахівців і перетворюється на суспільно доступний ресурс.

Суттєво, що цифрове середовище розширює можливості архівних установ щодо мобілізації фінансових та організаційних ресурсів. На думку В. Бездрабко, «використання онлайн-платформ для фандрайзингу та краудфандингу створює середовище для залучення потенційних донорів та меценатів, а також для безпосередньої участі громадськості у фінансуванні суспільно значущих робіт, пов'язаних з оцифруванням, збереженням та популяризацією документальної спадщини» [3, с.21]. Поява таких інструментів сприяє побудові тривалих партнерських відносин між архівами та громадою і підвищує рівень колективної відповідальності за збереження історичної пам'яті.

У сучасних умовах роль архівів у запобіганні спотворенню історії є особливо важливою. Публічний доступ до оцифрованих архівних матеріалів створює авторитетну базу достовірних даних, яка слугує інструментом для викриття маніпульованих та ворожих інтерпретацій історії.

В умовах сьогодення надзвичайно зростає роль архівів у протидії різноманітним фальсифікаціям історії. І саме відкрита публікація

оцифрованих архівних документів «створює авторитетну базу достовірних даних, яка слугує інструментом для викриття маніпулятивних чи ворожих історичних наративів» [28, с.23]. У цьому контексті популяризація архівних документів виходить за межі суто інформаційної діяльності й набуває виразного суспільно-політичного та культурного виміру.

Тісно пов'язаним із цим завданням є розвиток критичного мислення та формування відповідального цифрового громадянства, яке передбачає відповідальне ставлення та етичне використання інформаційних технологій. Надаючи доступ до оригінальних документальних джерел, архіви та бібліотеки стають «незамінними помічниками у розвитку навичок аналізу, інтерпретації та критичного оцінювання інформації» [43, с.7]. У цифровому середовищі сьогодні, насиченому фрагментарними та часто недостовірними повідомленнями, ця функція набуває особливої актуальності.

Важливим напрямком популяризаційної діяльності архівних установ є міжнародна інтеграція їхніх ресурсів. Участь у загальноєвропейських та міжнародних цифрових проєктах, таких як Europeana та Archives Portal Europe, забезпечує «включення українських цифрових колекцій до світового інформаційного простору», а це, насамперед, сприяє доступності «до національної документальної спадщини іноземних дослідників та уможливорює міжнародний науковий обмін» [4, с.74].

Нагадаємо особливості висвітлення інформації на провідних європейських онлайн-платформах.

Так, відомо, що Europeana – це загальноєвропейська цифрова інфраструктура, розроблена для інтеграції оцифрованих фондів архівів, бібліотек, музеїв та аудіовізуальних колекцій по всій Європі в єдиний онлайн-простір. Платформа надає безкоштовний доступ до мільйонів цифрових ресурсів, а саме: «документів, фотографій, рукописів, картографічних матеріалів, творів мистецтва та відео» [65]. Для архівної справи участь у Europeana означає не лише технічне розміщення цифрових

копій, а й дотримання уніфікованих стандартів опису (метаданих), інтероперабельності та авторського права. Це, безперечно, стимулює архіви до підвищення якості оцифрування, систематизації фондів і впровадження міжнародних норм архівного опису, що загалом сприяє професіоналізації галузі в цифровому середовищі.

Наступною спеціалізованою європейською платформою, зорієнтованою саме на архівні установи, є Archives Portal Europe, який забезпечує доступ до описів архівних фондів, колекцій і справ з архівів різних країн, дозволяючи здійснювати пошук за країнами, хронологією, темами або фондоутворювачами. На відміну від універсальних культурних платформ, ця «фокусується на контексті походження документів і збереженні принципів архівної системності» [65]. У контексті архівної справи це можливість представлення національних фондів у міжнародному професійному середовищі без втрати їхньої структурної цілісності.

Варто особливо наголосити, що інтеграція українських архівних ресурсів до таких платформ суттєво впливає на розвиток архівної справи в цифрову епоху. По-перше, вона розширює коло користувачів архівної інформації, залучаючи іноземних науковців, студентів і дослідників. По-друге, міжнародна присутність архівних матеріалів підвищує рівень довіри до джерел і сприяє включенню українських документів у глобальний науковий дискурс. По-третє, участь у міжнародних цифрових проєктах стимулює архіви до модернізації технічної інфраструктури, розвитку цифрових компетентностей працівників та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Певна річ, реалізація зазначених цілей і завдань зумовлює звернення до теоретичних моделей, що пояснюють специфіку взаємодії архівів із суспільством в онлайн-середовищі. Прикметно, що сучасна архівна наука дедалі частіше апелює до положень соціальної комунікації та мережевої взаємодії, що відображається у формуванні нових міждисциплінарних підходів. Зокрема, на думку українського дослідника

Д. Василенка, перспективним напрямом є архівокомунікологія, яка «досліджує діяльність, місце та роль архіву в системі соціальних комунікацій, аналізуючи процес «спілкування» користувача з документною пам'яттю людства» [8, с.140].

З огляду на класичні теорії спілкування, базовою для цифрової популяризації залишається модель «комунікант – повідомлення – реципієнт», яка в умовах мережевої комунікації зазнає якісних змін. Так, архів стає комунікантом і передає ретроспективну документну інформацію, однак реципієнт отримує можливість «не лише споживати повідомлення, а й активно взаємодіяти з ним, поширювати, коментувати та створювати нові інформаційні контексти, фактично стаючи співкомунікантом» [10, с.49].

Мережева комунікація архівів, що здійснюється через інтернет-канали, «служує центром, або хабом», для перетворення даних, забезпечуючи інтенсивний обмін інформацією для широкої аудиторії. Як засвідчує відома українська документознавиця В. Бездрабко, це «поєднує інформаційну функцію, спрямовану на створення зображень і контенту, з комунікаційною функцією, яка передбачає взаємодію, обмін ідеями та формування різних спільнот» [31, с.28].

У цьому контексті архівні установи дедалі активніше застосовують інструменти цифрового маркетингу. На нашу думку, найчастіше це SMM і SEO.

Встановлено, що SMM (англ. Social Media Marketing – маркетинг у соціальних мережах) – це «комплекс методів і практик просування інформаційного контенту та формування комунікації з цільовими аудиторіями через соціальні мережі (Facebook, Instagram, YouTube тощо)» [37]. Щодо архівної справи, то SMM використовується для популяризації архівних документів, інформування громадськості про діяльність архівних установ, налагодження інтерактивної взаємодії з користувачами та

формування позитивного публічного іміджу архіву як відкритої соціально-культурної інституції.

SEO (англ. Search Engine Optimization – пошукова оптимізація вебресурсів) – це «сукупність технічних і контентних заходів, спрямованих на оптимізацію вебресурсів з метою підвищення їх видимості та позицій у результатах пошукових систем (Google тощо)» [63]. Для архівних установ SEO є важливим, оскільки забезпечує ефективне індексування цифрових архівних ресурсів, електронних каталогів та довідкового апарату, що, безсумнівно, сприяє підвищенню доступності архівної інформації як для дослідників, так і широкого кола користувачів.

Крім цього, архіви дедалі активніше впроваджують елементи репутаційного менеджменту (англ. reputation management) та антикризового (англ. crisis management), які також походять з англійської та комунікаційної традиції. Як відомо, репутаційний менеджмент передбачає «цілеспрямоване формування, підтримку та захист позитивного іміджу архівної установи в цифровому інформаційному просторі», тоді як антикризове управління головно «зосереджене на своєчасному виявленні потенційних інформаційних загроз, реагуванні на кризові ситуації та пом'якшенні негативних наслідків для довіри до архівів» [3, с.31].

Застосування зазначених інструментів потребує постійного моніторингу цифрового середовища, аналізу суспільних настроїв і інформаційних потоків, а також оперативного коригування комунікаційних стратегій відповідно до актуальних потреб і очікувань користувачів, що є невід'ємним складником функціонування архівних установ у цифрову епоху.

Найважливішою передумовою для ефективного впровадження всіх описаних вище моделей та практик є, насамперед, доступність, відкритість та прозорість архівної інформації. Загалом, що саме ці три принципи лежать в основі сучасної інтернет-комунікації архівів і є для виконання архівами своєї соціальної місії. Поза тим, вони допомагають забезпечити

конституційні права громадян на доступ до інформації, особливо в ситуаціях дистанційного зв'язку, зокрема під час воєнного стану чи інших кризових ситуацій.

Слід додати, що прозорість архівної діяльності, зокрема «через публікацію оцифрованих матеріалів», унеможливує монополізацію доступу до історичних джерел окремими групами дослідників і «сприяє формуванню відкритого наукового середовища» [53, с.227].

Водночас відкритість архівних документів відіграє вирішальну роль у формуванні національної ідентичності, забезпечуючи збереження колективної пам'яті та протидію спробам фальсифікації історії.

Не варто забувати і про практичний аспект цифрової доступності, який передбачає збереження оригінальних документів. Надання широкого доступу до цифрових копій дозволяє мінімізувати фізичний контакт із крихкими паперовими носіями, тим самим подовжуючи термін їхнього зберігання.

Загалом, у сукупності всі ці чинники сприяють підвищенню рівня інституційної довіри до архівів, зміцненню їхнього авторитету та утвердженню архівних установ як відкритих та соціально відповідальних суб'єктів сучасного цифрового суспільства.

1.2. Цифрова комунікація архівних установ: моделі взаємодії з користувачами

На нашу думку, логічним продовженням осмислення популяризації архівних документів у контексті цифрової трансформації є аналіз специфіки комунікації архівних установ з користувачами в цифровому просторі. Якщо в попередньому розділі основну увагу було зосереджено на сутності, цілях та функціональних трансформаціях популяризаційної діяльності, то в цьому акцент буде зміщено на дослідження механізмів безпосередньої взаємодії архівів з різними аудиторіями в умовах мережевого середовища.

Як уже зазначалося вище, цифрова комунікація в архівній сфері є складником ширшого феномену мережевої та архівної інтернет-комунікації, яка, використовуючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології, забезпечує систематичну взаємодію між архівною установою та користувачами її послуг. У цьому контексті комунікація виходить за межі традиційного інформування та набуває ознак «безперервного, багатоканального та зворотного процесу, інтегрованого в загальну цифрову екосистему суспільства» [10, с.49].

Загалом відомо, що мережева комунікація – це передавання будь-якої інформації через Інтернет-канали і визначається вона високою швидкістю обміну даними, можливістю зберігати великий обсяг інформації та надавати доступ до неї великій кількості користувачів, підключених до спільної комунікаційної платформи. Для архівної галузі це означає принципову зміну логіки взаємодії з інформацією, оскільки документ перестає бути статичним об'єктом зберігання і стає активною частиною комунікаційного процесу.

Сучасна архівна інтернет-комунікація стосується новітніх інтернет-додатків та платформ, які спочатку були побудовані на технологічних та ідеологічних засадах Web 2.0, і поступово еволюціонували до Web 3.0.

Варто зауважити що Web 2.0 визначається як етап розвитку Інтернету, для якого властиві «висока інтерактивність користувачів, можливість спільного створення та обміну контентом, широке поширення соціальних мереж, блогів, форумів, відеоплатформ та сервісів, що підтримують двостороннє спілкування» [50, с.35]. Зазначимо, що на цьому етапі архівні установи можуть не лише публікувати цифрові копії документів, а й організовувати «обговорення, колективне тлумачення матеріалів, освітні проєкти, онлайн-виставки та інші форми залучення користувачів, що сприяють активному сприйняттю та повторному використанню архівного контенту» [46, с.61].

Наступним етапом цифрової еволюції, безсумнівно, став Web 3.0, або «семантичний Інтернет», де дані стали вже «більш структурованими, взаємопов'язаними та зрозумілими для машинного аналізу», що дозволило «ефективніше обробляти великі обсяги інформації, персоналізувати користувацький досвід і забезпечувати децентралізацію та безпеку даних через блокчейн-технології» [64].

На кожному з цих етапів для архівної сфери розкривалися нові можливості створення інтерактивних платформ, де користувачі не лише споживали б контент, а й мали нагоду активно співпродувати його, до прикладу, завдяки доповненням метаданих, оцифруванням, участі у краудсорсингових проєктах, розробленню на основі архівних матеріалів різноманітних тематичних цифрових наративів та освітніх курсів.

Загалом, з погляду популяризації архівних документів, цифрова трансформація суспільства створює унікальні умови для поширення знань, підвищення прозорості та доступності культурної спадщини, а також залучення різновікової та нерівноцінної для рівнем підготовки аудиторії.

Іншими словами, натепер популяризація в інтернет-просторі стає, на думку І. Резніка, «багатовимірною»: вона передбачає не лише відображення оцифрованих документів, а й «створення інтерактивних наративів, відео- та мультимедійних історій, освітніх ігрових платформ, а також використання сучасних аналітичних інструментів для вивчення аудиторій та посилення впливу комунікації» [46, с.59]. З огляду на це, архіви стали не лише сховищами документальної інформації, а й активними центрами культурного, освітнього та наукового діалогу, де користувачі можуть одночасно переглядати, аналізувати та спільно створювати цифровий контент.

Важливим аспектом також є те, що відбувається перехід від пасивного використання інформації до активної участі та співтворчості знань, що показує загальну тенденцію цифрового суспільства – від централізованих джерел до децентралізованих платформ, які відкривають нові можливості

для комунікації, співпраці та творчого розвитку архівного матеріалу. Поступово популяризація архівних документів у цифрову епоху стає багатоетапним процесом, який поєднує технологічні, соціальні та культурні речі, а його метою є інтеграція історичної пам'яті в сучасний інформаційний простір суспільства.

Науковці суголосні в тому, що основними функціями архівної інтернет-комунікації є «інформаційна, яка передбачає створення контенту та формування публічного іміджу архіву», та комунікаційна, яка «забезпечує діалог, обмін інформацією та ідеями між установою та користувачами» [3, с.20].

У такому розумінні архівна інтернет-комунікація постає як цілеспрямований двосторонній процес, спрямований на розкриття архіву як сучасного інформаційного центру, що репрезентує національну й культурну спадщину в цифровому просторі. Вона забезпечує своєчасний і гнучкий зв'язок архівної установи із суспільством, адаптуючи форми подачі інформації до змінних умов цифрового середовища та очікувань користувачів.

Прикметно, що відмінною рисою цифрової комунікації архівів є орієнтація передусім на користувача. У мережевому середовищі архівні установи взаємодіють з користувачами різних категорій, рівень освіти яких, мета доступу до архівної інформації та способи її розуміння відрізняються. До таких груп належать «науковці та дослідники, студенти та учні, журналісти та представники медіа, широка громадськість, генеалоги та дослідники родини, державні установи, а також освітні та культурні заклади» [53, с.225]. Кожна з цих категорій формує власний запит до архіву, що безпосередньо впливає на комунікаційні стратегії та формати подання контенту (рис.1.1)

Рис. 1.1. – Користувачі архівного контенту [33, с.89]

З огляду на таблицю, можна стверджувати, що науковці й дослідники зорієнтовані насамперед на повноту, достовірність і джерельну цінність інформації. Для них ключовими є розвинені пошукові інструменти, доступ до електронних описів фондів і цифрових копій документів, а також стабільність і передбачуваність архівних онлайн-сервісів.

Студенти й учні, навпаки, потребують адаптованого, структурованого та візуально підтриманого матеріалу, який сприяє швидкому засвоєнню інформації та може використовуватися в освітньому процесі.

Для широкої громадськості більш привабливими є доступні історичні сюжети, матеріали з локальної історії, а також мультимедійні формати, що поєднують текст, зображення й відео.

Окрему групу становлять генеалоги та родинні дослідники, для яких пріоритетними є «персональні записи, метричні книги, ревізські списки й чіткі покрокові рекомендації щодо пошуку інформації» [26, с.24].

Державні установи та органи влади звертаються до архівів із практичними запитам, сподіваючись швидко отримати доступ до офіційних документів, нормативних матеріалів та структурованої довідкової інформації.

Освітні та культурні організації, своєю чергою, потребують тематичних добірок, ілюстративних матеріалів і контенту, «придатного для використання на публічних заходах, виставках та навчальних програмах» [4, с.78].

Без сумніву, усвідомлення всього розмаїття потреб користувачів є необхідною передумовою для ефективної цифрової комунікації, оскільки дозволяє архівам адаптувати контент та сервіси до конкретної аудиторії, тим самим підвищуючи рівень залучення та практичну цінність архівної інформації. Звісно, що реалізація такої оптимізованої комунікації можлива лише завдяки використанню розгалуженої системи цифрових каналів, які в сукупності утворюють єдине комунікаційне середовище архівної установи.

Одним із найважливіших каналів сьогодні є соціальні мережі, які стали центральним місцем для значного сегмента аудиторії. Для архівів вони слугують як «майданчиком для двосторонньої взаємодії, самопрезентації», так і «створення нового публічного іміджу» [8, с.141]. Саме завдяки соціальним мережам поширюється унікальний контент, анонсуються події, інформується про процеси оцифрування та реалізуються ініціативи із залучення громадськості й потенційних донорів.

Загалом «вебсайти та спеціалізовані архівні портали слугують базовим, інституційно стабільним каналом цифрової комунікації, виконуючи роль «єдиного вікна» для доступу до архівних ресурсів» [53, с.227]. Саме тут надається доступ до довідкової інформації, електронних науково-довідкових інструментів, сервісів реєстрації користувачів та замовлення документів, а також до міжархівних пошукових систем та платформ, що об'єднують цифрові ресурси різних установ.

Крім того, важливим складником цифрової комунікації, на думку українських дослідників Н. Залетки та Є. Чорноморця, є електронні сервіси, що надають архівні послуги в онлайн-форматі. До них належать «віртуальні виставки, інтерактивні проекти, чат-боти для консультацій, використання QR-кодів у рекламних заходах та онлайн-оплата послуг

тощо» [24, с.65]. У сукупності ці інструменти формують інноваційні моделі взаємодії, які значно підвищують зручність користування архівними ресурсами та зміцнюють позитивне сприйняття архівів у цифровому середовищі.

У наш час з метою оперативності та персоналізованості комунікації дедалі частіше використовують такі месенджери, як Telegram або Viber, які дозволяють швидко реагувати на запити користувачів, інформувати про зміни в роботі архівів і підтримувати постійний контакт із зацікавленою аудиторією. Використання таких каналів доповнює офіційні платформи, створюючи багаторівневу систему цифрової взаємодії.

Загалом, у цифровому просторі комунікація між архівними установами та користувачами зазнала суттєвих якісних змін, що зумовлено як технологічним прогресом, так і трансформацією суспільних очікувань щодо доступу до інформації. У той час як традиційна модель взаємодії між архівами та користувачами базувалася переважно на односторонній передачі інформації в межах фізичних читальних залів, цифрове середовище створило діалогічну, мережеву модель, в «якій архів виступає не лише зберігачем документної пам'яті, а й активним учасником соціальної комунікації» [5, с.53]. У цій моделі, як уже зазначалося вище, класична схема «комунікант – повідомлення – реципієнт» зберігає свою концептуальну основу, однак наповнюється новим змістом: користувач перестає бути пасивним споживачем ретроспективної інформації та набуває можливості впливати на характер, форму й інтенсивність комунікації, а в окремих випадках – самостійно продукувати комунікативні смисли.

Варто наголосити, що в умовах диджиталізованого суспільства цифрова архівна комунікація дедалі більше базується на принципі двосторонньої взаємодії, що зумовлена безперервним діалогом між установою та її аудиторією. Інтернет-платформи, офіційні вебсайти, соціальні мережі та електронні сервіси створюють хороші умови для

безперервного обміну повідомленнями, запитами, коментарями та оцінками. Ця взаємодія уможлиблює формування горизонтальних комунікаційних зв'язків, у межах яких архів не лише транслює інформацію, а й реагує на потреби користувачів, адаптує контент та сервіси до їхніх очікувань. Як стверджують Л. Дідух, Т. Ковтанюк та Я. Калакура, невід'ємним складником цієї трансформації є «інтеграція та уніфікація цифрових ресурсів, що відображається у створенні спільних пошукових платформ та агрегаторів архівної інформації»[20, с.61]. Єдині інтерфейси доступу та стандартизовані підходи до опису документів значно спрощують навігацію для користувачів і знижують бар'єри входження в архівний інформаційний простір.

Одночасно з цим цифрове середовище сприяє розвитку автоматизованих та персоналізованих методів комунікації. Особисті кабінети користувачів, електронні форми запитів та автоматизована обробка соціально-правових запитів поступово змінюють уявлення про архівні послуги як складний і повільний процес. На думку львівського дослідника О. Марковця, персоналізація комунікації дозволяє архівам «задовольняти конкретні потреби різних груп користувачів – науковців, студентів, генеалогів, представників громадськості – та пропонувати їм релевантні сервіси й інформаційні продукти» [25, с.153]. У такому контексті прозорість процедур і зрозумілість комунікацій стають важливими чинниками формування довіри до архівної установи як соціального інституту.

Важливим компонентом ефективної цифрової взаємодії є добре налагоджений зворотний зв'язок, який виконує не лише інформаційну, а й репутаційну функцію. Можливість коментувати, обговорювати та отримувати своєчасні відповіді перетворює архівну інтернет-комунікацію на простір соціального діалогу. Для архівної установи це створює умови «для самопрезентації, покращення іміджу та формування лояльної спільноти користувачів» [8, с.145]. Водночас ефективність такого діалогу

безпосередньо залежить від оперативності реакції, професійної модерації та готовності самого архіву підтримувати відкриту комунікацію навіть у критичних ситуаціях. Саме тому дедалі більшої актуальності набувають інструменти моніторингу активності користувачів і аналізу комунікативних показників, що дозволяють, на переконання В. Бондар, «не просто оцінювати ефективність контенту, а й своєчасно реагувати на негативні сигнали» [2, с.131].

Особливого значення у цифровій взаємодії набуває змістове наповнення комунікації. Якість, надійність та унікальність архівного контенту стають визначальними факторами для привернення та утримання уваги користувачів. У цифровому просторі архівні документи вже перестають існувати лише як об'єкти зберігання і дедалі частіше подаються в інтерпретованій, контекстуалізованій формі – через добірки, візуальні історії, мультимедійні матеріали. Це дозволяє «перекласти складну ретроспективну інформацію в сучасні, зрозумілі формати, не втрачаючи при цьому своєї наукової достовірності» [30, с.6].

Водночас цифрова комунікація архівів функціонує в умовах значних викликів, зумовлених особливостями інформаційного середовища. Щодо цієї проблем то варто нагадати, що тривале користування інтернетом сприяє розвитку різного типу перевантажень. Так, одним із небезпечних явищ інформаційне перевантаження, що формує фрагментарне, або кліпове, мислення користувачів. Безперервний потік повідомлень, візуальних образів і коротких текстів ускладнює тривале зосередження та глибоке осмислення інформації, що суперечить природі архівних документів як складних історичних джерел. У таких умовах архіви змушені шукати баланс між науковою ґрунтовністю та лаконічністю подачі матеріалу, використовуючи візуальні й емоційні елементи як засіб привернення уваги, але не саму ціль.

Ще одним серйозним викликом сьогодення є зростання конкуренції за увагу користувачів у цифровому просторі. Не рідко

соціальні мережі та онлайн-платформи «функціонують за логікою короткотермінового контенту» [39, с.10], де пріоритет часто надається візуальній привабливості та миттєвому емоційному відгуку. Для архівних установ такий варіант необхідність адаптації комунікаційних стратегій до специфіки різних платформ, зокрема шляхом ширшого використання мультимедійних форматів. Однак виникає ризик того, що такі зміни можуть супроводжуватися спрощенням змісту та зниження рівня довіри з боку критично налаштованої аудиторії, яка чутливо реагує на маніпулятивні практики в медіапросторі.

Окрему групу проблем становлять питання пошуку та ідентифікації архівних ресурсів у цифровому середовищі. Відсутність чіткої навігації між офіційними вебсайтами та сторінками в соціальних мережах, а також брак перевірки офіційних акаунтів ускладнює процес визначення надійних джерел інформації та негативно впливає на довіру користувачів.

Також до цього додаються технічні та правові проблеми, які стосуються, зокрема, «сумісності різних інформаційних систем і необхідності удосконалення правового регулювання у сферах авторського права та захисту персональних даних» [22, с.7].

Отже, комунікація архівних установ із користувачами в цифровому просторі постає як складний, багатовимірний процес, у якому поєднуються технологічні, соціальні та культурні чинники.

Перехід до діалогічної та мережевої моделі взаємодії відкриває нові можливості для підвищення суспільної ролі архівів, водночас висуваючи перед ними нові вимоги щодо професійної компетентності, стратегічного мислення та відповідальності в умовах цифрової трансформації суспільства.

1.3. Трансформація сприйняття та інтерпретації архівної інформації в цифровому середовищі

Цифрове середовище істотно трансформує не лише форми доступу до архівної інформації, а й механізми її сприйняття та інтерпретації, що зумовлює появу нових когнітивних і комунікаційних практик (рис. 1.2).

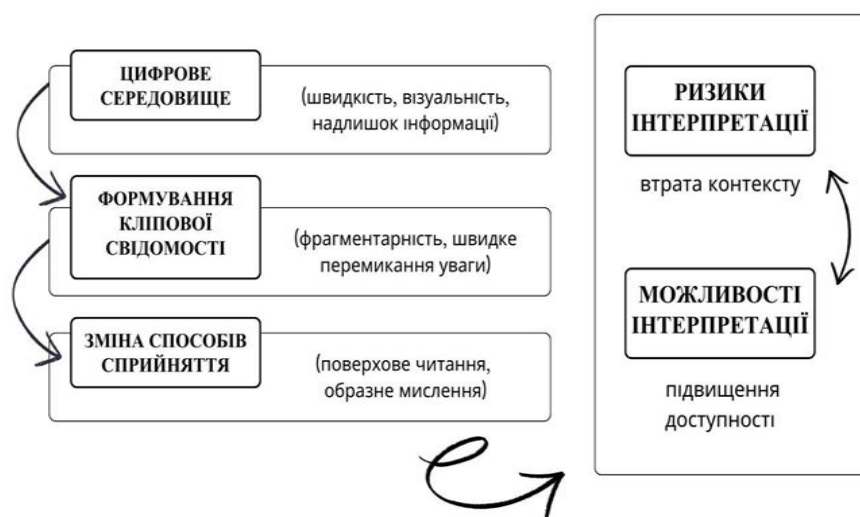

Рис. 1.2. Трансформація сприйняття архівної інформації під впливом цифрового середовища. Створено автором

Як уже неодноразово наголошувалося, однією з ознак сучасної інформаційної культури є кліпова свідомість, зумовлена швидким зростанням індустрії цифрового контенту, домінуванням візуальних форматів та постійним потоком інформації. За цих обставин візуальний ряд складається з фрагментів, що швидко змінюються, а сприйняття інформації набуває мозаїчного характеру, що суттєво впливає на взаємодію користувачів з архівними джерелами.

Науковці зауважують, що кліпове мислення вирізняється здатністю швидко перемикає увагу між окремими інформаційними блоками, які часто сприймаються ізольовано, без глибокого аналізу внутрішніх зв'язків і причинно-наслідкових залежностей.

На думку С. Соболевої, такий тип мислення розвивається під тиском «швидкого оновлення інформації, прагнення миттєвого отримання

результату та дефіциту часу на осмислення складних змістових конструкцій» [51, с.70]. Як наслідок, здатність концентруватися протягом тривалого часу зменшується, а повна картина минулого замінюється швидкими фрагментами, які не завжди відображають справжній історичний контекст. Для архівної інформації, яка за своєю природою є контекстуально залежною та потребує системного аналізу, це створює принципово нові виклики.

Особливості інтерпретації стислої інформації в цифровому середовищі істотно підвищують імовірність викривлення історичного змісту архівних матеріалів. Зосередження уваги користувачів на одному документі або його фрагменті без урахування комплексу пов'язаних джерел, історії походження, функціонального призначення та архівної структури може призвести до втрати смислової глибини. Контекст відіграє вирішальну роль у цьому відношенні, оскільки саме він забезпечує правильне розуміння змісту документа та дозволяє інтегрувати його в ширший історичний і соціальний дискурс. Крім того, адаптація архівної інформації до потреб цифрових платформ часто передбачає скорочення тексту, емоційне загострення та спрощення подачі, що підвищує ризик редукції складних історичних процесів до поверхових ілюстрацій. Для кращого розуміння особливостей кліпового мислення на табл.1.1. наведено його порівняння з аналітичним сприйняттям.

Табл.1.1. – Кліпове мислення vs аналітичне сприйняття архівної інформації. Створено автором

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ	АНАЛІТИЧНЕ МИСЛЕННЯ
Фрагментарність	Цілісність
Візуальні образи	Текст і контекст
Швидке споживання	Глибокий аналіз
Емоційна реакція	Критичне осмислення
Вибіркове читання	Робота з комплексом джерел

Окремою проблемою постає можливість маніпулятивного використання архівних матеріалів у цифровому середовищі. Передусім «масове споживання контенту, поширення агресивної риторики та спрощених інтерпретацій у соціальних мережах сприяють зниженню якості мовних і смислових практик» [49, с.139]. У таких умовах архівна інформація може бути вирвана з контексту й «використана для підтримки ідеологічно вмотивованих або деструктивних наративів, що підриває її наукову та суспільну цінність» [39, с.9]. Це актуалізує потребу в активній позиції архівних установ як інституцій, відповідальних за збереження цілісності та достовірності історичної пам'яті.

Разом із тим цифрове середовище істотно змінює підходи до сприйняття та інтерпретації архівної інформації, відкриваючи перед архівними установами якісно нові можливості для представлення документної спадщини.

Перехід від суто текстоцентричних форм подання до візуально зорієнтованих і мультимедійних форматів відповідає сучасним когнітивним характеристикам користувачів, для яких характерні фрагментарне сприйняття, швидке перемикавання уваги та пріоритет образної інформації. За таких обставин «цифрові технології дозволяють трансформувати складний архівний матеріал у нові моделі розуміння, без спрощення його наукової сутності та втрати змістової точності [51, с.88].

Не можна не погодитися з дослідницею М. Михайлютою, яка писала, що «використання візуалізації – інфографіки, схем, діаграм, анімації та структурованих візуальних цитат – сприяє кращому розумінню контексту створення документів, логіки подій і взаємозв'язків між історичними фактами» [39, с.5]. Безумовно, візуальні образи дозволяють швидше орієнтуватися в інформаційному масиві, знижують когнітивне навантаження та полегшують запам'ятовування ключових смислів. У поєднанні з аналітичним текстом такі засоби формують «багаторівневе інформаційне повідомлення, яке водночас забезпечує можливість

поверхневого ознайомлення та створює умови для поглибленого дослідження першоджерел» [28, с.23].

Багато науковців, зокрема Л. Ковальська, наголошують на тому, особливе значення в цифрову епоху набувають мультимедійні формати подання архівної інформації, зокрема фотодокументи, відеоматеріали, аудіосвідчення та цифрові реконструкції. Їх використання розширює інтерпретаційний потенціал архівних ресурсів, оскільки дозволяє поєднати документальну достовірність із емоційним впливом. Мультимедіа створює ефект присутності, сприяє «емпатійному залученню користувачів та допомагає краще усвідомити й зрозуміти соціальний, культурний та людський вимір історичних подій» [30, с.11].

Львівська дослідниця Т. Білушак вважає, що в умовах сьогодення важливими інструментами архівної комунікації є віртуальні виставки, цифрові демонстрації та тематичні онлайн-проекти. На відміну від традиційного демонстрування документів, такі формати «дозволяють вибудовувати цілісні наративи, у межах яких архівні матеріали супроводжуються коментарями, хронологічними довідками, інтерактивними елементами та мультимедійним контекстом» [4, с.77. Це сприяє глибшому розумінню значення документів і їх ролі в історичних процесах, а також робить архівну інформацію більш доступною для нефахової аудиторії.

Показово, що інтерактивність цифрового середовища суттєво впливає на характер взаємодії користувача з архівною інформацією. Завдяки інтерактивним хронологіям, мапам, фільтрам пошуку, опитуванням і можливостям персоналізованого доступу користувачі залучаються до активного процесу пізнання. Це відбувається тому, що вони «перестають бути пасивними споживачами інформації, а набувають ролі учасників інтерпретаційного процесу, самостійно обираючи траєкторію роботи з документами» [20, с.63]. Іншими словами, цифрове середовище не лише змінює форму подання архівної інформації, а й трансформує сам механізм

її сприйняття та осмислення, посилюючи комунікативну й освітню функції архівів у сучасному суспільстві.

Варто також наголосити на значному впливові соціальних мереж на розуміння архівних матеріалів, оскільки саме вони стали одним із провідних каналів комунікації архівних установ із широкою аудиторією. Формат стрічки новин, анонсів і коротких повідомлень визначає специфіку подання інформації та водночас формує рамки її сприйняття. Гостра конкуренція за увагу змушує архіви зосереджуватися на візуальній привабливості та креативності, що може «як підвищувати інтерес до архівної спадщини, так і впливати на її інтерпретацію через спрощення змісту» [47, с.45]. Використання хештегів і тематичного маркування структурує інформаційний простір, полегшуючи пошук, але водночас «задає певні інтерпретаційні акценти, які спрямовують увагу користувачів у межах наперед визначених смислових рамок» [8, с.143].

У такому середовищі цифрова та медіаграмотність користувачів є особливо важливою. Здатність критично аналізувати джерела та відрізнити достовірну інформацію від фрагментованої чи маніпульованої стає необхідною умовою для умовою адекватного сприйняття архівних матеріалів. Прикметно, що архівні установи, разом з бібліотеками та іншими інформаційними центрами, дедалі частіше беруть участь в освітніх програмах, спрямованих на розвиток навичок критичного мислення та відповідального використання цифрових ресурсів. Саме тому онлайн-лекції, методичні матеріали та інтерактивні курси з використання електронних архівів «сприяють глибшому розумінню природи архівної інформації та механізмів її інтерпретації» [54, с.27].

Необхідно звернути увагу, що важливим виміром цифрової інтерпретації архівних матеріалів є етичний аспект, що охоплює питання захисту персональних даних, дотримання авторських прав, збереження цілісності інформації та запобігання маніпуляціям. Оцифрування й публікація архівних документів у мережі Інтернет розширюють доступ до

історичних джерел, водночас підвищуючи ризики розкриття конфіденційної інформації, зокрема персональних даних. У цьому контексті актуальними є вимоги Законів України «Про захист персональних даних» та «Про Національний архівний фонд та архівні установи», які «передбачають знеособлення або обмеження доступу до чутливої інформації з метою захисту прав громадян» [20, с.26].

Крім того, в цифровому середовищі особливої актуальності набувають питання авторського права, оскільки копіювання та розповсюдження контенту здійснюється без будь-яких суттєвих обмежень. Слід наголосити, що архівні документи та медіаматеріали повинні використовуватися відповідно до Закону України «Про авторське право та суміжні права», який «забезпечує баланс між інтересами правовласників і суспільною потребою в доступі до культурної спадщини» [53, с.228].

Ще один важливий аспект. У цифровому середовищі архіви виступають не лише «як джерела інформації, а й інституції наукової та соціальної відповідальності, що впливають на формування історичної пам'яті» [26, с.31]. Прозора публікація оцифрованих документів, що супроводжується професійними коментарями та правилами використання, сприяє правильному розумінню архівної інформації та відповідає принципам відкритості, закріпленим у Законі України «Про доступ до публічної інформації».

Водночас управління цифровими архівними фондами передбачає можливість обмеження доступу до документів у випадках нецільового їх використання чи маніпуляцій, що є особливо важливим в умовах інформаційних загроз. У цьому відношенні діяльність архівів має узгоджуватися з положеннями Закону України «Про національну безпеку України», у яких «підкреслено роль архівних установ у протидії дезінформації та забезпеченні науково обґрунтованої інтерпретації історичних джерел» [20, с.71].

У цьому контексті архіви виступають не лише як технічні провайдери інформації, а як інституції моральної та наукової відповідальності. Відкрита й прозора публікація оцифрованих документів, яка супроводжується фаховими коментарями та чіткими правилами користування, стає ефективним інструментом протидії маніпулятивним інтерпретаціям і нав'язаним історичним нарративам. Разом із тим відповідальне управління цифровими фондами передбачає можливість обмеження доступу для користувачів, які свідомо перекручують або фальсифікують архівну інформацію, особливо в контексті інформаційної безпеки та протидії агресивним інформаційним впливам.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що вплив цифрового середовища на сприйняття та інтерпретацію архівної інформації має амбівалентний характер. З одного боку, це посилює ризик фрагментації контенту та поверхового розуміння історичного минулого, а з іншого – відкриває нові можливості для доступності, залучення та осмислення документної спадщини.

У контексті цифрової трансформації суспільства, досягнення балансу між прийняттям нових способів мислення та збереженням наукової глибини стає ключовим завданням архівних установ у контексті цифрової трансформації суспільства.

РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ РЕСУРСІВ

2.1. Інтернет-інструменти та формати представлення архівних матеріалів

Інтернет-спілкування та використання онлайн-інструментів у сучасних умовах є не лише допоміжним джерелом інформації, а й системоутворюючим чинником популяризації архівних матеріалів.

Перехід архівів у цифровий простір трансформує спосіб їхньої взаємодії з користувачами, переходячи від односторонньої моделі «надання доступу» до формату безперервного діалогу, участі та взаємодії. Саме мережа Інтернет створює для архівних установ умови для «формування нового публічного іміджу, підвищує їхню видимість, відкритість та довіру, а також допомагає залучати нових партнерів, дослідників та потенційних донорів» [3, с.25]. Результативність такої діяльності значною мірою залежить від наявності власного, змістовно й візуально продуманого контенту, адаптованого до специфіки різних цифрових платформ.

У зв'язку з цим особливо важливим є використання візуального та мультимедійного контенту, що відповідає характеристикам сучасного цифрового мислення.

У ситуаціях кліпового мислення, коли користувачі взаємодіють з інформацією «фрагментарно та швидко» [39, с.8], візуальні образи стають основним засобом привернення уваги.

Архівні установи дедалі частіше поєднують текстові повідомлення з фотографіями, цифровими копіями документів, відеофрагментами та аудіоматеріалами, створюючи колекції зі спільною фотоісторією чи темою.

Соціальні мережі – особливо Facebook, Instagram, YouTube та Twitter – встановлюють «певні вимоги до подання інформації, надаючи пріоритет лаконічності, емоційному змісту та привабливому дизайну» [8, с.139]. За

таких умов візуальна складова перестає бути ілюстративною і набуває самостійного смислового навантаження (рис. 2.1).

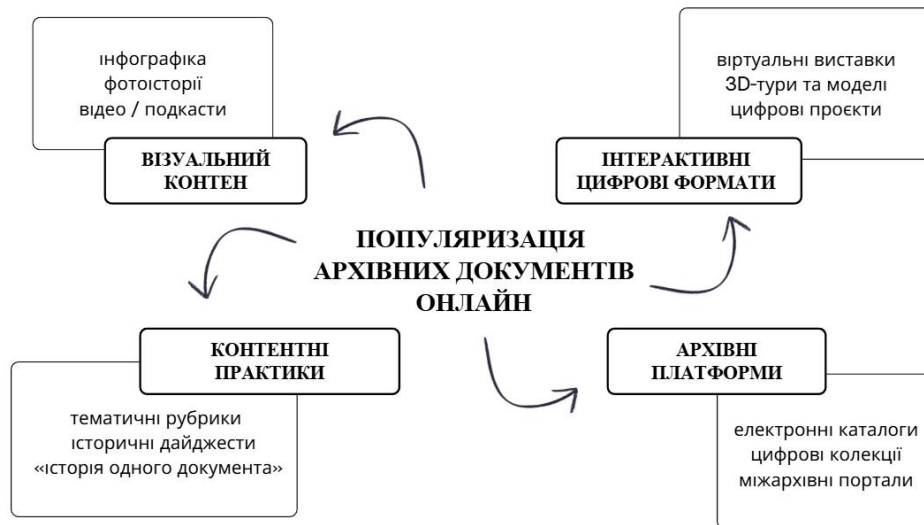

Рис. 2.1. Структура сучасних форм популяризації архівних матеріалів у мережі Інтернет [25]

Окреме місце серед інструментів цифрової популяризації посідає інфографіка як спосіб трансформації складної архівної інформації у доступний та структурований формат. Поєднання графічних елементів, коротких текстових пояснень і візуальних акцентів дозволяє репрезентувати статистичні дані, хронологічні процеси, структуру архівних фондів або історію окремих документів без перевантаження користувача деталями. Сучасні архівні практики демонструють використання «як статичної інфографіки (діаграми, схеми, таймлайни), так і динамічних та інтерактивних форм, включно з відеоінфографікою, що особливо ефективна для освітніх і популяризаційних цілей» [31, с.30] (табл.2.1).

Основні функції, переваги та обмеження кожного з видів контенту (інфографіки, фотоісторії, відео, подкасти), які використовуються в сучасних архівних практиках продемонстровано для порівняння в таблиці 2.1.

Табл.2.1. – Характеристика візуального та мультимедійного контенту архівів [48]

ВИД КОНТЕНТУ	ОСНОВНА ФУНКЦІЯ	ПЕРЕВАГИ	ОБМЕЖЕННЯ
Інфографіка	Стисла передача складної інформації	Швидке сприйняття, наочність	Ризик спрощення змісту
Фотоісторії	Емоційне залучення	Формування історичної емпатії	Потребує контексту
Відео	Пояснення, популяризація	Висока залученість	Високі ресурсні витрати
Подкасти	Освітня комунікація	Доступність, глибина	Обмежена візуальність

Натепер співробітники архівів усе частіше використовують відеоконтент та аудіоформати, що дозволяє вийти за межі традиційної текстової комунікації. Відеолекції, документальні мініфільми, записи публічних подій та тематичні подкасти допомагають персоналізувати архівну інформацію та створити емоційний зв'язок з аудиторією. Безумовно, хоча створення високоякісного відеоконтенту вимагає значних фінансових та людських ресурсів, такі формати забезпечують довший час взаємодії користувача з архівним матеріалом.

Крім того, подкасти та стрімінгові лекції, з подальшим розміщенням записів на різних платформах, є відносно доступним і перспективним напрямом, що «поєднує освітню та популяризаційну функції» [46, с.59].

Логічним продовженням цієї мультимедійної стратегії є впровадження інтерактивних цифрових форм, включаючи віртуальні виставки, екскурсії та 3D-моделі. Такі інструменти дозволяють користувачам взаємодіяти з архівною спадщиною незалежно від їхнього фізичного місцезнаходження, що особливо важливо враховуючи обмежений доступ до архівних просторів.

Віртуальні виставки, розміщені на офіційних вебсайтах архівних установ, поєднують цифрові копії документів із науково-популярними коментарями та мультимедійним супроводом, актуалізуючи історичний контекст і сприяючи ширшому залученню аудиторії.

Практика українських архівів, зокрема Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України [56], демонструє ефективність таких форматів у межах тематичних і ювілейних проєктів (рис.2.2).

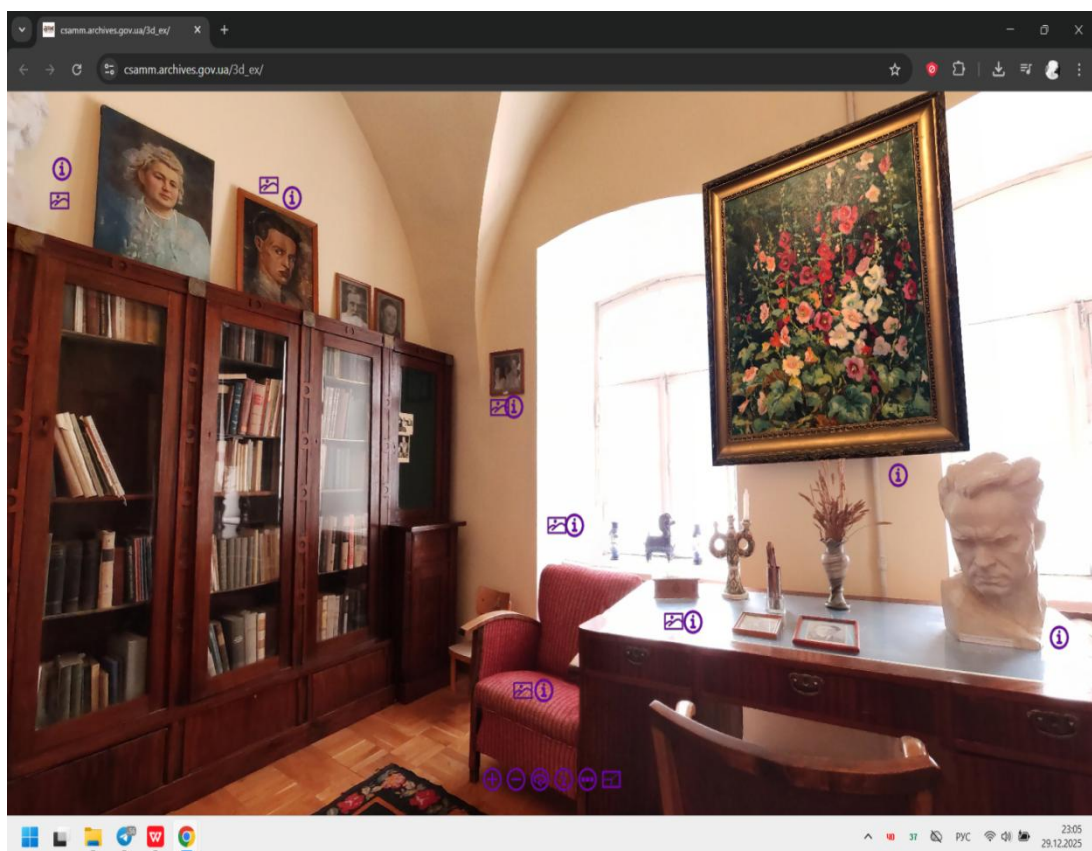

Рис.2.2. – Скриншот віртуальної 3D-екскурсії “Меморіальний кабінет Олександра Довженка” [56]

Такі віртуальні тури та 3D-моделі архівних просторів чи меморіальних кімнат розширюють уявлення користувачів про матеріальну складову культурної спадщини та створюють ефект присутності. Використання тривимірної візуалізації дозволяє пов’язати документальну інформацію з місцем та культурним контекстом, тим самим підвищуючи

зрозумілість архівних документів, що, на думку К. Євсєєва та І. Казімірової, «значно посилює пізнавальний потенціал архівних документів» [23, с.55]. У ширшому вимірі такі ініціативи інтегруються в цифрові архівні проекти, які об'єднують різні типи контенту – тексти, зображення, аудіо- та відеоматеріали – в єдиному інформаційному середовищі.

Фундаментальною основою сучасної онлайн-популяризації архівних матеріалів є розвиток цифрових архівних платформ і електронних довідкових ресурсів. Створення єдиного електронного простору доступу до архівної інформації забезпечує не лише зручність користування, а й новий рівень прозорості та відкритості архівної системи.

В Україні ключову роль у цьому процесі відіграє програмний комплекс ARCHIUM, на базі якого функціонує Міжархівний пошуковий портал. Більшість дослідників, зокрема Т. Яворська, суголосні в тому, що в умовах глобальних викликів об'єднання електронних ресурсів різних архівів у форматі «єдиного вікна» уможливорює користувачам «здійснювати пошук серед мільйонів оцифрованих зображень документів і десятків тисяч архівних фондів, що суттєво розширює дослідницькі та освітні можливості» [53, с.229].

Прикметно, що функціональність платформи доповнюється електронним каталогом та цифровими описами архівних фондів, що перетворює традиційну наукову довідкову систему на динамічний онлайн-інструмент. Доступ до повнотекстового пошуку, історичних довідок, анотацій та структурних описів фонду «забезпечує глибоку залученість користувачів до роботи з архівною інформацією та допомагає розвивати навички самостійного дослідження» [46, с.67].

Табл. 2.2. – Цифрові архівні платформи:
функціональне порівняння [21, с. 40]

ПЛАТФОРМА	ТИП ДОСТУПУ	ОСНОВНИЙ ФУНКЦІОНАЛ	ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ
ARCHIUM	Централізований	Управління цифровими колекціями	Стандартизація доступу
Міжархівний пошуковий портал	Єдине вікно	Пошук фондів і цифрових копій	Масовий доступ
Електронні каталоги регіональних архівів	Локальний	Опис фондів, повнотекстовий пошук	Поглиблене дослідження

Практика створення тематично структурованого контенту є одним із найефективніших способів просування архівних матеріалів у цифровому середовищі, оскільки це допомагає систематично привертати увагу аудиторії та формувати впізнавану комунікаційну стратегію. Використання рубрик, історичних дайджестів і форматів забезпечує регулярність публікацій та водночас сприяє глибшому зануренню користувачів у зміст архівних фондів. Такий підхід поєднує наукову достовірність із популярним викладом, що особливо важливо в цифровому середовищі, де конкуренція за увагу є жорсткою та переважають різноманітні розуміння інформації.

У межах контент-планування архіви дедалі частіше звертаються до рубрикації як засобу упорядкування інформаційних потоків (рис.2.3). Різноманітні тематичні розділи та історичні дайджести, присвячені пам'ятним датам, подіям чи людям, допомагають пов'язати архівні документи з актуальним суспільним контекстом. Українські архіви активно впроваджують проекти, що використовують як національні, так і регіональні наративи, що сприяє формуванню локальної історичної ідентичності. До прикладу, цікавими й зловідомими є такі проекти, як

«Важливий архів», «#МояДонецька область» або «Видатні особистості з нашого регіону», які є чудовим підтвердженням того, що «системна робота з рубриками дозволяє не лише популяризувати документи, а й вибудовувати довготривалий діалог із постійною аудиторією» [12, с.87].

Рис.2.3.– Контентна стратегія архіву в соціальних мережах [7, с.15]

Окремої уваги заслуговує діяльність Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, який через такі проєкти, як, наприклад, «АРХІВажлива СПРАВА» та «Архів-музей на допомогу вчителям» поєднує «популяризацію архівних матеріалів із освітньою та меморіальною функціями» [27, с.42].

Наразі надзвичайно важливим компонентом популярності онлайн-ресурсів архіву є освітній контент, оскільки допомагає цим установам вийти за межі простого зберігання документів та стати активними учасниками освітнього процесу. Онлайн-лекції, вебінари, стрімінгові заходи, інструктивні матеріали з користування електронними архівними ресурсами допомагають розширювати аудиторію та підвищувати цифрову

та джерельну грамотність користувачів. Такий контент особливо ефективний у соціальних мережах, де він, наприклад, на думку Н. Химиця та О. Морушко, «може бути інтегрований у загальний інформаційний потік і збережений для повторного перегляду, забезпечуючи довготривалий ефект» [54, с.27].

Оптимізації та впорядкуванню цифрового контенту сприяє активне використання хештегів, які виконують функцію навігаційних маркерів у соціальних мережах. Брендіві, галузеві та тематичні хештеги дозволяють передусім структурувати архівні публікації, полегшують пошук інформації та формують асоціативні зв'язки між окремими матеріалами. Водночас вони впливають і на інтерпретацію архівного контенту, окреслюючи межі його сприйняття та «охоплюючи документи в ширші тематичні або меморіальні дискурси» [8, с.140].

На наш погляд, оцінювання сучасних українських практик цифрової популяризації архівних матеріалів доцільно здійснювати у порівняльному вимірі міжнародними кейсами, що дозволить виявити загальні тенденції та конкретні аспекти їх впровадження.

З огляду на порівняльний аналіз цих проблем, можна стверджувати, що спільною рисою для України та багатьох країн Європи й Північної Америки є домінування соціальних мереж, передусім Facebook, як основного каналу комунікації з користувачами.

Водночас міжнародні архіви, зокрема у США та країнах ЄС, активніше використовують, так звану, «багатофункціональну присутність» [50, с.35], залучаючи додатково Twitter, Instagram та спеціалізовані цифрові портали

Щодо відмінності, то суттєво відрізняється мотивація цифровізації. Для українських архівів у сучасних умовах першочерговим завданням залишається збереження документної спадщини та створення страхових цифрових копій в умовах воєнних загроз. У міжнародній практиці оцифрування переважно зорієнтоване на підвищення зручності доступу та

стабільність надання послуг користувачам. Попри це, Україна демонструє надзвичайно високі темпи цифровізації: форсований розвиток за останні роки дозволив досягти значних показників оцифрування, що вирізняє українську архівну галузь на світовому тлі.

Також надважливим чинником розвитку є співпраця з міжнародними донорами та приватними партнерами, яка в Україні часто має стратегічний характер і спрямована на порятунок та оцифрування вразливих фондів. Натомість у країнах Європи ширше застосовується «модель залучення громадськості до співавторства цифрових проєктів, що посилює партисипативний характер архівної діяльності» [53, с.228]. Водночас міжнародні архіви «приділяють більше уваги репутаційному та кадровому менеджменту в цифровому просторі» [3, с.22], активно використовуючи соціальні мережі для опитувань, зворотного зв'язку та формування довіри, зокрема через верифікацію офіційних акаунтів.

У результаті глибокого порівняльного аналізу було виявлено і певні відмінності у розвитку електронних платформ (табл.2.3).

Табл. 2.3 – Порівняльна характеристика української та міжнародної архівної практики [29, с.18]

КРИТЕРІЙ ПОРІВНЯННЯ	УКРАЇНСЬКІ АРХІВНІ ПРАКТИКИ	МІЖНАРОДНІ АРХІВНІ ПРАКТИКИ (США, ПОЛЬЩА, РУМУНІЯ, МОЛДОВА)
Пріоритетні онлайн-платформи	Домінування Facebook як основного каналу комунікації (залученість центральних та обласних архівів є майже повною); поступове використання Instagram і YouTube.	Facebook також є базовою платформою; додатково активно використовуються Twitter, Instagram і YouTube з чітко сегментованою аудиторією.
Ціль цифрової популяризації	Пріоритет збереження та страхування архівних документів в умовах воєнних загроз; цифрові копії розглядаються як засіб захисту національної пам'яті.	Основний акцент зроблено на підвищенні зручності користування, доступності та інтеграції архівів у цифрову гуманітаристику.
Темпи	Форсовані темпи оцифрування	Поступовий, еволюційний

цифровізації	протягом останніх років; різке зростання обсягів цифрових копій за умов обмежених ресурсів.	розвиток цифрових програм, що реалізуються системно протягом десятиліть.
Форми онлайн-популяризації	Активне використання віртуальних виставок, тематичних рубрик, історичних дайджестів і проєктів, орієнтованих на широку аудиторію.	Широко застосовуються інтерактивні проєкти, краудсорсингові ініціативи, освітні цифрові платформи та мережеві колекції.
Рівень інтеграції в міжнародні платформи	Процес інтеграції перебуває на етапі активного розвитку (ARCHIUM, Міжархівний пошуковий портал; часткова участь у Europeana).	Високий рівень інтеграції в міжнародні цифрові екосистеми (Europeana, Archives Portal Europe, національні цифрові бібліотеки).
Участь користувачів у створенні контенту	Обмежена; переважає модель інституційної комунікації «архів → користувач».	Активне залучення громадськості до співтворчості (описування, коментування, доповнення цифрових колекцій).
Репутаційна та комунікаційна політика	Недостатній рівень верифікації офіційних сторінок у соціальних мережах; обмежені інструменти репутаційного менеджменту.	Верифіковані акаунти архівних установ; системний підхід до репутаційного та кризового управління.
Кадрове та ресурсне забезпечення	Дефіцит фахівців із цифрової комунікації та SMM; значне навантаження на архівістів.	Наявність міждисциплінарних команд (архівісти, IT-фахівці, комунікатори, дизайнери).

З огляду на таблицю, наведену вище, слід зауважити таке: якщо в Україні ключову роль відіграє ARCHIUM і Міжархівний пошуковий портал як національне «єдине вікно» доступу, то в європейських країнах «архівні ресурси більше інтегруються в наднаціональні платформи, такі як Europeana чи Archives Portal Europe, що забезпечує транснаціональний вимір популяризації культурної спадщини» [28, с.27].

Загалом, це дозволяє зробити висновок, що українська архівна галузь, попри складні зовнішні умови та пізніший старт цифрових трансформацій, демонструє високий рівень адаптивності й інноваційності, активно розвиваючи сучасні форми та інструменти популяризації архівних матеріалів у мережі Інтернет.

2.2. Цільові аудиторії архівів і принципи адаптації цифрового контенту

Перехід архівних установ до активної присутності в цифровому просторі зумовлює невідкладну необхідність переосмислення і традиційних підходів до комунікації з користувачами.

Як уже зазначалося, в Інтернет-мережі архіви перестають бути просто сховищами документів і починають функціонувати як інформаційні посередники, освітні ресурси та комунікаційні платформи. За цих обставин надзвичайно важливо чітко визначити цільову аудиторію та адаптувати архівний контент до її інформаційних потреб, когнітивних характеристик та цифрових навичок. Саме орієнтація на користувача стає базовим принципом ефективної популяризації архівної спадщини в цифровому середовищі.

Як уважають дослідники О. Веремчук та О. Постельжук, найбільш вимогливою до якості та повноти інформації є аудиторія науковців, для яких «архівні документи виступають першоджерелами наукового знання» [11, с.145]. Зазвичай, найбільшу увагу вони зосереджують «на забезпеченні достовірності, повноти та контекстуальності архівних матеріалів, а також можливості здійснення поглибленого пошуку в цифрових довідкових системах» [11, с.147]. Важливим аспектом також є доступ до великих масивів оцифрованих справ, метаданих та інструментів повнотекстового пошуку, що дозволяють оптимізувати дослідницький процес. Водночас навіть за умов активної цифровізації зберігається потреба у роботі з оригіналами документів, особливо у випадках, коли цифрові копії не відтворюють усіх фізичних або палеографічних характеристик джерела

Інша значна група користувачів представлена громадянами, які звертаються до архівів із практичними запитамі соціально-правового або майнового характеру. Для цієї аудиторії «першочерговими факторами є швидкість реагування, зрозумілість процесу та проста організація цифрових сервісів» [55, с.150]. У цьому випадку архівний контент

потребує адаптації у вигляді чітких інструкцій, пояснювальних матеріалів, шаблонів запитів і цифрових форм зворотного зв'язку. Надмірно спеціалізована термінологія або складна навігація можуть стати бар'єром для ефективної взаємодії, що підкреслює важливість зосередження на принципах користувацького досвіду.

Освітня аудиторія, до якої належать школярі та студенти, характеризується іншими виразними когнітивними та комунікативними характеристиками. Для них архівні матеріали є не лише джерелом інформації, а й способом формування історичної пам'яті, критичного мислення та цифрової грамотності. Оскільки саме цій групі притаманне більше «кліпове мислення», то вона тяжіє, насамперед, до візуально насичених, стислих і динамічних форматів подання інформації. Відповідно архівний контент потребує педагогічної адаптації, а саме: «супровідних пояснень, наративних елементів і чіткого структурування, що дозволяє інтегрувати документи у навчальний процес та сприяє усвідомленому сприйняттю історичних джерел» [51, с.87].

Відомо, що вагому роль у процесі популяризації архівної спадщини відіграють представники медіа, які використовують архівні документи як інструмент верифікації інформації та історичного контексту. Для цієї аудиторії, на думку Я. Калатури та Ю. Ковтанюка, критично важливими є «оперативність доступу, чітка атрибуція джерел і можливість швидкого отримання цифрових копій документів для публікацій» [26, с.42]. Загалом, співпраця архівів із медіа сприяє не лише поширенню достовірних історичних знань, а й формуванню позитивного іміджу архівних установ у суспільстві.

Окрему групу складають місцеві громади та туристи, які цікавляться історією, культурною спадщиною та локальною ідентичністю певного регіону. Для цієї аудиторії особливо ефективними є наративні та візуальні методи подання інформації, зокрема це пов'язано з «матеріалами, що стосуються якихось конкретних людей, подій, історичних місць тощо» [59,

с.157]. Цифрові архівні ресурси у такому випадку виконують функцію інструменту культурної комунікації та сприяють розвитку історичного туризму.

Адаптація архівного контенту до потреб такої аудиторії зумовлює використання різноманітних форматів представлення інформації, які «відповідають сучасним тенденціям споживання цифрових технологій і які можуть швидко передати контент та викликати емоційну реакцію» [39, с.9]. Зокрема, інфографіка допомагає перетворити складні статистичні чи біографічні дані на більш доступну простішу форму, тоді як фотоісторії та короткі відео допомагають проілюструвати історію архівних документів у соціальних мережах. Віртуальні виставки та 3D-тури, зокрема меморіальними просторами, розширюють межі традиційних архівних презентацій та створюють ефект присутності, що є важливим чинником залучення користувачів.

Водночас, текстові та інтерактивні форми подання інформації залишаються актуальними для дослідників та громадян із практичними запитамі. Чітко структуровані тексти, логічно організовані довідкові матеріали та освітні ресурси сприяють ефективному засвоєнню інформації та зменшують комунікативні бар'єри.

Доповнення цифрових ресурсів інтерактивними елементами, зокрема чат-ботами для оброблення типових звернень або онлайн-тестами, дозволяє підвищити рівень залученості користувачів і оптимізувати роботу архівних установ.

Отже, адаптація архівного контенту до потреб різних цільових аудиторій є багатовимірним процесом, що поєднує інформаційну, освітню та комунікаційну функції архівів. До того ж, орієнтація специфіку конкретних потреб користувачів, використання відповідних цифрових форматів та врахування когнітивних особливостей сприйняття інформації забезпечують не лише ефективну популяризацію архівних матеріалів, а й

формування стійкого інтересу до документальної спадщини в цифровому середовищі.

У межах адаптації архівного контенту до потреб різних цільових аудиторій особливого значення набувають принципи спрощення та так званого «олюднення» архівної інформації, які безпосередньо пов'язані з трансформацією суспільних очікувань щодо ролі архівів у цифровому середовищі.

На думку вчених, ключовим чинником такої трансформації є необхідність адаптації архівної інформації до умов кліпового мислення, характерного для цифрової культури. Менша тривалість концентрації уваги, швидке споживання контенту та конкуренція з розважальними платформами «змушують архіви орієнтуватися на лаконічні повідомлення, чітку структуру та візуальну виразність» [51, с.71]. У цифровому середовищі важливу роль відіграє так звана «гарна обгортка», тобто естетично привабливе оформлення контенту, яке слугує точкою входу до глибшого історичного змісту. При цьому емоційна складова повідомлення не заперечує наукової достовірності, а, навпаки, сприяє залученню уваги та первинному інтересу до архівних документів.

Безумовно, логічним продовженням цього підходу є переорієнтація архівної комунікації з односторонньої трансляції інформації на діалогову модель взаємодії. Забезпечення зворотного зв'язку, своєчасне реагування на запитання користувачів, дозвіл на коментарі та участь в обговореннях чи онлайн-заходах створюють нову якість довіри між архівною установою та її аудиторією. У цифровому просторі архів перестає бути лише джерелом інформації та поступово набуває характеристик комунікативного майданчика, де користувачі не лише переглядають контент, а й беруть участь у його інтерпретації, поширенні та осмисленні.

Також важливим інструментом гуманізації архівного контенту є використання емоційної насиченості та елементів сучасної цифрової культури. Використання візуальних акцентів, анімації, емодзі чи мемів у

соціальних мережах допомагає зменшити бар'єр між установою та користувачем, особливо серед молодшої аудиторії. За умови зваженого та належного використання такі інструменти не зменшують цінності архівного матеріалу, а навпаки, допомагають інтегрувати його в повсякденний інформаційний простір, де емоційний складник є ключовим фактором сприйняття.

Крім того, архівні установи доволі часто зіштовхуються з необхідністю усунення бар'єрів для доступу до інформації. Традиційний науково-довідковий апарат, хоча й залишається незамінним для фахових дослідників, є надто складним для широкого загалу. Саме тому цифрові сервіси дедалі більше потребують простих інтерфейсів та зручних інструментів пошуку, де підказки та пояснення допомагають користувачам орієнтуватися в архівних ресурсах без спеціальної підготовки (табл. 2.4). Такий підхід не замінює професійні механізми роботи з документами, а функціонує паралельно з ними, забезпечуючи багаторівневу модель доступу.

Табл. 2.4. – Принципи адаптації архівного контенту до цифрового середовища [34, с.29]

ПРИНЦИП АДАПТАЦІЇ	СУТНІСТЬ	ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ	ОЧІКУВАНИЙ ЕФЕКТ
Лаконічність	Скорочення обсягу без втрати змісту	Картки, прев'ю, тізери	Швидке залучення уваги
Візуальна привабливість	«Гарна обгортка» як точка входу	Інфографіка, відео	Первинний інтерес
Діалоговість	Двостороння комунікація	Коментарі, чати, стрими	Зростання довіри
Інтуїтивність	Усунення бар'єрів доступу	Простий пошук, підказки	Розширення аудиторії
Емоційна залученість	Виклик емпатії	Сторітелінг, візуальні акценти	Краще запам'ятовування

Упровадження персоналізованого підходу вимагає послуговуватися цифровими інструментами аналізу та управління взаємодією з користувачами. Використання CRM-системи, аналітики вебресурсів і соціальних мереж уможлиблюють здійснювати відстеження історії звернень, вивчати інтереси та реакції аудиторії, а також коригувати контент-стратегію відповідно до отриманих даних. На основі такого аналізу архіви можуть створювати адаптовані інформаційні продукти: від персоналізованих добірок документів та тематичних рекомендацій до таргетованих інформаційних кампаній, спрямованих на певні сегменти користувачів. У результаті «архівний контент перестає бути абстрактним і набуває рис індивідуально значущого інформаційного ресурсу» [27, с.43].

На нашу думку, фінальним етапом адаптації архівного контенту до потреб сучасної аудиторії є впровадження «сторітелінгових підходів», які, на переконання В. Бездрабко, «органічно поєднують наукову достовірність із наративною формою подання» [3, с.20]. Хоча сторітелінг не завжди формалізується як окрема архівна технологія, його принципи активно реалізуються через тематичні проєкти, рубрики та публікації, побудовані за логікою розповіді. Наративні формати дозволяють інтегрувати окремий документ у ширший історичний контекст, пов'язати його з конкретними людськими долями, подіями чи місцями, що значно полегшує сприйняття складної інформації.

У цьому контексті особливо ефективними є проєкти, присвячені пам'ятним датам і постатям, де архівні джерела стають основою для персоналізованої історії. Такий підхід не лише «підвищує емоційну залученість користувачів, а й створює конкурентну перевагу для архіву в перенасиченому інформаційному просторі» [30, с.15]. В умовах кліпового мислення саме якісний наратив, підкріплений автентичними документами, дозволяє архівним установам утримувати увагу аудиторії, протидіяти

поверховим інтерпретаціям та забезпечувати глибше осмислення історичної спадщини (табл. 2.5).

Табл. 2.5. – Приклади персоналізованих інформаційних продуктів архівів [36, с.116]

СЕГМЕНТ АУДИТОРІЇ	ФОРМАТ ПРОДУКТУ	КАНАЛ	ПРИКЛАД
Молодь	Короткі відео	Instagram, TikTok	«Історія одного фото»
Дослідники	Тематичні добірки	Вебсайт	Оцифрований фонд
Громадяни	Покрокові інструкції	Facebook, сайт	Як отримати довідку
Освітняни	Методичні матеріали	Онлайн-лекції	Архів-музей для школи
Лояльні користувачі	Персональні рекомендації	Email / соцмережі	Подяка, запрошення

У таблиці 2.5 показано, як архіви можуть адаптувати свої інформаційні продукти до потреб різних сегментів аудиторії, поєднуючи правильний формат, канал розповсюдження та контент. Це демонструє, що персоналізація комунікації може посилити її вплив: молодь залучається через візуальні та динамічні платформи, дослідники – через структуровані цифрові ресурси, громадяни – через практичний контент, а освітяни та лояльні користувачі – через конкретні та цільові продукти. Такий підхід допомагає будувати тривалі інформаційні зв'язки між архівами та їхньою цільовою аудиторією, що є невід'ємною частиною сучасної стратегії архівної комунікації.

У сукупності принципи гуманізації, персоналізації та сторітелінгу формують цілісну модель адаптації архівного контенту, яка поєднує

наукову відповідальність із сучасними комунікаційними практиками та відповідає запитам різних цільових аудиторій у цифровому середовищі (рис. 2.4.).

Рис.2.4.– Модель персоналізації архівного контенту в цифровому середовищі [33, с.89]

Модель персоналізації архівного контенту в цифровому середовищі відображає циклічний характер управління комунікацією між архівом та його аудиторією. Її основним елементом є коригування стратегії, що базується на постійному зворотному зв'язку та адаптації контенту до змінних потреб користувачів.

Початковим етапом, відповідно до схеми, є аналіз аудиторії, який виявляє соціально-демографічні, професійні та інформаційні характеристики користувачів. На основі цього проводиться сегментація, тобто виділяються різні групи зі схожими запитами та моделями поведінки. Потім вибирається формат та мова презентації, щоб забезпечити відповідність контенту рівню освіти, інтересам та цифровим звичкам кожного сегмента. Контент публікується на відповідних цифрових каналах. Завершальним етапом є аналіз реакцій (переглядів, взаємодій, коментарів, запитів), який надає емпіричні дані для оцінки ефективності комунікації.

Отримані результати повертаються у систему у вигляді корекції стратегії, що дозволяє уточнювати сегменти, змінювати формати, канали або стиль подання. Тобто, модель демонструє процес переходу архівів від простого інформування до гнучкої, персоналізованої взаємодії з різними групами користувачів на основі аналізу даних.

Отже, адаптація архівного контенту до потреб різних цільових аудиторій є ключовим компонентом ефективного функціонування архівів у цифровому середовищі.

Комунікація повинна базуватися на сегментації аудиторії, виборі відповідних форматів та каналів, а також на постійному аналізі середовища. Такий підхід дозволяє перейти від універсальної, формалізованої інформації до гнучкої, орієнтованої на користувача інформації. Завдяки цій взаємодії архівні ресурси набувають практичної, освітньої та культурної цінності для різних груп суспільства. Отже, персоналізація контенту підвищує соціальну значущість архівів та допомагає будувати стабільні комунікаційні зв'язки між ними.

2.3. Вплив інформаційної динаміки та феномену кліпового мислення на подання архівної інформації

Подальший розвиток цифрової комунікації архівних установ безпосередньо пов'язаний зі зміною способів сприйняття інформації в сучасному суспільстві. Якщо в попередніх підрозділах увага була зосереджена на формах популяризації та адаптації контенту до різних аудиторій, то в цьому контексті доцільно зосередитися на глибинних когнітивних чинниках, які визначають ефективність таких практик, насамперед – на інформаційній динаміці цифрового середовища та феномені кліпової свідомості.

Попередньо вже неодноразово наголошувалося на трансформації сприйняття інформації в бік кліповості, що виявляється у домінуванні коротких, фрагментованих і візуально орієнтованих повідомлень.

Як стверджує дослідниця О. Сіпко, кліпова свідомість (кліпове мислення, кліпова культура) – це «специфічний тип когнітивного сприйняття інформації, що сформувався в умовах стрімкого зростання обсягів цифрового контенту та його фрагментарної подачі» [49, с.138].

Сам термін походить від англійського *clip* («нарізка», «фрагмент», «уривок») і первісно означав спосіб засвоєння інформації через короткі, яскраві візуальні або смислові блоки.

У сучасному тлумаченні кліпове мислення характеризується здатністю людини швидко перемикати увагу між різними фрагментами інформації, без обов'язкового встановлення між ними глибоких логічних зв'язків. Воно формується під впливом надзвичайно високої швидкості оновлення інформації, її величезним обсягом, іноді навіть надлишком, швидким темпом життя та прагненням до миттєвих результатів, що змушує користувачів діяти в режимі постійного відбору й фільтрації даних.

Загалом із цим явищем тісно пов'язана концепція інформаційної динаміки, яка стосується швидкості циркуляції інформації, темпів її оновлення, а також змін форматів і каналів розповсюдження в цифровому просторі. Інформаційна динаміка створює ситуацію, за якої користувач перебуває в умовах безперервного потоку повідомлень, а увага стає дефіцитним ресурсом. У такому середовищі «утримання уваги протягом тривалого часу на складному тексті або великому джерелі вимагає значних когнітивних зусиль, що суперечить загальноприйнятій моделі споживання контенту» [51, с.87].

Варто окреслити ще деякі негативні аспекти кліпової свідомості. На думку психологів, фрагментарність породжує формування еkleктичної картини дійсності, у якій окремі факти чи документи сприймаються ізольовано, без усвідомлення їхніх причинно-наслідкових зв'язків та історичного контексту. Орієнтація на образи зумовлює зниження ролі суто текстової інформації та посилення значення візуальних маркерів, які виконують функцію «точок входу» до змісту. Недовготривале

зосередження уваги змушує адаптувати подачу інформації так, щоб ключовий смисл був зрозумілий протягом перших секунд взаємодії з контентом. Водночас емоційна насиченість повідомлення стає важливим чинником утримання уваги та запам'ятовування [12, с.70]. З огляду на все це, способи подання архівних документів зазнають суттєвої трансформації.

Архівні установи змушені поєднувати традиційні принципи документознавства з вимогами швидкого цифрового контенту, зберігаючи наукову достовірність та контекстуальну повноту. Візуалізація архівної інформації має вирішальне значення, оскільки людський мозок обробляє візуальні образи набагато швидше, ніж текст. Це зумовлює активне використання цифрових копій документів, інфографіки, фотодобірок, відеофрагментів і мультимедійних презентацій як засобів первинного залучення користувача.

Водночас зростає роль коротких презентацій з метою лаконічності подачі інформації. Натепер у соціальних мережах та на онлайн-платформах архівні тексти дедалі частіше виконують функцію анонсу або, так званого, смислового «якоря», який має зацікавити користувача й спонукати його глибше зануритися в матеріал. Безсумнівно, це не означає відмову від детальної інформації чи наукових коментарів, а радше передбачає їх багаторівневу організацію, що дозволяє «короткий і доступний виклад поєднати з можливістю переходу до розширеної інформації» [4, с.75].

Із-поміж вагомих адаптаційних механізмів сьогодення слід звернути особливу увагу на чітку структурованість контенту. Зауважимо, що у цифровому середовищі навіть відносно об'ємні тексти мають бути логічно впорядкованими, розділеними на семантичні блоки та забезпечені підзаголовками, списками та візуальними акцентами. Такий підхід узгоджується з когнітивними особливостями кліпового мислення та зменшує ризик поверхового чи взагалі хибного тлумачення архівного матеріалу.

Окреме значення набуває інтерактивність як засіб утримання уваги в умовах високої інформаційної динаміки. Такі форми роботи, як «опитування, тести, ігрові елементи, заклики до коментування чи обговорення» [31, с.29], перетворюють користувача з пасивного споживача на активного учасника комунікації. Це не лише підвищує рівень залученості, а й сприяє кращому засвоєнню інформації та формуванню емоційного зв'язку з архівною установою.

До прикладу, Державний архів Полтавської області також використовує ці нові форми роботи в своїй діяльності. Зокрема, впродовж 2025 року на сайті установі регулярно проводилися опитування громадян щодо оцінювання якості надання архівних послуг. Співробітники архіву моніторили результати опитування, публікували їхній аналіз та обговорювали його на внутрішніх нарадах з метою покращення своєї роботи (рис.2.5.).

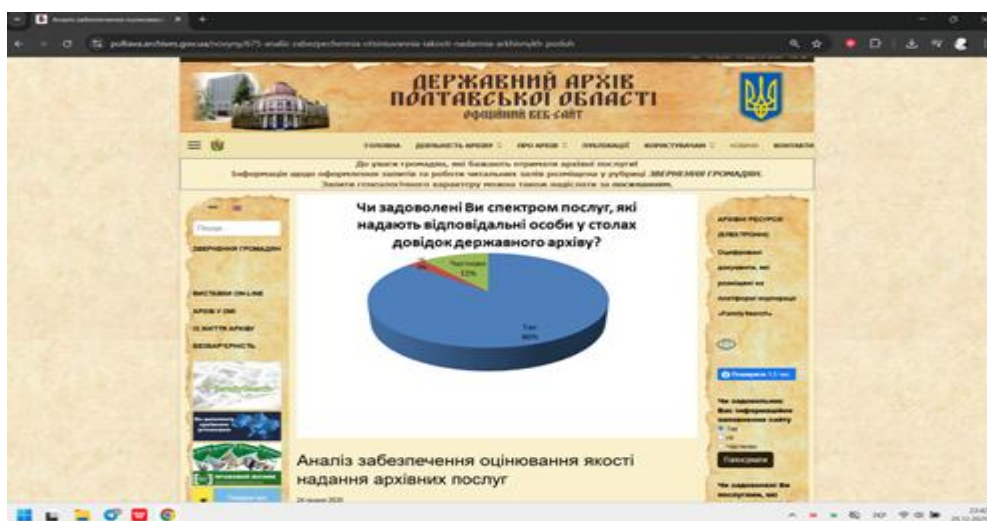

Рис.2.5. – Скриншот інформації із сайту Державного архіву Полтавської області щодо результатів проведення опитування користувачів[19]

Коротко узагальнюючи ці підходи, можна говорити про появу принципу «стишло, візуально, зрозуміло» як базові моделі представлення архівного контенту в цифровому середовищі. Стислість забезпечує швидке розумінню основного сенсу, візуалізація виконує функцію когнітивного

орієнтира, служить когнітивним орієнтиром, а зрозумілість досягається «завдяки релевантності, чіткій структурі та адаптації мови презентації до рівня підготовки аудиторії» [30, с.15].

Водночас важливо наголосити, що застосування цього принципу не повинно призводити до скорочення історичного змісту чи втрати контексту. Навпаки, його метою є створення ефективного комунікативного мосту між складною архівною інформацією та користувачем, який живе в умовах кліпової свідомості та високої інформаційної динаміки.

Сучасна цифрова комунікація з архівними ресурсами передбачає скорочення та адаптацію складних архівних сюжетів до форм, які найкраще відповідають вимогам швидкого сприйняття інформації. Архіви, прагнучи забезпечити доступність матеріалів для якомога ширшого кола користувачів, використовують низку практик, що уможливають передавання основної інформації без втрати суттєвого змісту.

Багато архівів зараз розробляють і впроваджують у свою роботу різноманітні тематичні рубрики та проекти, спрямованих на створення серій коротких повідомлень замість публікації повних описів справ. Наприклад, Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України реалізує проекти «АРХІВажлива СПРАВА» та «Архів-музей на допомогу вчителям», які «демонструють архівні документи через короткі тексти, ілюстрації та ключові цитати, забезпечуючи при цьому історичну достовірність і контекстуальність» [22, с.5].

Візуальні історії, або фотоісторії, дозволяють перетворити складні сюжети на короткі, динамічні та візуально привабливі публікації, де лаконічні підписи розкривають основні елементи подій, осіб та фактів. Такий підхід відповідає принципам кліпового мислення, а саме: швидкого фрагментарного сприйняття інформації через образи та короткі тексти.

Сучасні архіви активно використовують метадані та потужні пошукові системи, щоб забезпечити користувачам незалежний доступ до важливої інформації. Оцифрування описів фондів та створення єдиних

електронних систем, до прикладу, таких як Міжархівний пошуковий портал, дозволяють, як уважають Д. Василенко Л. Бутко, «здійснювати пошук за ключовими словами, хронологією чи прізвищами, що усуває необхідність для користувачів вручну обробляти великі обсяги документів» [9, с.36].

Додатково, цифрові продукти – онлайн-виставки, віртуальні 3D-екскурсії та вебіари – інтегрують текст, аудіо та візуальний ряд, забезпечуючи динамічне подання інформації та залучення аудиторії через багатоканальні комунікаційні формати.

Прикметно, що соціальні мережі відкривають нові можливості для створення мікроконтенту, що відповідає кліповому мисленню. На думку дослідників, найбільш ефективними з-поміж них є такі.

Карусельні, або панорамні, дописи (формат дописів у соціальних мережах (Instagram, Facebook), який дозволяє об'єднувати до 10 зображень, відео та/або GIF-файлів в одну публікацію, яку користувач може гортати праворуч, як слайди, відкриваючи повну історію, колекцію або детальний огляд певної теми) та сторіс (Instagram та Facebook), які ґрунтуються на «представленні інформації у вигляді серії візуальних слайдів, кожен з яких супроводжується коротким текстовим поясненням»[39, с.9]. Сутність цього формату полягає у поетапному розкритті змісту архівного документа або теми, що дозволяє структурувати складну інформацію на логічно завершені фрагменти. Такий підхід полегшує сприйняття матеріалу, стимулює зацікавлення аудиторії та спонукає користувача до перегляду всього ланцюжка публікації.

Популярні короткі відео на платформах TikTok та YouTube Shorts, які мають за основу поєднання динамічних відеопослідовностей із вбудованими текстовими елементами, графікою та аудіо. Вони характеризуються швидкою передачею ключових моментів за допомогою візуальних зображень та коротких повідомлень, що робить інформацію швидко зрозумілою. Коли йдеться про популяризацію архівних документів,

цей формат дозволяє представити «історичні факти, історії чи окремі документи у стислій, емоційній формі, що відповідає сучасним моделям споживання контенту»[14, с.70].

Формат інтеграції тексту і медіа, характерний для месенджера Telegram та офіційних вебсайтів архівних установ. Передбачає структуроване подання розширеної інформації з використанням маркованих списків, підзаголовків та логічних блоків, доповнених фото- та відеоматеріалами. Це покликано поєднати аналітичний текст із візуальними джерелами, що забезпечує «глибше розуміння архівних документів, водночас зберігаючи при цьому доступність викладу» [15, с.40]. Передусім такий формат зорієнтований на аудиторію, зацікавлену у більш детальному вивченні теми, але в адаптованій до цифрового середовища формі.

Візуальні тригери, такі як меми, анімація, вебкомікси та емодзі, виконують допоміжну, але навидовижу важливу функцію в розмовах. Вони спрямовані на «посилення емоційного змісту повідомлення, привернення уваги користувача та зменшення перешкод для розуміння складного або специфічного контенту» [16, с.74]. У поєднанні з архівними матеріалами такі елементи сприяють формуванню асоціативних зв'язків між історичним документом і сучасним культурним контекстом, що підвищує інтерес до архівної спадщини та розширює коло потенційної аудиторії.

Проте варто застерегти, що таке скорочення та спрощення інформації супроводжується певними ризиками, до яких можна віднести, насамперед, втрату контексту, неправильне використання контенту, навіть зниження рівня довіри до джерела. Для усунення цих ризиків архіви застосовують комплексні заходи, варіанти яких представлено у таблиці 2.6

Табл. 2.6. – Ризики спрощення інформації та шляхи їх усунення [51, с. 88]

РИЗИКИ СПРОЩЕННЯ	СТРАТЕГІЇ УСУНЕННЯ
Втрата контексту та спотворення змісту: фрагментарне сприйняття може призвести до маніпуляцій або спотворення історичної інформації.	Цифрова та медіаграмотність: освітні програми, вебінари, навчальні посібники для критичного аналізу джерел; надання доступу до первинних документів.
Протидія фальсифікаціям: фрагментарна інформація використовується для поширення ворожих наративів.	Роль архівів як центрів надійної інформації: забезпечення достовірності, створення науково обґрунтованих матеріалів, публікація анотацій і контексту.
Проблема достовірності: швидкий контент і маніпуляції знижують довіру аудиторії.	Інтегровані стратегії: використання аналітики, інтелектуальних пошукових систем, контроль джерел, перевірка фактів.
Штучне нарощування уваги: «клікбейти» і провокаційні заголовки можуть підірвати репутацію.	Професійна етика та прозорість: створення унікального, цікавого контенту, регулярний зворотний зв'язок з аудиторією.

Отже, адаптація архівного контенту до потреб кліпового, або фрагментарного, мислення вимагає цілісного підходу, який поєднує стислість, візуальність та структурованість повідомлень із збереженням достовірності й контексту історичних матеріалів.

Сучасні архіви покликані не лише трансформувати способи подання інформації, а й виконувати освітню функцію, підвищуючи медіаграмотність та навички критичного мислення серед користувачів.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКИ ЦИФРОВОЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Аналіз цифрової присутності та комунікативних практик Державного архіву Полтавської області

В епоху цифрової трансформації активна та ефективна цифрова присутність є вирішальною для будь-якої організації, зокрема і для державної архівної служби.

Державний архів Полтавської області (ДАПО), як і будь-яка сучасна установа такого типу, прагне не лише зберігати записи та документи, але й забезпечувати широкий доступ до історичної інформації, активно взаємодіяти з громадськістю та використовувати найновіші технології для сприяння дослідженням. Аналіз його діяльності має на меті надати комплексну оцінку цифрової присутності та комунікаційної практики ДАПО, зосереджуючись на аналізі його офіційного вебсайту, активності в соціальних мережах, доступних електронних послуг, візуальних та комунікаційних стилів, а також взаємодії з користувачами. Для більш об'єктивної оцінки практика ДАПО буде порівняна з практикою інших регіональних архівних установ.

Офіційний вебсайт ДАПО [18] є основним інструментом цифрової комунікації та забезпечення доступу до інформації. Аналіз структури сайту показує, що він має розгалужену та логічну архітектуру, містить основні блоки, зокрема, такі, як «Діяльність архіву» (програми, звіти, відкриті дані), «Про архів» (структура, історія, нормативна база), «Публікації», «Користувачам» та «Новини». Така структура дозволяє користувачам відносно легко орієнтуватися на сайті та знаходити необхідну інформацію.

Щодо зручності використання (юзабіліті (англ. usability — дослівно «зручність користування»), варто відзначити наявність мобільної версії сайту, що є важливим для зручного перегляду на різних пристроях. Також

є система швидкого переходу до найпопулярніших розділів, таких як «Звернення громадян» та «Виставки on-line», що, безумовно, покращує користувацький досвід.

Доступність сайту ДАПО заслуговує на особливу увагу. Архів демонструє високий рівень інклюзивності, пропонуючи версію «Без фреймів» для користувачів із порушеннями зору та окремий розділ «Безбар'єрність». Це свідчить про турботу щодо задоволення потреб усіх категорій користувачів.

Позитивним у діяльності сайту є й те, що він наповнюється актуальною інформацією, а це є критично важливим для будь-якого ресурсу, і ДАПО демонструє позитивні результати в цьому аспекті.

Крім того, онлайн-платформа регулярно оновлюється, а стрічка новин містить повідомлення про різні події, до прикладу: нові надходження документів, вебінари для органів місцевого самоврядування місцевої влади, виробничу практику студентів Полтавської політехніки, з якою в архіві давні партнерські стосунки. На сайті можна прослідкувати інформацію про різноманітні події 2025 року, що є красномовним свідченням активного життя установи.

У цьому контексті важливим є також аналіз комунікаційної активності архіву поза межами офіційного вебсайту, зокрема в соціальних мережах, де доцільно розглянути типи публікацій, регулярність їх розміщення, використовувані формати та рівень залученості користувачів.

Усім відомо, що активність у віртуальному просторі є важливим засобом комунікації з громадськістю. ДАПО фокусується на висвітленні поточної діяльності та звітності про співпрацю з волонтерами та бенефіціарами. Такі типи публікацій допомагають не тільки популяризувати діяльність установи, а й сприяють залученню різних цільових аудиторій.

Безумовно, офіційний вебсайт архіву є центральним елементом онлайн-комунікації, що надає величезну кількість інформації про

діяльність установи та фонди. Публікація наукових статей, каталогів фондів, описів архівних колекцій, звітів про діяльність та інформації про виставки та інші події є важливою для забезпечення прозорості та доступності інформації для дослідників та широкої громадськості.

Основною соціальною мережею, яка використовується для просування архіву, є Facebook. Активність користувачів у ній помірна, що відповідає середньому рівню цього ресурсу.

Варто нагадати, що під поняттям «залученість користувачів» мається на увазі те, як звичайні громадяни взаємодіють із контентом сторінки: ставлять позначку «подобається», залишають коментарі, поширюють публікації серед своїх друзів. Аналіз усіх цих дій допомагає зрозуміти, наскільки цікавий контент і наскільки ефективно сторінка установи підтримує контакт зі своєю аудиторією. Так, помірна активність показує, що архів розуміє важливість Facebook як інструменту комунікації, але також «має можливості зробити контент більш захопливим та залучити більше користувачів» [45, с.4].

Однак переважна частина контенту дублює матеріали з офіційного сайту. Така практика забезпечує ширше охоплення аудиторії, однак, водночас, до певної міри й обмежує потенціал соціальних мереж як окремого комунікаційного середовища з власною логікою подачі інформації.

Загальновідомо, що офіційний вебсайт та сторінка у Facebook – це два важливі інструменти, проте вони вимагають різних підходів до контенту. Просте копіювання контенту із сайту до фейсбуку може бути неефективним і навіть контрпродуктивним. На нашу думку, варто детальніше розглянути причини та найбільш оптимальні стратегії для кожної з цих платформ.

Варто зауважити, що ніколи не варто просто дублювати контент із однієї сторінки на іншу, оскільки кожна з них має не тільки свої особливості, а й різну природу аудиторії та її очікування. Користувачі, які

відвідують офіційний вебсайт, зазвичай активно шукають якусь конкретну інформацію, мають певний рівень зацікавленості темою та готові до більш глибокого заглиблення в матеріал. Facebook, з іншого боку, – це «соціальна платформа, де користувачі переглядають стрічку новин для розваг, спілкування та коротких оновлень» [8, с.143]. Тому, контент, який ідеально підходить для сайту (наприклад, наукова стаття, детальний звіт, опис архівного фонду), може бути занадто об'ємним і нецікавим для середньостатистичного користувача Facebook.

Не менш важливими є й алгоритми фейсбуку. Вони постійно змінюються, але загалом надають перевагу контенту, який заохочує до взаємодії (лайки, коментарі, поширення). Звичайне дублювання великого тексту із сайту без адаптації його до соціальної мережі може стати причиною як низького охоплення публікації, так і зменшити загальну видимість сторінки. Крім того, Facebook приділяє пильну увагу оригінальності контенту: «якщо алгоритм виявляє, що контент вже опубліковано на іншому ресурсі, його поширення може бути обмежене» [3, с.22].

Відмінності у форматі подачі контенту є ще одним важливим аспектом (рис. 3.1.).

Рис.3.1. Порівняльна схема мети вебсайту та офіційної сторінки Facebook [37]

З огляду на розміщену вище схему, видно, що на сайті можна розміщувати довгі тексти, таблиці, графіки, детальну інформацію та інші формати, що потребують уважного читання. Facebook, натомість, вимагає більш лаконічного та візуально привабливого контенту. Текст має бути лаконічним та підкреслювати ключові моменти. Зображення, відео, інфографіка та інші візуальні елементи, які привертають увагу та допомагають зрозуміти, теж відіграють важливу роль, оскільки привертають увагу та полегшують сприйняття інформації.

Але і для офіційного вебсайту, і для сторінки в соціальних мережах для полегшення доступу до інформації необхідно використовувати структуровану навігацію, пошук та фільтри. Поза всяким сумнівом, інтуїтивно зрозуміла структура сайту дозволяє користувачам швидко знаходити необхідну інформацію, а потужний пошуковий механізм забезпечує можливість точного пошуку за ключовими словами та фразами. Варто підкреслити, що фільтри покликані допомагати «користувачам звужувати результати пошуку, враховуючи різні критерії, такі як хронологічні рамки, географічна прив'язка або тематична спрямованість документів» [13, с.39].

Також слід пам'ятати, що надзвичайно важливим на цифровому майданчику є зручність читання текстів. Насамперед використання правильного розміру шрифту, міжрядкового інтервалу та інтервалу між абзацами забезпечує легке розуміння та візуальну чіткість інформації. Важливо використовувати чітку, лаконічну мову, уникаючи складних слів та скорочень, коли це можливо. Наприклад, замість простого переліку документів фонду, доцільно створити інтерактивний каталог з можливістю перегляду сканованих копій. Це уможливить користувачам ідентифікувати оригінальні документи, не відвідуючи сам архів, що значно розширить доступ до історичної інформації. Такий інтерактивний каталог може містити як детальний опис кожного документа, так і мати можливість завантажувати скановані копії високої роздільної здатності.

На думку багатьох науковців і самих архівістів, соціальна мережа Facebook є потужним інструментом для залучення широкої аудиторії та популяризації історичної інформації. Вона дозволяє архівним установам безпосередньо спілкуватися з громадськістю, збирати відгуки та своєчасно реагувати на запити користувачів.

Існує багато способів залучення аудиторії. Один із них – це публікація цікавих історичних фактів. Відомо, що «короткі, захопливі історії, підкріплені візуальними матеріалами», не можуть не привернути увагу користувачів і «стимулювати їх до подальшого вивчення історичної інформації»[27, с.41].

Ще одним дієвим способом популяризації історичної спадщини є публікація фотографій з архіву з лаконічними підписами, за тим що, візуальні матеріали, такі як фотографії, карти та схеми, допомагають користувачам краще зрозуміти контекст історичних подій та процесів.

Сучасна молодь любить переглядати різноманітні відеоролики. Цю особливість можна ефективно використати співробітникам архіву. За допомогою відеорядів можна демонструвати «унікальні документи з архіву, розповідати про роботу архівістів або представляти цікаві історичні події» [49, с.139].

Популярними натеper є опитування. Співробітники ДАПО уміло користуються цим прийомом. Зацікавленість до думки підписників щодо історичних подій або постатей сприяє налагодженню діалогу з громадськістю та залученню користувачів до обговорення історичних питань.

Позитивний результат мають і проведення онлайн-вікторин та конкурсів на історичну тематику, оскільки вони дають можливість не тільки перевірити знання представників різних цільових груп, а мають на меті викликати інтерес до подій минулого і сьогодення, а відповіді на ці важливі питання можна віднайти в архіві.

В архівах часто організуються виставки, на які теж необхідно робити анонс, щоб запросити користувачів і розширити тим самим клієнтську базу.

Однією з новацій в роботі архівів є популяризація наукових матеріалів на своїх офіційних вебсайтах. Однак слід правильно підійти до вирішення цієї проблеми. Передусім спочатку замість публікації повної версії наукової статті, доцільно зробити короткий пост з основними висновками та посиланням на сайт для тих, хто хоче дізнатися більше. Це дозволяє зацікавити широку аудиторію, не перевантажуючи їх складним науковим текстом. Глибше зануритися у вивчення питання допоможе публікація фото старого документа з цікавою історією, звісно, якщо такі є в установі. Наступним кроком може стати пропозиція до користувачів поділитися своїми думками або спогадами. Це сприяє налагодженню діалогу з громадськістю та залученню користувачів до обговорення історичних питань.

Узагальнюючи інформацію щодо особливостей розміщення контенту на офіційних вебсайтах архівних установ і на їхніх сторінках у фейсбуці, варто наголосити, що для цього використовуються різноманітні комунікаційні методи – від структурованих стрічок новин, тематичних колонок та цифрових виставок до інтерактивних публікацій, візуальних історій, відеофрагментів та інфографіки, що дозволяє адаптувати архівний контент для різних аудиторій та форматів перегляду.

Крім того, під час аналізу та курування таких ресурсів слід приділяти особливу увагу узгодженості контенту між сайтом та соціальною мережею, чіткості метаданих (дати, назви фондів, описи документів), дотриманню принципів достовірності та контекстуалізації архівного матеріалу, а також візуальній та лінгвістичній якості презентації, оскільки саме ці фактори визначають, чи стане архівна інформація повноцінним ресурсом для публічних знань, а не просто фрагментованим потоком цифрових повідомлень. Отже, для ефективного представлення архівної установи в

цифровому середовищі, на наше глибоке переконання, важливо дотримуватися узгодженості бренду, зберігаючи візуальну ідентичність на обох платформах. Логотипи, кольорова гама, шрифти та загальний стиль повинні залишатися впізнаваними, що формує послідовний образ установи та підвищує довіру користувачів. Відомості щодо формату висвітлення контенту вебсайту та сторінки у Facebook презентовано у таблиці 3.1.

Табл. 3.1. – Відмінності формату подання контенту вебсайту та сторінки у Facebook [14, с.70]

ВЕБСАЙТ АРХІВУ	СТОРІНКА АРХІВУ У FACEBOOK
Формати контенту	
Текстові документи: описи фондів, історичні довідки, правила користування архівом, нормативні документи, статті, дослідження, новини, оголошення.	Короткі текстові пости: новини, оголошення, цікаві факти з історії, цитати з документів. Посилання на вебсайт архіву: забезпечення переходу користувачів на офіційний вебсайт для отримання більш детальної інформації.
Електронні образи документів/фотографії	
Скановані копії архівних документів (метричні книги, укази, листи, фотографії тощо).	Історичні фотографії, фотографії з архівних заходів, зображення документів.
Відео- та аудіоматеріали	
Інтерв'ю з істориками, записи лекцій, документальні фільми, подкасти про архівні дослідження.	Короткі відеоролики, відео-інтерв'ю, прямі трансляції.
Інтерактивні елементи	
Віртуальні виставки, онлайн-каталоги, інструменти для пошуку документів.	Опитування та конкурси: залучення аудиторії до взаємодії зі сторінкою.
Інфографіка	
Візуалізація статистичних даних та іншої інформації про архівні фонди.	Прості та зрозумілі візуалізації статистичних даних.
Стиль	
Офіційний, академічний,	Неформальний, дружній, цікавий,

інформативний, нейтральний.	доступний.
Технічні вимоги	
Дотримання стандартів веб-доступності (WCAG), оптимізація, адаптивність до різних пристроїв, забезпечення безпеки та конфіденційності даних.	Оптимізація контенту для Facebook, використання хештегів, інтерактивність, регулярність публікацій.

Варто наголосити на деяких важливих принципах, дотримання яких є гарантією успішної публікації.

1. Контент слід адаптувати під специфіку кожної платформи та особливості аудиторії. На вебсайті ефективно розміщувати структуровані матеріали довгого формату: докладні описи фондів, довідкові статті та документи, які забезпечують глибоке ознайомлення з ресурсами установи. У Facebook варто використовувати «короткі, легкі для сприйняття повідомлення з яскравими візуальними елементами, анонси подій, фото- та відеоконтент, що стимулює інтерактивність у вигляді лайків, коментарів та поширень» [9, с.36].

2. Поширеним прийомом є перехресне просування контенту між платформами, що допомагає поєднати офіційну достовірність сайту з динамічністю соціальних мереж. Наприклад, публікації у Facebook можуть посилатися на детальний контент із сайту, спрямовуючи трафік на офіційний ресурс і забезпечуючи повну обізнаність користувачів з інформацією. Крім того, «важливо підтримувати послідовну презентацію, щоб контент залишався актуальним і легко зрозумілим на різних платформах» [61, с.42].

3. Систематичне відстеження результатів публікацій є надзвичайно важливим для оптимізації комунікативної стратегії. У Facebook до уваги слід брати показники залученості, зокрема: «перегляди, лайки, коментарі та репости», а на вебсайті – «трафік (тобто, відвідуваність) перегляд сторінок та використання довідкових матеріалів» [26, с.21]. Аналіз цих даних дозволяє визначити найбільш цікаві формати та теми,

коригувати контент і планувати подальші публікації з урахуванням інтересів аудиторії.

Слід наголосити, що чітке дотримання цих принципів дозволяє архівним установам поєднувати стабільність і довіру до офіційного сайту з активним залученням та інтерактивністю соціальних мереж, забезпечуючи більш широкий і якісний охоплення користувачів.

Головно, що для досягнення максимального ефекту, архівні установи повинні використовувати обидві платформи стратегічно та інтегровано. Але сайт слід використовувати як основне джерело інформації, де користувачі можуть знайти вичерпну інформацію про архів, його фонди та діяльність. А Facebook, натомість, повинен слугувати інструментом для залучення нової аудиторії, підвищення впізнаваності архіву та підтримки інтересу до історії. Ефективна стратегія передбачає використання Facebook для просування контенту, розміщеного на сайті. Наприклад, можна публікувати анонси нових статей, виставок або онлайн-ресурсів з посиланнями на відповідні сторінки сайту. Важливо також активно взаємодіяти з підписниками, відповідати на їхні запитання та заохочувати до обговорення.

З огляду на всі наведені вище методи, прийоми і принципи публікацій на онлайн-платформах і в соціальних мережах, під час написання кваліфікаційної роботи ми детально розглянули офіційний вебсайт ДАПО.

Як уже зазначалося, на цьому сайті пропонується широкий спектр електронних сервісів, які суттєво розширюють можливості доступу до архівної інформації та спрощують дослідницьку роботу для різних категорій користувачів. Використання цифрових інструментів дозволяє мінімізувати необхідність особистого відвідування архіву, забезпечує попереднє ознайомлення з фондами та сприяє більш ефективному плануванню роботи з документами. Електронні сервіси орієнтовані як на професійних дослідників і науковців, так і на краєзнавців, студентів та осіб, зацікавлених у генеалогічних пошуках.

Одним із ключових елементів цифрової інфраструктури архіву є розділ «Архівні ресурси (електронні)», який акумулює різні оцифровані та довідкові матеріали. Він забезпечує систематичний доступ до таких підрозділів:

- 1) **Науково-довідковий апарат.** Це комплекс довідкових та інформаційних матеріалів, що допомагають користувачам орієнтуватися в архівних фондах. Його складниками є описи фондів, систематичні, тематичні, географічні та іменні каталоги, картки, покажчики та інші інструменти для пошуку документів у фондах архіву. Він створюється для того, щоб дослідники могли швидко знаходити необхідні справи, зрозуміти зміст та структуру фондів, а також планувати роботу з джерелами.
- 2) **Архіви репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років.** Перелік фондів та документів, у яких виявлена і зафіксована наявність існування архівної інформації, пов'язаної з діяльністю радянської влади у ХХ столітті. У цьому розділі детально описані справи, що демонструють контроль, переслідування, репресії, арешти, судові вироки, діяльність урядових сил безпеки та інші пов'язані з цим оперативні матеріали в період існування СРСР від 1917 до 1991 років.
- 3) **Розсекречення архівних документів.** Зібрано інформацію про документи, які раніше були закриті або мали обмежений доступ з міркувань таємності, а зараз стали доступними для дослідників. Такі документи могли містити офіційні дані, внутрішні звіти, інформацію про закриті проєкти чи події, а їхнє розсекречування сприяє вивченню раніше маловідомих історичних подій.
- 4) **Оцифровані описи.** Це електронні описи фондів та їхніх компонентів, що представляють собою документи, які були перетворені у цифровий формат. Розділ дозволяє користувачам переглядати описи фондів онлайн, тобто отримувати структуровану інформацію про файли, їхній

вміст, хронологію та кількість одиниць зберігання, без фізичного звернення до архіву.

- 5) **Цифровий фонд користування (оцифровані справи архіву).** Містить безпосередньо оцифровані архівні справи, які можна переглядати у цифровому вигляді. Це можуть бути скановані документи, звернення, листи, метричні книги та інші справи, що структуровані у форматі, зручному для онлайн-дослідження або замовлення копій для наукової, генеалогічної чи історичної роботи.
- 6) **Оцифровані видання науково-довідкового фонду.** У цьому розділі зібрано скановані публікації, довідники, каталоги, наукові огляди та інші бібліографічні ресурси, пов'язані з науково-довідковими системами архіву. Це можуть бути електронні версії довідкових матеріалів, які вже не є архівними справами, але полегшують роботу з ними.
- 7) **Оцифровані документи, які розміщені на платформі корпорації «FamilySearch».** Це великі масиви оцифрованих архівних документів Державного архіву Полтавської області, які були оцифровані у межах співпраці з міжнародною платформою FamilySearch та доступні через інтерфейс цієї платформи. До таких документів належать зокрема, метричні книги, записи щодо народження, шлюб та смерть, а також інші генеалогічні джерела з Полтавщини.

Варто наголосити про одну важливу деталь щодо останнього розділу. На його сторінках з лівого боку розміщено меню, яке повністю дублює текст основного блоку. На нашу думку, це надає додаткове навантаження інформацією, при цьому без внесення нових даних та доповнення вже наявних.

У розділі «Звернення громадян» та на головній сторінці зrealізовано функцію «Оформити заяву online», а також можливість надсилати запити генеалогічного характеру через спеціальні форми. Це значно спрощує процедуру звернення до архіву.»

Ще одна постійно діюча рубрика «**Виставки ON-LINE**» представляє цифрові копії документів, що є надзвичайно вагомим для актуалізації історичної пам'яті в онлайн-просторі. Також це доволі ефективний спосіб популяризації історичної інформації.

Заслугує на увагу електронний ресурс на базі системи ARCHIUM, який функціонує як незалежна інформаційна платформа [19], але водночас містить документи та довідкові матеріали архіву. Цей е-ресурс забезпечує доступ до:

- **Повнотекстового науково-довідкового апарату** та дозволяє здійснювати пошук за назвами фондів, анотаціями та заголовками справ, що значно полегшує орієнтацію у складі архівних зібрань. Пошуковий механізм має низький поріг входу, зокрема мінімальна довжина пошукового запиту становить два символи, що підвищує зручність використання та ефективність роботи з великими масивами інформації. За своїми функціональними можливостями цей ресурс є потужним інструментом для науковців і дослідників, однак на офіційному вебсайті архіву не було виявлено прямого посилання на нього, що ускладнює його виявлення для широкого кола користувачів, попри те, що на платформі представлені документи саме цієї установи.
- **Електронних каталогів**, які є цифровими аналогами традиційних карткових покажчиків. Зокрема, користувачі мають доступ до іменних, географічних та предметних каталогів, що дозволяють шукати інформацію за різними критеріями та значно спрощують початкові етапи дослідницьких робіт. Оцифрування таких інструментів сприяє збереженню довідкового апарату та підвищує швидкість доступу до необхідних відомостей без потреби фізичної роботи з картотеками.
- **Особистого кабінету користувача**, який уможливорює дистанційне замовлення неоцифрованих архівних файлів в читальній залі. Завдяки цьому інструменту дослідники можуть заздалегідь укласти списки

необхідних матеріалів, оптимізувати свій робочий час в архіві та ефективніше планувати свої дослідження.

Усі разом, ці сервіси демонструють готовність архіву до впровадження сучасних цифрових рішень, хоча відсутність інтегрованих посилань між окремими ресурсами підкреслює необхідність резервів для покращення їх доступності та зручності використання.

Загалом, комунікаційна діяльність головного архіву Полтавської області вибудовується на засадах відкритості та прозорості, що знаходить відображення як у змістовному наповненні, так і у візуальній стилістиці матеріалів.

Щодо візуального образу архіву, то варто зауважити, що у ньому органічно поєднано офіційний характер установи з освітньою функцією, що і дозволяє сприймати інформацію не лише як формальну та адміністративну, а й як соціально важливу та інформативну.

Заслуговує на схвалення і те, що на офіційному сайті Державного архіву Полтавської області у публікаціях активно використовуються фотографії місць, де проводилися заходи, зокрема уроки, круглі столи та публічні обговорення, що створює ефект присутності та підкреслює реальну діяльність архіву поза межами зберігання документів. =Важливу роль відіграє також використання цифрових копій конкретних архівних документів, насамперед тих, що створені у співпраці з FamilySearch International, що не лише підсилює візуальний аспект контенту, але й акцентує увагу на цінності архівних джерел як доказової бази історичних процесів.

Через таку подачу контенту архів послідовно реалізує просвітницьку та наукову місію, зокрема у контексті протидії сучасним російським пропагандистським наративам. Організація наукових дискусій, публічних заходів та тематичних публікацій демонструє активну позицію архіву в інформаційному просторі та його залученість до інформаційної війни, де архівні документи виступають інструментом аргументованого

спростування викривлених інтерпретацій історії. Такий підхід зміцнює авторитет установи та формує довіру як джерела перевіреної та науково обґрунтованої інформації.

Логічним продовженням цієї комунікаційної стратегії є налагодження зворотного зв'язку з користувачами. На головній сторінці вебсайту розміщені інтерактивні опитування, зокрема щодо задоволеності інформаційним наповненням (рис.3.2.), що дає змогу оперативно отримувати думки та оцінки відвідувачів.

Чи задовольняє Вас інформаційне наповнення сайту

Так
 Ні
 Частково

Голосувати

Чи задоволені Ви послугами, які надає держархів?

Так
 Ні
 Частково

Голосувати

Рис.3.2. Опитування, розміщене в бічному меню головної вебсайту ДАПО [18]

Безумовно, що такий інструмент дозволяє архіву не лише оцінювати рівень довіри та зацікавленості аудиторії, але й адаптувати свою інформаційну політику до реальних потреб користувачів.

Крім того, додатково взаємодію з громадянами спрощують практико-орієнтовані рубрики, до прикладу, така, як «Державний архів консультує», а також розділи, що містять зразки форм заяв, сприяють взаємодії з громадянами, значно зменшують бар'єр у спілкуванні з установою хто не має спеціальної підготовки.

У комплексі ці складники демонструють орієнтацію архіву не тільки на поширення інформації, а й прагнення забезпечувати якісне обслуговування, адаптоване до потреб сучасної аудиторії.

3.2. Розроблення концепції інклюзивного та користувацько-орієнтованого вебресурсу архіву

Огляд цифрової присутності Державного архіву Полтавської області засвідчив, що установа вже має добре налагоджену інформаційно-сервісну онлайн-інфраструктуру, яка відповідає базовим вимогам сучасної архівної комунікації. Водночас виявлені проблеми – фрагментація сценаріїв користувачів, обмежена інтерактивність та неможливість належним чином адаптувати контент до різних аудиторних груп – актуалізують потребу у переході до якісно нового етапу розвитку вебресурсу. Таким етапом, на наше переконання, має стати **формування концепції інклюзивного та користувацько-орієнтованого архівного вебсайту**, який буде функціонувати не лише як інституційне представництво, а як повноцінний цифровий простір взаємодії.

У сучасній науковій парадигмі **користувацько-орієнтований підхід** (англ. user-centered design) визначається як методологія дизайну, в якій потреби, очікування та моделі поведінки користувача стають визначальними факторами у створенні структури, інтерфейсу та функціональності цифрового продукту. У межах архівної галузі це можна тлумачити, на думку дослідника М. Михайлюти, як «відхід від традиційної логіки «архів – джерело, користувач – прохач» на користь партнерської моделі «архів – сервіс, користувач – активний учасник комунікації» [39, с.8].

Науковиці Л. Приходько та Т. Ємельянова вважають, що не менш важливою є інклюзія, яке в контексті архівного вебресурсу «охоплює не лише фізичну доступність для осіб з інвалідністю, але й досяжність на рівні мислення, мови та використовуваних технологій» [52, с.56].

Інклюзивний архівний сайт має бути однаково зрозумілим як для досвідченого науковця, так і для громадянина, який уперше звертається з соціально-правовим запитом або генеалогічним дослідженням.

Варто наголосити, що основна функція такого сайту полягає в забезпеченні **безперервного цілодобового дистанційного доступу (24/7)** до архівних інформаційних ресурсів. Це означає не лише публікацію загальної довідкової інформації, а й створення повноцінного цифрового фонду, який дозволить працювати з описами, реєстрами та, за можливості, з оцифрованими копіями документів. Такий доступ зменшує навантаження на читальні зали, розширює географію користувачів та «сприяє демократизації доступу до історичної пам'яті» [48].

Крім цього, важливим складником цієї функції є **персоналізація взаємодії через «Особистий кабінет» користувача**, що в цифровому середовищі передбачає створення індивідуального інформаційного простору, в якому кожен користувач може зберігати історію своїх звернень, обрані фонди, закладки, результати пошуку та статус виконання замовлень. Реєстрація за допомогою BankID або кваліфікованого електронного підпису не лише спрощує доступ, а й забезпечує юридичну значущість електронних послуг.

Подальшою ключовою функцією є **реалізація повного циклу електронних архівних послуг**. Передусім мова йдеться про перехід від простої онлайн-заяви до повністю цифрового сервісу, який включає такі етапи: подання заявки, здійснення платежів, виконання запиту та отримання результатів в електронному вигляді. Ця модель відповідає принципам електронного урядування (e-government) і суттєво підвищує ефективність роботи архівної установи.

Окремого значення набуває **інтерактивна комунікація**, яка зреалізовується за посередництвом онлайн-чатів, чат-ботів та інтегрованих систем підтримки клієнтів. У межах архівного сайту чат-бот може виконувати функцію первинного консультанта, пояснюючи алгоритми

подання запитів, правила користування довідковим апаратом або особливості генеалогічних досліджень. Беззаперечно, що це сприяє «зниженню комунікаційних бар'єрів та формуванню позитивного користувацького досвіду» [33, с. 92].

У своїй роботі ми неодноразово демонстрували згоду з багатьма провідними науковцями щодо низки важливих питань. Висловлюємо однакову думку і відносно того, що структура вебресурсу є важливою частиною користувацького досвіду (UX), оскільки вона визначає логіку пересування користувача та швидкість доступу до інформації. Важливо, щоб будова сайту була простою, ієрархічно зрозумілою та відповідала основним сценаріям використання.

Доцільним є виокремлення базових розділів: «Про архів», «Фонди», «Пошук», «Послуги», «Новини», «Контакти». Кожен із них виконує чітко окреслену функцію: від інституційної ідентифікації до практичного доступу до документів. Така структура дозволяє уникнути дублювання інформації та перевантаження меню. Важливо також враховувати потреби різних категорій користувачів (дослідники, студенти, краєзнавці, генеалоги, учителі, військові) та забезпечувати легкий доступ до найбільш затребуваної інформації. Інтерфейс має бути візуально привабливим, сучасним та функціональним: чіткі шрифти, мінімалістичний дизайн та достатня кількість пробілів є принциповими.

Велику увагу нині приділяють інтерфейсу вебресурсу архіву, головне, щоб було інтуїтивно зрозумілим, як взаємодіяти з сайтом, швидко знаходити потрібну інформацію та виконувати необхідні дії без зайвих зусиль. Одним із ключових принципів є «правило 7 ± 2 », яке базується «на межах когнітивних здібностей особистості та передбачає, що людина може правильно обробляти лише обмежену кількість інформації одночасно, до прикладу, меню, кнопки чи посилання» [17, с.124]. Дотримання цього правила допомагає уникнути перевантаження користувача та полегшує навігацію сторінкою.

Не менш важливим є, так би мовити, «правило трьох кліків», відповідно до якого, користувачі повинні мати змогу знайти важливу інформацію максимум за три кроки або кліки. Це особливо актуально в сучасному динамічному середовищі, де користувачі очікують швидких результатів і не бажають займатися тривалим пошуком. Для підтримки цього правила, як вважають науковці А. Кучай та С.Білан, «найкраще використовувати логічну ієрархію меню, виділяючи основні розділи та внутрішні навігаційні підказки» [34, с.19].

Для зменшення когнітивного навантаження, тобто складності сприйняття та обробки інформації, важливо застосовувати зрозумілі іконки, уніфіковані кнопки дії та чіткі заголовки, які допомагають користувачеві швидко орієнтуватися на сторінці. Також доцільно впроваджувати візуальні підказки, кольорове виділення активних елементів та оптимальне розташування блоків контенту, що підвищує ефективність взаємодії з ресурсом. Дотримання цих принципів забезпечує, насамперед, комфортне користування сайтом для різних категорій користувачів.

Також враховуючи популярність мобільних пристроїв, не слід забувати про важливість адаптивності вебресурсу. Це означає, що сайт повинен коректно відображатися та працювати на різних пристроях, таких як смартфони, планшети та комп'ютери.

Слід пам'ятати, що адаптивний дизайн забезпечується низкою технічних прийомів. Зокрема, гнучка сітка дозволяє елементам сторінки – текстовим блокам, стовпцям, меню – розташовуватися пропорційно до ширини екрана, завдяки чому макет залишається збалансованим на будь-якому пристрої. Адаптивні зображення автоматично змінюють свій розмір і якість відповідно до параметрів екрану, що забезпечує чітке зображення на великих моніторах без перевантаження мобільних пристроїв.

У веброзробці архівних сайтів вирішальне значення мають медіазапити (англ. CSS media queries) – «спеціальні правила, які дозволяють застосовувати різні стилі для різних розмірів екрана,

наприклад змінювати шрифти, розташування блоків або відображення меню»[1]. Вони є гарантом адаптивного дизайну, який має позитивний вплив на коректне відображення архівних ресурсів на різних пристроях та для різних категорій користувачів.

Застосування адаптивного вебдизайну забезпечує автоматичне масштабування елементів інтерфейсу залежно від типу пристрою. Для мобільних користувачів доцільно спрощувати навігацію, використовувати великі сенсорні елементи та мінімізувати обсяг графіки, що ефективно впливає на швидкість завантаження сторінок. Усі ці елементи працюють разом, щоб сайт «підлаштовувався» під будь-який пристрій, зберігаючи зручність навігації, читабельність тексту та якість відображення контенту.

В умовах сьогодення не можна забувати про впровадження стандартів WCAG 2.1, які дозволяють нам розглядати архівні вебресурси як соціально відповідальні цифрові продукти. Доступність, у цьому випадку, означає «не лише технічну відповідність вимогам, а й етичну позицію установи щодо рівного доступу до інформації» [32, с.24].

Відомо, що стандарт WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines) є «міжнародною системою рекомендацій, спрямованою на забезпечення доступності вебконтенту для людей з різними формами інвалідності, зокрема з порушеннями зору, слуху, рухливості та когнітивними особливостями» [41]. Його впровадження покликане усунути бар'єри до цифрової інформації та забезпечити рівні можливості користування вебресурсами для всіх груп населення. Зазначимо, що цей стандарт має чітку ієрархічну структуру, яка включає загальні принципи доступності, рекомендації, перевірені критерії успіху та практичні методи їх реалізації.

Одним із варіантів використання цього стандарту в практику ДАПО є версія для людей з порушенням зору, яка розміщена на офіційному сайті установи (рис. 3.3.).

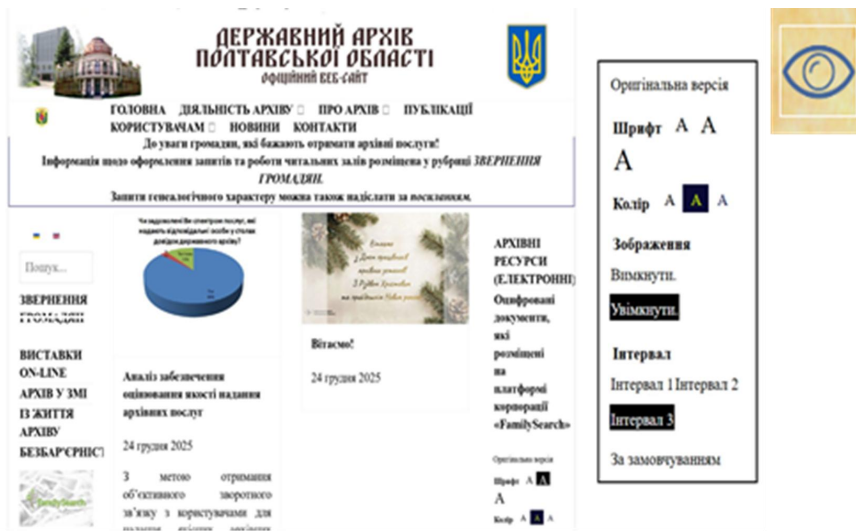

Рис.3.3. Адаптована версія сайту для людей з вадами зору[18]

Щоб перейти на неї необхідно натиснути на піктограму «Око» в правому меню, між розділом «Архівні ресурси» та посиланням «Опитування». Ця версія сайту дозволяє користувачам вибирати розмір шрифту, міжрядковий інтервал, колір тексту, а також додавати або видаляти зображення.

Однак є й кілька недоліків. На нашу думку, помилкою є те, що піктограма доволі маленька, не має контрасту на фоні, тому можуть виникнути складності з її пошуком. Крім того, текст у різних блоках ресурсів часто розташований занадто близько один до одного, що ускладнює візуальне розрізнення та розуміння інформації. Але ці промахи зовсім нескладно усунути.

Варто також наголосити, що під час впровадження стандарту WCAG важливо пам'ятати, що він базується на чотирьох взаємопов'язаних принципах: «сприйнятливість, дієвість, зрозумілість та надійність, які визначають основні вимоги до контенту та функціонування вебінтерфейсу» [41].

Забезпечення доступності вебресурсу архівної установи для людей з обмеженими можливостями є ключовим елементом інклюзивної концепції. Для цього необхідно дотримуватися принципів стандарту WCAG, що містять кілька обов'язкових аспектів. По-перше, контрастність: текст і фон

повинні мати достатній рівень контрасту, щоб люди з вадами зору могли чітко сприймати інформацію. По-друге, альтернативні текстові описи забезпечують доступ до зображень та інших мультимедійних елементів для тих, хто не може їх бачити. По-третє, озвучування тексту через програми для читання з екрану дозволяє прослуховувати контент за допомогою програм зчитування з екрана. По-четверте, керування клавіатурою уможлиблює повноцінно переміщатися по сайту без використання миші. Крім того, важливо передбачити гнучку адаптацію шрифтів і колірних схем відповідно до потреб користувачів. Упровадження цих рішень не лише відповідає міжнародним стандартам доступності, а й робить архівну інформацію зрозумілою та зручною для максимально широкого кола користувачів, включно з людьми похилого віку та користувачами мобільних пристроїв.

Ще одним ключовим інструментом роботи з архівною інформацією є ефективний пошук. Навігація стосується «способу переміщення користувача вебресурсом та структури контенту, яка має бути логічною та передбачуваною» [27, с.41].

Необхідно додати, що проста структура навігації передбачає чіткий поділ матеріалів на розділи та підрозділи, відповідно до логіки організації архівних фондів та їх тематичних груп. Ефективним інструментом для спрощення орієнтації на сайті є використання «хлібних крихт» (breadcrumb navigation) – «ланцюжка посилань, що показує шлях користувача з головної сторінки до поточного розділу та дозволяє легко повернутися до попередніх рівнів» [63].

За твердженням науковців, в умовах цифрової популярності доцільно впроваджувати повнотекстовий морфологічний пошук, який «дозволяє знаходити інформацію незалежно від граматичних форм та варіантів написання»[58, с.77].

До того ж, системи фільтрації, тематичні теги та підсвічування ключових слів значно спрощують навігацію у великих масивах даних і сприяють формуванню позитивного дослідницького досвіду.

Рівночасно пошук документів передбачає наявність функціоналу, що дозволяє знаходити матеріали за різними критеріями, наприклад, такими, як дата створення документа, автор, тема чи конкретний фонд. Розширений пошуковий механізм із фільтрацією результатів дає можливість швидко звузити вибірку, що особливо важливо під час роботи з великими масивами архівних файлів. Додатково ефективною практикою є використання тегів та категорій для класифікації документів, що допомагає впорядкувати інформацію та полегшує користувачам навігацію між схожими матеріалами. Важливим аспектом сучасних електронних архівів є також надання можливості перегляду документів онлайн безпосередньо на сайті та завантаження їх у зручному форматі для подальшого використання, що розширює доступ до джерел для науковців, студентів та інших зацікавлених осіб.

Поряд із технічною організацією вебресурсу важливу роль відіграє контент-політика, яка визначає тон, стиль та регулярність публікацій. Вона розуміється як набір принципів і правил, що забезпечують узгодженість, ясність та доступність інформації на сайті. Як уже зазначалося, ключовим етапом є визначення цільової аудиторії та її потреб, що дозволяє адаптувати контент під специфіку користувачів. Для ефективної комунікації важливо дотримуватися принципу «Коротко, Візуально, Зрозуміло», який передбачає використання чіткої та доступної мови, уникання складних термінів без пояснень, увагу до логічної структури тексту, водночас зберігаючи наукову достовірність і джерельну точність. Також поєднання офіційного стилю з елементами сторітелінгу, регулярне оновлення інформації та використання мультимедійних форматів – текстів, зображень, відео та інтерактивних елементів – «дозволяє охоплювати

ширшу аудиторію, задовольняти різні способи сприйняття інформації та підтримувати баланс між академічністю й популяризацією» [8, с.142].

Не менш важливим є забезпечення можливості коментування та зворотного зв'язку, що сприяє діалогу між користувачами та архівом, допомагає визначити потреби аудиторії та коригує представлення матеріалів у майбутньому. Зрозуміла та проста навігація, розширений пошук, система тегів та категорій, а також реалізація продуманої контент-політики створюють умови для максимально ефективного використання вебресурсу, підвищують доступність архівних матеріалів і забезпечують позитивний користувацький досвід.

У практичному вимірі розроблення рекомендацій щодо контент-політики передбачає конкретні кроки, найголовнішими з них, на нашу думку, є такі:

- 1) визначення цільової аудиторії та адаптацію контенту під її потреби;
- 2) використання чіткої та зрозумілої мови;
- 3) регулярна та своєчасна публікація матеріалів;
- 4) забезпечення актуальності та достовірності інформації;
- 5) використання різних форматів контенту – тексту, зображень, відео;
- 6) гарантування можливості коментування та зворотного зв'язку.

Варто зауважити, що концепція інклюзивного та орієнтованого на користувача вебресурсу передбачає впровадження в кілька етапів. Вона повинна починатися з аналізу поточного стану сайту та технічного аудиту для виявлення недоліків у структурі контенту, навігації, швидкості завантаження та доступності. Наступним кроком має бути поступове впровадження нових функцій та вдосконалень, що дозволить їх тестувати в реальних умовах, коригувати на основі відгуків та уникати серйозних технічних проблем. Важливим міркуванням є розділення контенту для різних категорій користувачів, особливо дослідників, студентів, краєзнавців, генеалогів та широкої громадськості, що дозволяє забезпечити релевантність та користь інформації для кожної групи.

Для оцінювання ефективності та подальшого вдосконалення вебресурсу використовуються спеціалізовані інструменти аналітики, серед яких Google Analytics та heatmaps. Коротко схарактеризуємо їхнє призначення та особливості використання.

Так, Google Analytics створює можливості для відстеження поведінки користувачів на сайті, збирання даних про кількість відвідувань, популярні сторінки, джерела трафіку та шляхи пересування користувачів. Це дозволяє визначити, які розділи сайту є найбільш затребуваними, а які потребують оптимізації, а також проаналізувати ефективність певного контенту та функціональних елементів.

Heatmaps, або карти кліків, наочно відображають, на які елементи сторінок користувачі натискають найчастіше, як вони переміщують курсор і які частини сайту залишаються поза увагою. Такі дані «допомагають виявити проблемні зони в навігації та інтерфейсі, а також оптимізувати розміщення кнопок, меню та інтерактивних блоків для зменшення когнітивного навантаження» [3, с.23].

Прикметно, що поетапне оновлення сайту має бути впроваджено в процесі розгляду та коригування стратегії. На відміну від одноразового переходу на новий вебресурс такий підхід дозволяє поступово впроваджувати нові функції, тестувати їх у реальних умовах користування та поступово адаптувати структуру й дизайн під потреби аудиторії. Крім того, поетапне оновлення мінімізує технічні ризики, забезпечує безперервність роботи сайту та знижує ймовірність збоїв, що особливо важливо для державних установ з високим навантаженням на інформаційні ресурси.

Окремо варто зупинитися на онлайн-виставках, які вже кілька років поспіль успішно функціонують на сайті ДАПО. У процесі написання кваліфікаційної роботи ми детально проаналізували наявний на офіційному вебсайті розділ «ВИСТАВКИ ON-LINE» (додаток А).

Цей каталог являє собою сіткове розташування прев'ю виставок, кожне з яких складається з мініатюрного зображення та заголовку. Будь-яка мініатюра слугує посиланням на окрему виставку або експонат. . Ліворуч розташована бічна панель з навігацією, що містить пошук і рубрики (зокрема, «Звернення громадян», «Виставки», «Медіаархів» тощо). Праворуч знаходяться додаткові ресурси та опитування користувачів. У верхній частині сторінки розміщено заголовок сайту та меню для основних розділів.

Загальний огляд сторінки каталогу демонструє низку позитивних моментів, що сприяють зручності користування та візуальній привабливості ресурсу, а саме:

- 1) сіткове розташування мініатюр, яке дозволяє користувачам швидко переглянути всі доступні виставки та отримати загальне уявлення про наявний контент;
- 2) використання прев'ю зображень разом із коротким заголовком робить сторінку більш наочною та привабливою, оскільки візуальна інформація дозволяє користувачам миттєво ідентифікувати цікаві виставки;
- 3) наявність бічних панелей забезпечує швидкий доступ до ключових ресурсів, контактів та інших важливих розділів сайту, що полегшує навігацію та дозволяє користувачам ефективно знаходити необхідну інформацію.

Водночас аналіз сторінки виявив певні обмеження, що, на нашу думку, потребують коригування для підвищення ефективності функціонування каталогу, зокрема:

- 1) На сторінці представлено мінімальну інформацію про кожну виставку, обмежену лише назвою. При цьому назва обривається на перших словах, що змушує користувача переходити за посиланням, аби отримати повний опис, і може ускладнювати прийняття рішення щодо перегляду конкретної виставки.

2) Значна кількість мініатюр інколи створює враження «перевантаженості» сторінки, особливо якщо вони виглядають візуально схожими, що знижує швидкість сприйняття та зручність користування.

Для усунення зазначених недоліків та посилення позитивних аспектів каталогу доцільно впровадити низку пріоритетних змін. Коротко окреслимо їх.

По-перше, рекомендується додати короткий опис поруч із прев'ю з метою надати користувачам більше контексту. Відповідно, це дозволить приймати обґрунтовані рішення без необхідності переходу на окрему сторінку виставки. Доцільно також змінити формат відображення прев'ю так, щоб заголовок був повністю читабельним без додаткових дій.

По-друге, слід розглянути можливість використання фільтрів або тегів для сортування виставок за темою, датою або іншими критеріями, що значно прискорить пошук цікавого контенту.

По-третє, покращення якості мініатюр зробить їх більш привабливими та інформативними, підвищуючи загальну ефективність взаємодії користувача зі сторінкою.

Разом із тим, сторінка відкритого експонату виставки має таку структуру (додаток Б): у верхній частині розміщено суцільний текст опису виставки (історія, контекст). Без розділень на візуально окремі блоки, фокусу на ключові моменти тощо. Нижче знаходиться сітка прев'ю зображень та документів, що належать до експонату. Кожне зображення можна переглянути окремо, що дозволяє детальніше ознайомитися з документами, однак світлини завантажені у маленькій роздільній здатності та без можливості збільшувати його. Ліворуч розташована та ж бічна панель із навігацією, що й на сторінці каталогу. Праворуч знаходяться ті ж ресурси та опитування користувачів.

Поданий дизайн онлайн-виставки загалом демонструє прагнення поєднати вичерпну наукову інформацію з візуальною доступністю, що є

ключовою рисою сучасної цифрової архівної комунікації. До позитивних аспектів слід насамперед віднести:

- 1) Наявність розгорнутого текстового опису виставки, який забезпечує необхідний історичний контекст і формує наукову основу для осмислення представлених матеріалів. Такий підхід підсилює освітню цінність ресурсу та дозволяє користувачеві зрозуміти логіку добору документів і їх значення в ширшому історичному наративі.
- 2) Використання сітки зображень, що дає змогу швидко ознайомитися з візуальним рядом експонатів і отримати загальне уявлення про зміст виставки.
- 3) Можливість окремого перегляду кожного документа підвищує рівень інтерактивності ресурсу та створює умови для детальнішого вивчення матеріалів, які викликають підвищений інтерес у користувачів.

Водночас аналіз дизайну дозволяє виявити низку недоліків, які можуть розглядатися як потенційні напрями для подальшого вдосконалення, зокрема:

- 1) Текстовий опис виставки подано у надмірно щільному вигляді, без чіткого поділу на абзаци, що ускладнює сприйняття інформації та підвищує когнітивне навантаження на користувача. За умов цифрового читання така форма подання тексту може знижувати рівень залученості аудиторії та стримувати її бажання ознайомлюватися з матеріалом у повному обсязі.
- 2) Значна кількість дрібних зображень у сітці призводить до того, що окремі, потенційно ключові документи, втрачають візуальну виразність і можуть залишатися поза увагою користувача.
- 3) Відсутність фільтрів або категоризації матеріалів у межах виставки ускладнює цілеспрямований пошук документів певного типу та обмежує можливості навігації всередині експозиції.

З огляду на виявлені особливості, доцільно рекомендувати низку змін, спрямованих на підвищення зручності користування та комунікативної ефективності виставки:

- 1) текстовий опис варто структурувати шляхом поділу на логічні абзаци, що полегшить читання та сприятиме кращому засвоєнню інформації;
- 2) додаткове використання підзаголовків дозволить чітко виділити окремі смислові блоки та підкреслити основну ідею виставки;
- 3) у візуальному аспекті доречно збільшити розмір мініатюр найбільш значущих документів, що допоможе зосередити на них увагу та встановити смислові «якорі» для сприйняття експозиції.

Загалом, каталог «Виставки-Онлайн» має багато сильних сторін, зокрема наочну візуальну подачу, інтерактивність, структуровану навігацію сайту та доступ до документів. Зокрема, доцільним є вдосконалення сторінки каталогу шляхом додавання коротких анотацій до кожної виставки, зазначення дат її проведення та впровадження фільтрів для сортування матеріалів. Ці елементи допоможуть користувачам швидше орієнтуватися у списку виставок, знаходити потрібний контент та зменшити відчуття перевантаження сторінки.

Окремої уваги потребує покращення читабельності текстових матеріалів. Поділ тексту на логічні абзаци, використання підзаголовків та візуальне виділення ключових тез сприятимуть легшому сприйняттю інформації в цифровому середовищі. Саме такий підхід відповідає сучасним принципам вебкомунікації та дозволяє користувачам швидко ознайомитися з основним змістом і глибше зануритися в матеріал за потреби.

Ще однією важливою сферою для покращення є безпосередня навігація в межах виставок. Упровадження фільтрів і категорій для експонатів виставки дасть змогу ефективніше документи і полегшить пошук потрібних матеріалів у межах конкретної експозиції. Це особливо важливо для виставок із великою кількістю об'єктів різних типів.

Реалізація зазначених пропозицій допоможе створити більш доступний, інформативний та привабливий каталог «Виставка-онлайн». У перспективі це позитивно вплине на популяризацію цифрових архівних проєктів, підвищить рівень залученості користувачів і розширить аудиторію архівної установи.

Тобто, ефективна презентація архівних матеріалів в онлайн-форматі має розглядатися як один із ключових інструментів популяризації історико-документальної спадщини та залучення широкої аудиторії.

У цьому контексті оновлення каталогу онлайн-виставок Державного архіву Полтавської області доцільно спрямувати на підвищення зрозумілості контенту, скорочення кількості неінформативних переходів і формування цілісного користувацького досвіду. Запропонований підхід дозволяє трансформувати традиційний архівний перелік у повноцінний цифровий культурно-інформаційний продукт.

З огляду на проведений глибокий аналіз запроваджених у Державному архіві Полтавської області онлайн виставок дозволимо надати низку рекомендацій щодо загального їхнього покращення.

1. Насамперед, слід упорядкувати загальну структуру сторінки.

Сторінку доцільно починати з чіткого, однозначного заголовка «Онлайн-виставки Державного архіву Полтавської області», який одразу окреслює її зміст і належність. Безпосередньо під заголовком слід розмістити короткий вступний текст (1–2 речення), що пояснює мету розділу, наприклад: «Цифрові виставки архівних документів, присвячені історії Полтавщини та України». Такий вступний блок виконує навігаційну та орієнтаційну функції, дозволяючи користувачеві з перших секунд зрозуміти, який тип контенту представлено і для кого він призначений.

2. Представляти виставки у форматі уніфікованої сітки карток.

Основний контент сторінки доцільно організувати у вигляді сітки з карток окремих виставок. Такий формат відповідає сучасним принципам вебдизайну та полегшує сприйняття великої кількості інформації. Кожна

картка має містити чітко визначений набір елементів, що повторюється для всіх виставок, забезпечуючи візуальну цілісність і передбачуваність інтерфейсу.

3. Використовувати виразне візуальне представлення.

На кожній картці варто розміщувати велику мініатюру, яка репрезентує ключовий документ або характерну фотографію з виставки. Слід розуміти, що візуальні елементи виконують не лише ілюстративну, а й комунікативну функцію, оскільки зображення часто є першим стимулом для користувачів до взаємодії з контентом. Високоякісна та змістовна візуалізація підвищує емоційну залученість і допомагає краще запам'ятати матеріал.

4. Забезпечити повне та зрозуміле подання назв виставок.

Рекомендується розміщувати назву виставки безпосередньо під зображенням і використовувати повну, нескорочену версію. Важливо уникати автоматичного скорочення тексту, оскільки це може спотворити зміст і ускладнити розуміння теми. Найкраще обмежити назву 2–3 рядками, що забезпечить узгодженість і зробить картку акуратною.

5. Додавати короткий опис для швидкої орієнтації.

Під назвою виставки варто розміщувати стислий опис обсягом 1–2 рядки, який лаконічно розкриває основну ідею експозиції. Такий опис допомагає користувачеві швидко оцінити релевантність виставки без необхідності переходу на окрему сторінку, що зменшує кількість «сліпих» кліків і підвищує ефективність навігації.

Загалом, запропоновані рішення створюють логічну та просту модель взаємодії з онлайн-каталогами виставок. Поєднання візуального образу, повної назви та короткого пояснення створює всебічне, інформативне повідомлення, яке одночасно задовольняє потребу в швидкому ознайомленні та заохочує до поглибленого вивчення архівних матеріалів. Це, головне, допомагає підвищити залученість користувачів та посилити публічну присутність архіву в цифровому середовищі.

6. Оптимізувати розмір елементів і підвищити читабельність контенту.

Для покращення сприйняття інформації особливу увагу доцільно приділити розміру візуальних і текстових елементів сторінки. Насамперед рекомендовано збільшити розмір мініатюр виставок, одночасно зменшивши кількість карток у одному рядку (оптимально – 3–4 замість 6–8). Такий підхід дозволяє користувачам краще розгледіти деталі зображень, швидше ідентифікувати характер матеріалів та усвідомлено обрати виставку для перегляду.

Особливу увагу слід приділити поданню назви виставки. Слід уникати автоматичного скорочення тексту, оскільки це може порушити цілісність змісту та ускладнити розуміння теми. Повна назва виставки має бути легкодоступною для користувача без будь-яких додаткових дій.

Важливим аспектом є і якість самих зображень. Вони повинні бути достатньо чіткими, щоб користувач міг на етапі попереднього перегляду розрізнити тип документа (фотографія, рукопис, газетна публікація, офіційний акт тощо). Це підвищує інформативність картки та формує довіру до представленого контенту.

7. Упровадити базові інтерактивні елементи для підвищення залучення (за можливості).

Для покращення користувацького досвіду доцільно доповнити каталог помірними інтерактивними елементами, які не перевантажують інтерфейс, але роблять взаємодію більш динамічною. Зокрема, ефективним рішенням є використання hover-ефектів: при наведенні курсора на картку виставки зображення може злегка збільшуватися, а також з'являтися кнопка «Переглянути виставку». Такий прийом інтуїтивно підказує можливість подальшої дії та стимулює користувача до взаємодії з контентом.

Також доцільно впровадити систему фільтрів на сітці виставок. Вони дозволяють швидко вибирати виставки на основі певних параметрів, зазвичай за темою (історія міста, війна, культура, повсякденне життя), періодом часу або типом документа. Фільтри значно спрощують навігацію,

особливо коли є велика кількість онлайн-виставок, і допомагають персоналізувати користувацький досвід.

На наше міркування, реалізація цих рекомендацій до каталогу онлайн-виставок Державного архіву Полтавської області сприятиме підвищенню загальної зрозумілості контенту, оскільки користувачі зможуть швидко орієнтуватися в їхній тематиці без необхідності відкривати кожну з них окремо. Завдяки інформативним карткам очікується зменшення кількості так званих «сліпих» переходів, коли сторінка відкривається без попереднього розуміння її змісту.

Більш структурований, візуально привабливий та інтерактивний формат подачі матеріалу сприятиме зростанню зацікавленості користувачів і збільшенню часу їх перебування на сайті. У результаті онлайн-виставки сприйматимуться не як формальний архівний перелік, а як самостійний цифровий культурний продукт, що поєднує наукову цінність із сучасними підходами до цифрової комунікації та популяризації історичної спадщини.

Отже, розроблення концепції інклюзивного та користувацько орієнтованого вебресурсу архіву є складним, але важливим завданням.

Враховуючи потреби різних груп користувачів, дотримуючись принципів доступності, забезпечуючи ефективну навігацію та пошук, а також регулярно аналізуючи взаємодію з користувачами, архів спроможний створити вебресурс, який буде не лише інформативним та корисним, але й доступним для всіх. Такий вебресурс, передусім, сприятиме популяризації архівної справи, підвищенню рівня обізнаності про культурну та історичну спадщину, а також залученню нових користувачів до роботи з архівом.

3.3. Використання мультимедійних та інтерактивних форматів для підвищення доступності й залученості аудиторії

Мультимедійні формати (відео, аудіо, інтерактивна графіка, 3D-візуалізації) та інтерактивні інструменти (опитування, таймлайни, цифрові виставки) дозволяють подолати складність архівного матеріалу, зробити його зрозумілим та привабливим для користувачів, а також підвищити рівень залучення аудиторії.

Використання таких форматів відповідає сучасним комунікаційним тенденціям, зокрема феномену «кліпового мислення», за якого користувачі сприймають інформацію короткими фрагментами, надаючи перевагу візуальним і динамічним повідомленням. У цьому контексті мультимедійні проєкти архіву виконують не лише популяризаційну, а й освітню та соціальну функції.

Цифровізація архівів дає змогу створювати *кросмедійні проєкти*, в яких архівний документ перестає бути лише статичним джерелом і перетворюється на основу цікавої історії. Статичне джерело стає основою для цікавої історії.

Одним із найефективніших форматів для такої подачі матеріалу є *відеоісторії*, які поєднують оцифровані документи, фотографії, кадри з кінохронік та зрозумілі коментарі експертів, що робить історичну інформацію візуальною та доступною для широкої аудиторії.

Відеоісторії дозволяють реалізувати принцип «живої історії», за якого документ перестає бути абстрактним артефактом і набуває людського виміру. Наприклад, відео, присвячене одній архівній справі, може містити історичний контекст її створення, біографію особи, з якою вона пов'язана, та пояснення значення документа для сучасності. Подібний підхід уже успішно реалізується Центральним державним архівом-музеєм літератури і мистецтва України, що свідчить про його ефективність.

Іншим перспективним напрямом є *створення інтерактивних мап і цифрових маршрутів*, на основі поєднання архівних джерел та технології

геолокації. Такі мапи можуть візуалізувати історичні події в просторі, що значно полегшує їх сприйняття. Цей напрямок може стати успішною новацією в роботі ДАПО. Створення інтерактивних карт та цифрових маршрутів пропонує нові можливості для розуміння історико-культурного простору Полтави – міста з багатою минувшиною та багатьма унікальними історичними локаціями. Інтеграція архівних матеріалів у цифрову мапу дає змогу візуалізувати історію міста, поєднуючи спеціалізовані дані з текстовими, візуальними та мультимедійними джерелами, значно підвищуючи привабливість та доступність інформації для різних категорій користувачів. У такому форматі архів перестає бути лише сховищем документів і стає активним учасником культурно-освітнього процесу, створюючи інтерактивні освітні програми, що сприяють глибшому розумінню місцевої історії, формуванню історичної пам'яті та участі громади у вивченні минулого Полтави за допомогою сучасних цифрових інструментів.

Окрему групу мультимедійних форматів становлять **3D-експозиції та віртуальні тури**, які створюють відчуття присутності та дозволяють користувачам взаємодіяти з архівними та музейними об'єктами в цифровому середовищі. Віртуальні реконструкції меморіальних кімнат або історичних інтер'єрів сприяють «глибшому зануренню в історичний контекст та підвищують емоційний рівень сприйняття» [23, с.45].

Важливим доповненням до зазначених форматів є **відеоінфографіка**, яка поєднує текст, анімацію та звук. Вона є особливо ефективною для пояснення складних історичних процесів, статистичних даних або архівних адміністративних процедур (наприклад, алгоритму подання електронних запитів).

Якщо інформація публікується в соціальних мережах, важливо пам'ятати, що вони виступають важливим інструментом комунікації архіву з широкою аудиторією, тому контент для них має бути не лише інформативним, а й емоційно захопливим.

На нашу думку, доцільним є створення форматів, у межах яких архівні документи подаються через короткі історії, тематичні добірки, пояснення контексту їх створення та значення для сучасності. Візуалізація матеріалів, використання цитат з документів, інтерактивні елементи (опитування, запитання до аудиторії), приурочення публікацій до пам'ятних дат сприяють підвищенню інтересу користувачів і залученню нової аудиторії, які зацікавлені у вивченні архівної спадщини.

Крім того, непоганою ідеєю є запровадження постійних рубрик, що дозволяє структурувати інформаційний потік та сформувати впізнаваний образ архіву в цифровому просторі.

Взірцем може слугувати рубрика «АРХІВажлива СПРАВА», яку створили співробітники Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України у місті Києві. Як уже зазначалося, вона слугує платформою для презентації спеціальних документів до річниць або пам'ятних подій. Її головна мета – продемонструвати актуальність архівних матеріалів для сучасного суспільства.

Державний архів може стати комплексною платформою для демонстрації діяльності видатних постатей Полтавської області – письменників, науковців, аграріїв, будівельників, військових. Біографічні відомості про них можна поєднати з оригінальними архівними документами, фотографіями, рукописами та офіційними матеріалами. Такий підхід не лише допоможе популяризувати людей, які стояли біля витоків історії чи творять її сьогодні, та продемонструвати їхній внесок у розвиток регіону через першоджерела, підвищуючи достовірність інформації та поглиблюючи її зміст. Пов'язування персоналій з архівними фондами створює великі цифрові файли, які можна використовувати в освітніх, наукових та виховних проєктах, допомагаючи формувати історичну пам'ять та зміцнювати ідентичність регіону.

Інтерактивні формати дозволяють перейти від пасивного споживання інформації до активної участі користувачів. Одним із найбільш доступних

інструментів є *онлайн-опитування та тести*, що дозволяють швидко залучати аудиторію до взаємодії та збирати зворотний зв'язок.

Більш складним, але ефективним форматом є *інтерактивні хронології*, які поєднують таймлайни подій (візуальний інструмент, який показує, як події, процеси чи етапи розгортаються в хронологічному порядку з плином часу, допомагаючи зрозуміти їхню послідовність, взаємозв'язок та розвиток) з цифровими копіями документів. Такий підхід дозволяє користувачеві самостійно обирати темп і глибину ознайомлення з матеріалом.

Важливу роль відіграють *віртуальні виставки*, що забезпечують доступ до документів без фізичного контакту з оригіналами. Вони відповідають сучасним вимогам «до збереження фондів, а також розширюють коло потенційних користувачів архіву» [44, с.64].

Для ефективної популяризації архівних ресурсів доцільно активно використовувати *короткі відеоформати*, адаптовані до сучасних соціальних платформ. Наявність субтитрів та оптимізація відео для перегляду без звуку є обов'язковими умовами доступності.

Перспективним напрямом є розвиток *партнерських проєктів* із музеями, бібліотеками та закладами освіти. Спільні цифрові ініціативи «сприяють інтеграції архіву в ширший культурний контекст та підвищують їхню впізнаваність» [47, с.45].

Застосування *сторітелінгу та персоналізації* дозволяє перетворити архівний матеріал на індивідуалізований досвід користувача. Використання аналітичних інструментів і CRM-систем дає змогу адаптувати контент до інтересів різних аудиторій.

Регулярний *моніторинг статистичних даних* (Google Analytics, аналітика соціальних мереж, теплові карти) забезпечує можливість коригувати контент-стратегію та збільшувати вплив цифрових комунікацій у довготерміновій перспективі [7, с.17].

З огляду на сучасні виклики та зміни, що відбуваються в інформаційному суспільстві, Державний архів Полтавської області повинен постійно впроваджувати новітні методи для підвищення відкритості, ефективності та технологічних можливостей установи.

Це, передусім, передбачає **створення зручних цифрових каналів доступу до архівної інформації для державних органів, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, наукових та освітніх установ, юридичних осіб та громадян.**

На нашу думку, розроблення онлайн-каталогу, електронної читальної зали та сервісу подання запитів зменшить адміністративні перешкоди та сприятиме швидкому отриманню достовірних документальних даних.

Окремим стратегічним напрямком має стати **систематичне документування військових подій та створення спеціального військового архіву**, присвяченого подіям масштабного нападу російської федерації на Україну в Полтавській області.

Доцільно впровадити принцип «живого архіву», що передбачає активну участь громадськості у створенні військових колекцій.

Для ефективного залучення громадськості рекомендується:

- 1) створити спеціальний розділ або онлайн-форму на офіційному веб-сайті архіву для подання матеріалів;
- 2) проводити тематичні інформаційні кампанії (наприклад, «Війна очима очевидців», «Мій військовий архів»);
- 3) використовувати соціальні мережі для пояснення мети колекції та демонстрації прикладів раніше зібраних матеріалів;
- 4) забезпечувати прозору комунікацію щодо збереження, використання та авторського права на передані документи.

У межах рекламних заходів відібрані матеріали можуть бути включені до онлайн-виставок, цифрових хронологій або мультимедійних проєктів, що підвищить їхню соціальну значущість та допоможе створити емоційний зв'язок між відвідувачами та вмістом архіву. Усе це уможлиблює архівним

установам не лише документувати події в режимі реального часу, а й перетворити архів на відкритий цифровий простір спільної історичної пам'яті.

З огляду на це, така **комунікативна практика воєнної архівації** матиме комплексний підхід і дозволить створити надійну джерельну базу для майбутніх історичних, правових та соціальних досліджень.

Безумовно, невід'ємною частиною модернізації архіву є **вдосконалення електронних сервісів, орієнтованих на потреби різних категорій користувачів**. Це включає не лише оцифрування фондів та поповнення цифрових репозиторіїв, а й створення інтерактивних інструментів пошуку, персоналізованих облікових записів користувачів та автоматизованих довідково-пошукових служб.

У майбутньому рекомендується **впроваджувати інструменти штучного інтелекту**.

Основна ідея впровадження полягає у використанні ШІ виключно як технологічного інструменту для пошуку, навігації та обробки великих наборів даних, не доручаючи йому завдання історичної інтерпретації чи оцінки змісту документів. ШІ має бути «помічником», а не «аналізатором», залишаючи остаточний аналіз та інтерпретацію документів досліднику чи архівісту. Такий підхід дозволяє поєднувати інновації з дотриманням основних принципів архівної роботи.

Крім того, впровадження ШІ має бути поетапним та зосередженим на вирішенні конкретних прикладних завдань для користувачів. Можемо окреслити перспективні етапи цього процесу.

Перший етап. Автоматизація технічних процесів. На цьому етапі ШІ використовується для автоматизації процесів, які не впливають на зміст документів, а лише сприяють їх обробці та пошуку. Такі процеси включають:

1. **Розпізнавання тексту (OCR) оцифрованих документів.** Ця технологія дозволяє перетворювати скановані зображення документів у

текстові файли і зробити їх доступними для пошуку та індексації. Відомо, що OCR використовує алгоритми машинного навчання для розпізнавання символів та слів, що дозволяє автоматично створювати текст, який максимально нагадує оригінал. Це значно спростить процес роботи з великими обсягами оцифрованих документів, зробить їх більш зручними для пошуку та аналізу.

2. Індексвання великих масивів архівної інформації. Штучний інтелект зможе автоматично індексувати документи на основі ключових слів, дат, географічних назв та інших метаданих, значно пришвидшуючи процес пошуку потрібної інформації. Індексвання буде виконуватися за допомогою алгоритмів обробки природної мови (NLP), які дозволяють не тільки виділяти важливі слова та встановлювати зв'язки між документами.

3. Прискорення пошуку за допомогою ключових слів, дат та географічних назв. Штучний інтелект зможе оптимізувати алгоритми пошуку, щоб користувачі могли швидко знаходити потрібні документи за допомогою простих запитів. Замість традиційного лінійного пошуку штучний інтелект зможе використовувати алгоритми індексування та ранжування, щоб надавати користувачам найрелевантніші результати.

4. Виявлення повторень, дублікатів або схожих документів. Штучний інтелект зможе виявляти дублікати та схожі документи, тим самим очищувати архівні колекції та усувати непотрібну інформацію. Алгоритми, що порівнюють документи на основі їхнього вмісту та метаданих, можуть знаходити документи, які є дуже схожими.

Другий етап: Впровадження інтелектуального пошуку, який дозволяє користувачам створювати запити у вільній формі (природною мовою). Штучний інтелект зможе обробити запит користувача, проаналізувати його на наявність ключових слів та понять і надати відповідні результати. Це дозволить клієнтам, які не знайомі з архівною термінологією або структурою архіву, легко знаходити потрібну інформацію.

Для покращення зручності використання архівних вебресурсів можна порадити:

- 1) Використовувати підказки та автозаповнення запитів, які допоможуть користувачам швидко та точно формулювати свої запити. На правильно введений запит, система пропонуватиме варіанти на основі попередніх запитів та індексованої інформації.
- 2) Упроваджувати тематичні рекомендації («схожі документи», «схожі справи») без зміни оригінального змісту джерела. Штучний інтелект зможе проаналізувати документи, які переглядає користувач, і запропонувати подібні або ідентичні. Це дозволить значно розширювати пошук та знаходити більше інформації.

Важливо, щоб результати, згенеровані штучним інтелектом, були чітко позначені як технічні поради, а не як заздалегідь сформульовані історичні висновки. Це зменшуватиме ризик маніпуляцій з контекстом, його спрощення чи спотворення, особливо під час роботи з чутливими матеріалами воєнного часу.

Зараз ми можемо тільки передбачити, що використання штучного інтелекту як інструменту доступу дозволить архівним установам:

- 1) Значно скоротити час пошуку інформації, оскільки ШІ дозволить користувачам знаходити потрібну інформацію набагато швидше, ніж традиційними методами.
- 2) Зменшити бар'єри доступу для непрофесійних користувачів. Інтелектуальний пошук зробить архівні документи доступними для більшої кількості людей, зокрема для тих, хто не має спеціалізованої архівної освіти.
- 3) Підвищити ефективність просування архівних документів у цифровому середовищі. Штучний інтелект може допомогти архівним установам знаходити цікаві та актуальні документи для просування в соціальних мережах та інших цифрових каналах.

- 4) Зберігати контроль над значенням джерел у межах професійної компетенції архівістів та науковців.

Але, до слова, штучний інтелект має бути інструментом, який тільки підтримує, а не замінює архівістів і науковців.

Отже, цілеспрямоване впровадження всіх цих практик не лише покращить якість обслуговування користувачів, але й посилить роль архіву як ключової установи для збереження, інтерпретації та оновлення історичної пам'яті регіону, стане поштовхом для перетворення його в сучасний інформаційно-комунікаційний центр.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи нами було проведено низку досліджень, пов'язаних із використанням різних практик популяризації архівних документів у цифровому середовищі. Результатом систематизації отриманих результатів стали такі висновки.

1. У процесі написання кваліфікаційної роботи було розглянуто теоретичні засади популяризації архівних документів у контексті цифрової трансформації суспільства.

Встановлено, що в контексті цифрової трансформації суспільства поняття «популяризація архівних документів» зазнало значного семантичного переосмислення. Популяризація трансформувалася від допоміжного напрямку архівної діяльності до стратегічної комунікаційної практики, орієнтованої на активну взаємодію з різними категоріями користувачів у цифровому середовищі.

Сьогоднішнє розуміння популяризації безпосередньо пов'язане з трансформацією архіву як соціального інституту: від закритого сховища документів до відкритого інформаційно-аналітичного центру та цифрового хабу, спрямованого на забезпечення вільного доступу до ретроспективної інформації й подолання образу «закритої установи».

Одним із ключових аспектів популяризації в цифрову епоху є її перехід від одностороннього інформування до діалогічної та мережевої взаємодії, у межах якої користувач набуває ролі активного співучасника комунікації, а архів отримує інструменти постійного зворотного зв'язку та оперативного реагування на суспільні запити.

Натепер зміст популяризації в цифровому контексті охоплює комплекс взаємопов'язаних функцій:

- 1) формування цифрових історичних документів;
- 2) реалізація освітньо-просвітницького потенціалу архівів;
- 3) демократизація доступу до архівної інформації;

4) інтеграція національної документальної спадщини в міжнародний інформаційний простір.

Загалом, з огляду на впровадження новітніх цифрових технологій, популяризація архівних документів постає як складний багатовимірний процес, що поєднує технологічні, комунікаційні та соціокультурні фактори й забезпечує активне включення української архівної спадщини в сучасний інформаційний простір.

2.Схарактеризовано цифрові інструменти та комунікаційні стратегії архівних установ, спрямовані на взаємодію з користувачами.

З'ясовано, що фундаментальною основою сучасної онлайн-популяризації архівних матеріалів є розвиток цифрових архівних платформ і електронних довідково-пошукових ресурсів, що забезпечують віддалений доступ до документальної спадщини та архівних послуг.

Архіви все частіше впроваджують орієнтовані на користувача електронні сервіси, зокрема: віртуальні виставки, інтерактивні проєкти, чат-боти для консультацій, використання QR-кодів у рекламних заходах та онлайн-оплату архівних послуг.

Вагома роль в оцифруванні архівного сектору належить програмному комплексу ARCHIUM, який уможливорює створення онлайн-колекцій документів і масштабного, комплексного електронного ресурсу для регіональних архівів, тим самим підтримуючи Міжархівний пошуковий портал. Усе це сприяє уніфікації доступу та спрощенню пошуку архівної інформації.

Також важливим інструментом популяризації архівних ресурсів у цифровому середовищі є соціальні мережі, зокрема Facebook, Instagram, YouTube та Twitter, які забезпечують швидку комунікацію з аудиторією та дозволяють адаптувати архівний контент до специфіки сучасного споживання медіа. Через соціальні платформи архіви поширюють візуальні та мультимедійні матеріали, анонсують події та презентують документи в контекстуалізованих та доступних форматах, тим самим

підвищуючи суспільний інтерес до спадщини архівів та створюючи тривалий зворотний зв'язок з користувачами.

3. Під час виконання роботи було досліджено вплив цифрового середовища на сприйняття та інтерпретацію архівної інформації, зокрема з урахуванням інформаційної динаміки та кліпового мислення.

Визначено, що висока інформаційна динаміка цифрового середовища та домінування кліпового мислення суттєво впливають на спосіб розуміння архівної інформації, перетворюючи увагу користувача на обмежений і дефіцитний ресурс. За цих обставин традиційні масштабні та текстоцентричні методи представлення архівних матеріалів втрачають свою ефективність.

Відомо, що кліпове мислення створює фрагментарне, візуально зорієнтоване розуміння інформації, надаючи пріоритет коротким, чітким та легкочитаним семантичним блокам. Це вимагає від архівів переосмислення своїх методів комунікації та адаптації контенту до принципу «коротко, візуально, зрозуміло».

Загалом ефективним інструментом для зв'язку з аудиторією є використання мікроконтенту та візуальних тригерів, включно з мобільні публікації, короткими відеоформатами та динамічними візуальними елементами, що дозволяють швидко передавати ключові смисли та вписувати архівний документ у сучасний культурний контекст. Зростає роль інтерактивності, яка перетворює користувача з пасивного споживача в активного учасника комунікації.

З огляду на це, у цифровому середовищі змінюється спосіб представлення архівної інформації: основною стає візуалізація, а текст слугує семантичним «якорем», а матеріали структуруються за багаторівневою логікою з поділом на невеликі інформаційні фрагменти.

Водночас, у цьому є й певні ризики. Спрощення подання архівної інформації може супроводжуватися втратою контексту та спричинити поверхневе сприйняття. Щоб пом'якшити ці проблеми, важливо

поєднувати популярні формати з доступом до вичерпної наукової інформації, дотримуючись професійної етики та сприяючи розвитку критичного мислення користувачів.

Тобто, вплив інформаційної динаміки та кліпового мислення диктує необхідність балансу між доступністю, привабливістю та науковою достовірністю архівного контенту, що є необхідною умовою для ефективної комунікації архівів у цифровому середовищі.

4. Проаналізувати практики цифрової популяризації архівних документів у Державному архіві Полтавської області та запропонувати напрями їх покращення.

У Державному архіві Полтавської області загалом вибудована ефективна система комунікації з користувачами у цифровому середовищі.

Офіційний вебсайт архіву є ключовим інструментом цифрової взаємодії та доступу до публічної й довідкової інформації. Його головною рисою є логічна архітектура та чітко структурований контент, який містить різні тематичні блоки, зокрема «Діяльність архіву» (програми, звіти, відкриті дані), «Про архів» (структура, історія, нормативна база), «Публікації», «Для користувачів» «Новини» тощо. Така організація контенту сприяє зручній навігації та полегшує різним категоріям відвідувачів пошук необхідної інформації.

Важливою частиною цифрової присутності Державного архіву є мобільна версія сайту, яка підвищує доступність ресурсів для користувачів на різних пристроях, а також офіційна сторінка в соціальній мережі Facebook, яка дозволяє швидко спілкуватися та отримувати зворотний зв'язок.

Архів активно використовує елементи інтерактивної взаємодії з відвідувачами, зокрема, проводить онлайн-вікторини, онлайн-виставки, опитування та інші цікаві формати, що сприяє підвищенню інтересу до архівної діяльності та розширенню кола користувачів,

Узагальнені результати діяльності Державного архіву Полтавської області у 2025 році переконливо засвідчують практичну реалізацію ключових положень «Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року» в частині цифровізації та відкритості архівних ресурсів. Наповнення міжархівного пошукового порталу ARCHIUM понад 552 тис. сканкопій, масштабне оцифрування архівних справ (майже 2,9 млн цифрових файлів у співпраці з FamilySearch), а також формування цифрового фонду користування безпосередньо відповідають стратегічним завданням створення єдиного інформаційного простору архівів і забезпечення цілодобового доступу до документальної спадщини. Це підтверджує, що цифрові практики ДАПО є не лише технічним інструментом збереження, а й ефективним механізмом популяризації архівних документів у цифровому середовищі, розширення аудиторії користувачів та інтеграції регіональної історичної пам'яті в загальнонаціональний інформаційний простір.

Водночас реалізація завдань Стратегії, пов'язаних з ідеєю «відкритого архіву», публічним моніторингом якості послуг та ініціативним документуванням воєнних подій, демонструє посилення комунікаційної та соціальної функцій архіву. Проведення виставок (у тому числі онлайн), публічних заходів, медіапроектів, активність у соціальних мережах, анкетування користувачів та формування колекцій документів про повномасштабне вторгнення росії в Україну на території Полтавщини свідчать про перехід архіву від суто зберігальної до проактивної моделі популяризації документальної спадщини. Усе це є доказом того, що практики популяризації архівних документів у цифровому середовищі, реалізовані Державним архівом Полтавської області, безпосередньо сприяють утвердженню національної пам'яті, протидії історичним маніпуляціям та зміцненню національної ідентичності, що повністю

узгоджується зі стратегічними пріоритетами державної архівної політики до 2027 року.

Також у роботі обґрунтовано, що підвищення рівня інклюзивності та користувацької орієнтованості використання вебресурсів Державного архіву Полтавської області можливе лише шляхом ґрунтовної модернізації структури сайту, логіки навігації та методів представлення архівного контенту з урахуванням потреб різних категорій користувачів цифрового середовища. Крім того, ключовою умовою ефективності є поступове, поетапне впровадження змін, щоб підтримувати стабільність ресурсу та дозволяти користувачам адаптуватися до оновлень.

Основний акцент у рекомендаціях зроблено на удосконаленні архітектури та юзабіліті(зручності) використання сайту. Оптимізація меню, зменшення кількості рівнів навігації, впровадження «хлібних крихт» і логіки швидкого доступу до ключових сервісів сприяють зменшенню когнітивного навантаження та скороченню часу пошуку інформації. Важливим елементом є включення можливості переходу з головного сайту до зовнішніх електронних ресурсів архіву (зокрема системи ARCHIUM), що робить його центральною платформою для взаємодії з цифровими фондами.

Суттєве значення має також модернізація пошукового інструментарію, зокрема впровадження повнотекстового пошуку та фільтрації за певними параметрами. Це полегшить їх використання як професійними дослідниками, так і тими, хто не знайомий зі спеціалізованою архівною термінологією.

Окрему увагу приділено модернізації подання контенту. Пропонується використовувати такі практики, як:

- 1) кросмедійні проекти;
- 2) відеоісторії, відеохроніки, відеоінфографіка;
- 3) створювати інтерактивні мапи і цифрові маршрути;
- 4) 3-D експозиції та віртуальні тури;

- 5) розширити тематику онлайн-виставок;
- 6) продовжувати використовувати віртуальні опитування і тестування;
- 7) розробляти партнерські проєкти із ЗВО, органами місцевого самоврядування.

Актуальним, на нашу думку, є упровадження комунікативної практики воєнної архівації, що передбачають систематичне документування подій російсько-української війни, активне залучення громадськості до збирання свідчень та використання цифрових платформ для збереження, осмислення й популяризації матеріалів воєнного часу.

Для ефективного залучення громадськості до воєнної архівації доцільно застосовувати комплексну комунікативну стратегію, що поєднує цифрові інструменти збору матеріалів на офіційному вебресурсі архіву, тематичні інформаційно-просвітницькі кампанії (до прикладу, «Мій військовий архів», «Війна очима очевидців» тощо), активне використання соціальних мереж для пояснення суспільної цінності колекцій і демонстрації зібраних матеріалів, а також відкрити та зрозумілу політику щодо збереження, використання й авторського права на передані документи.

Суттєвим нововведенням, є також забезпечення інклюзивності вебресурсу, що потребує технічної та візуальної адаптації відповідно до стандартів вебдоступності, зокрема:

- 1) покращення спеціальних версій для користувачів із порушеннями зору;
- 2) підтримки клавіатурної навігації та альтернативних текстових описів тощо.

Водночас ці зміни доцільно впроваджувати поетапно, поєднуючи їх із тестуванням реальної користувацької поведінки.

Перспективною інновацією може бути інтеграція штучного інтелекту в діяльність Державного архіву Полтавської області. Використання технологій штучного інтелекту дозволить автоматизувати процеси опису,

класифікації та пошуку архівних документів, особливо шляхом розпізнавання тексту та зображень.

Крім того, інтелектуальні системи можна використовувати для персоналізації користувацького досвіду, створення рекомендованого контенту та підвищення ефективності онлайн-комунікації з різними цільовими аудиторіями. У майбутньому це сприятиме підвищенню доступності архівних ресурсів та посиленню їх інтеграції в сучасний інформаційний простір.

Водночас, слід пам'ятати, що визначальну роль у діяльності архіву й надалі мають відігравати не технології штучного інтелекту, а науковці та архівісти, оскільки саме їхній професійний досвід, аналітичне мислення та відповідальність зможуть забезпечити наукову достовірність, контекстуальну інтерпретацію та етичне використання архівних документів.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна стверджувати, що в цифрову епоху популяризація архівних документів стає критично важливим та унікальним завданням для архівів, спрямованим на активну комунікацію з різноманітними групами користувачів.

Реалізація зазначених практик сприятиме тому, що архівні вебресурси виконуватимуть не тільки інформаційну, а й освітню та комунікативну роль, розширюючи доступ до архівної спадщини й зміцнюючи позиції архівів у цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія захисту документальної спадщини як запорука збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2024, № 1349-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Адаптивний вебдизайн – медіазапити. URL: <https://surl.lu/dtyfpt> (дата звернення: 16.09.2025)
3. Архівістика : теорія, методика, практика; ред. колегія С. А. Копилов та ін. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. 223 с.
4. Бездрабко В. Соціальні мережі й архівні практики. *Архіви України*. 2021. Т. 3, вип. 328. С. 16–35.
5. Білушак Т. Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації. *Архіви України*. 2020. Вип. 4. С. 71–83.
6. Боздаган'ян М., Орлик С. Організація оцифрування документів в архівних установах України. *Збірник наукових праць Центральноукраїнського національного технічного університету*. 2021. С. 50–55.
7. Бойко В. Ф., Ковтанюк Ю. С., Свердлик З. М. Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання. Київ : Держ. арх. служба України ; Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства, 2022. 80 с.
8. Варенко В. Операційна (онлайнова) аналітика: нові технології та можливості. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 8. С. 10–21.
9. Василенко Д. Інструментарій архівної інтернет-комунікації в аспекті розвитку соціальних мереж. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 138–147.

10. Василенко Д. П., Бутко Л. В. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. Вип. 2. С. 32–38.
11. Васильченко М. Організаційно-функціональні трансформації архіву як структури системи соціальних комунікацій. *Вісник Книжкової палати*. 2012. Вип. 6. С. 47–51.
12. Веремчук О., Постельжук О. Цифровізація архівних установ: виклики та перспективи збереження національної пам'яті в епоху технологічних трансформацій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. Вип. 14. С. 142–153.
13. Виноградова М. Специфіка побудови візуальних повідомлень у віртуальній комунікації. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2021. Вип. 46. С. 85-91.
14. Вовк Н. С. Архівні інформаційно-пошукові системи: шляхи оптимізації пошуку текстової інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 3. С. 37–42.
15. Гаврилюк О. Використання соціальних мереж у діяльності бібліотек: контент-стратегії та інструменти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 2. С. 67–73.
16. Горська К. Перспективи регулювання медіаресурсів в Телеграмі: український досвід. *Інтегровані комунікації*. 2025. № 1(19). С. 38 – 45.
17. Гуменюк О. Інтернет-меми як форма сучасної масової комунікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 3. С. 72–78.
18. Гуралюк А. Г., Терентьева Н. О., Пінчук О. П., Ростока М. Л., Вараксіна Н. В., Білоцерківець І. П., Жигалюк А. В. Сучасні технології візуалізації колекцій цифрових освітніх ресурсів; наук. ред. Гуралюк А. Г.; НАПН України, ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2025. 186 с.

19. Державний архів Полтавської області. URL: <https://poltava.archives.gov.ua/> (дата звернення: 08.12.2025)
20. Державний архів Полтавської області. Довідковий апарат архіву та його оцифровані фонди. URL: <https://e-resource.poltava.archives.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2025)
21. Дідух Л. В., Ковтанюк Т. М. Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду. Київ: Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2022. 85 с.
22. Документні та інформаційно-довідкові комплекси архівів НАН України: створення та інтегрування до системи історичних знань / ред. О. С. Онищенко, Л. М. Яременко. Київ, 2023. 146 с.
23. Дубровіна Л. Популяризація архівних документів у цифровому середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 5. С. 3–9.
24. Євсєєв К., Казімірова К. Створення 3D-екскурсій в архівних установах : методичні рекомендації. Київ : Держ. архів. служба України ; ЦДЕА України, 2021. 126 с.
25. Залєток Н. В., Чорноморець Є. М. Впровадження електронних послуг в архівних установах України. Київ: Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2022. 76 с.
26. Інформаційне забезпечення організації комунікації громадян з архівними установами / О. В. Марковець та ін. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2023. Вип. 63. С. 151–160.
27. Калакура Я. С., Ковтанюк Ю. С. Архівний менеджмент в умовах електронного урядування. *Архіви України*. 2019. Вип. 3. С. 18–57.
28. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. Т. 3, вип. 327. С. 36–65.
29. Киридон А. Архіви та суспільство: виклики цифрової доби. *Архіви України*. 2019. Т. 3, вип. 323. С. 18–32.

30. Климаш Н. Міжнародна співпраця архівних установ України: напрями та перспективи. *Архіви України*. 2021. № 4. С. 15–23.
31. Ковальська Л., Яворська Т., Ковальський Г. Документно-інформаційні ресурси архівів, бібліотек і музеїв: цифрові трансформації та виклики війни. *Бібліотечний вісник*. 2024. Вип. 4. С. 3–18.
32. Ковальчук Л. Архівокомунікологія як новий науковий напрям у системі соціальних комунікацій. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 7. С. 26–36.
33. Ковтанюк Ю. В. Електронне урядування та архівний менеджмент: виклики цифрової доби. *Наукові праці НБУВ*. 2021. № 3. С. 18–57.
34. Костенко Л. Орієнтація на користувача як принцип цифрової комунікації культурних інституцій. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Комунікації. 2021. № 5. С. 87–94.
35. Кучай А., Білан С. Основи Web-дизайну: створення та супроводження веб-вузла : конспект лекцій. Дніпро : Дніпропетровський центр ПТО ДСЗ, 2017. 68 с.
36. Лобузін І. Л. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій. Київ: НАН України, Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського, 2016. 205 с.
37. Лук'янець О. Кліпове мислення як феномен сучасної культури: виклики для освіти та комунікації. *Філософські обрії*. 2020. № 43. С.112-118.
38. Маркетинг в соціальних мережах (SMM). Sendpulse. URL: <https://surl.li/pswybo> (дата звернення: 10.12.2025)
39. Матяш І. Організація архівної справи в сучасній Україні. Київ : Інститут історії України НАН України, 2011. С. 10-26. URL: <http://history.org.ua/JournALL/sid/11/2/2.pdf> (дата звернення: 29.11.2025)
40. Михайлюта М. Г. Способи оптимізації текстів для візуальних платформ з урахуванням трендів та підходів в епоху кліпового мислення. *Академічні візії*. 2025. Вип. 40. С. 1–12.

41. Міненко А. Прикладні функції архіву: епістемологічна, політична та освітня. *Філософія освіти*. 2023. № 29(2). С. 186-197.
42. Настанови з доступності вебвмісту (WCAG) 2.1 URL: <https://surl.li/hdoflqhttps> (дата звернення: 02.12.2025)
43. Онищенко О. С. Архіви в системі соціальних комунікацій: нові функції та завдання. *Наукові праці НБУВ*. 2020. С. 5-18.
44. Онищенко О. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. Вип. 4. С. 3–9.
45. Організація архівної справи в територіальній громаді / ред. М. І. Кузнецова, Л. Л. Левченко. Київ : Державна архівна служба України, 2020. 120 с.
46. Осокін М., Осокіна А. Цифрові комунікації в системі управління бізнесом. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. С. 1–8.
47. Резнік І. Роль і функції архіву в добу інформаційного суспільства: нові тенденції і підходи (з досвіду ЦДАМЛМ України 2012–2022 рр.). *Архіви України*. 2023. Т. 3, вип. 336. С. 55–73.
48. Рибачок О. М. Організаційні засади архівної справи в Україні. *Збірник наукових праць*. 2015. С. 42-49.
49. Розуміння та використання принципів дизайну, орієнтованого на користувача для розробки продукту, який повністю задовольняє потреби та очікування користувачів. *Orbita*. URL: <https://surl.li/ridgxd> (дата звернення: 01.11.2025)
50. Сіпко О. Е. Вплив кліпової свідомості на сучасну людину в середовищі комунікативного простору. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. С. 137–141.
51. Слободянюк П. Архіви та цифрові платформи: перспективи розвитку Web 2.0 і Web 3.0. *Інформаційне суспільство*. 2022. № 4. С. 33-39.
52. Соболева С. М. Кліпове мислення як соціально-психологічний феномен та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. Т. 2, вип. 3. С. 86–90.

53. Теоретико-методичні основи організації Національного архівного фонду / Укрдержархів ; УНДІАСД ; керівник теми Л. Ф. Приходько ; Т. О. Ємельянова. Київ, 2017. 194 с.
54. Флуд Д. В. Цифровізація національної архівної спадщини України в умовах глобальних викликів. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2025. Т. 1, вип. 17. С. 224-230.
55. Химиця Н. О., Морушко О. О. Роль бібліотек, архівів та інформаційних центрів у формуванні критичного мислення і громадянських цінностей у цифровому суспільстві: світові, європейські та українські стратегії. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. Вип. 67. С. 24-31.
56. Царик В., Гнатушенко В., Селівьорстова Т. Методи аналізу інтерфейсів веб-застосунків для підвищення інтерактивності. *Регіональний міжвузівський збірник наукових праць*. Дніпро, 2025. Т. 2, вип. 157 : Системні технології. С. 146–153.
57. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України
URL: <https://csamm.archives.gov.ua/>
58. Чередник Л., Лобас Ю. Упровадження єдиної електронної мережі доступу до документів у Державному архіві Полтавської області. *Архіви України*. 2024. № 4 (341). С. 89–102.
59. Чередник Л., Панченко І. Упровадження новітніх інформаційних технологій у Державному архіві Полтавської області. *Архіви України*. 2023. № 3. С. 74–87.
60. Черкес Б. С. Роль інфографіки у вивченні регіональної архітектурної спадщини. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2024. Вип. 4. С.153–159.
61. Черниш О. В. Хештег як інструмент спротиву: соціальні мережі та мережеві практики протесту. *Політологія*. 2025. № 3. С. 116–124.
62. Шевченко О. В. Соціальні мережі як інструмент комунікації в умовах інформаційного суспільства. *Вісник КНУКіМ*. 2020. С. 36-48.

63. Що таке CRM-система: призначення, можливості та специфіка вибору
URL: <https://surli.cc/vadwpl> (дата звернення: 30.09.2025)
64. Що таке SEO і навіщо потрібна пошукова оптимізація. *Netpeak Journal*
URL: <https://surli.li/kmosrr> (дата звернення: 10.12.2025)
65. Що таке Web 3.0 та чим воно важливо? *Binance Academy* URL:
<https://surli.li/lcplwr> (дата звернення: 19.10.2025)
66. Archives Portal Europe. URL: <https://www.archivesportaleurope.net/> (дата
звернення: 29.11.2025)
67. Europeana. URL: <https://www.europeana.eu/en> (дата звернення: 31.12.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

Розділ “ВИСТАВКИ ON-LINE”

м. : 36000, м. Полтава, вул. Юліана Матвійчука, 18/24, ☎ : (приймальня+380532609326),(столи довідок +380532642034,+380532609380) ✉ : archive_pl@arch.gov.ua ⤵ : Пн - Чт 8:00 - 17:00, Пт 8:00 - 15:45

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ОФІЦІЙНИЙ БЕБ-САЙТ

ГОЛОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВУ ПРО АРХІВ ПУБЛІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧАМ НОВИНИ КОНТАКТИ

До уваги громадян, які бажають отримати архівні послуги!
Інформація щодо оформлення запитів та роботи читальних залів розміщена у рубриці **ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН**.
Запити генеалогічного характеру можна також надіслати за **посиланням**.

Пошук...

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН

ВИСТАВКИ ON-LINE

АРХІВ У ЗМІ

ІЗ ЖИТТЯ АРХІВУ

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ

FamilySearch

На допомогу
дідівчим
условям

ПРАВОВИЙ ВІСНИК

Повідом про
корупцію

Цифрова освіта

АРХІВНІ РЕСУРСИ
(ЕЛЕКТРОННІ)

Оцифровані документи, які розміщені на платформі корпорації «FamilySearch»

Поширити 1,5 тис.

Чи задовольняє Вас інформаційне наповнення сайту?

Так
 Ні
 Частково

Голосувати

Чи задоволені Ви послугами, які надає держархів?

Так
 Ні
 Частково

Голосувати

Powered by Phoca Gallery

Корисні посилання

ПРЕЗИДЕНТ
УКРАЇНИ

Верховна
Рада
України

ПОЛТАВСКА
ОБЛАСНА РАДА

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ

УРЯДОВИЙ
ПОРТАЛ

ДЕРЖАВНА
АРХІВНА
СЛУЖБА
УКРАЇНИ

Сторінка виставки “СТОРІНКИ ЛІТОПІСУ НАЙМОЛОДШОГО МІСТА ОБЛАСТІ”

38000, м. Полтава, вул. Юліана Матейчука, 18/24. (примальня+380532609328),(столи довідок +380532642034 +380532609380) archive_pl@arch.gov.ua > Пн - Чт 8:00 - 17:00, Пт 8:00 - 15:45

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ОФІЦІЙНИЙ ВЕБ-САЙТ

ГОЛОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВУ ПРО АРХІВ ПУБЛІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧАМ НОВИНИ КОНТАКТИ

До уваги громадян, які бажають отримати архівні послуги!
Інформація щодо оформлення запитів та роботи читальних залів розміщена у рубриці ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН.
Запити генеалогічного характеру можна також надіслати за посиланням.

Пошук...

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН

ВИСТАВКИ ON-LINE

АРХІВ У ЗМІ

ІЗ ЖИТТЯ АРХІВУ

БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ

FamilySearch

На допомогу працівникам установ

ПРАВОВИЙ ВІСНИК

Повідом про корупцію

Цифрова освіта

«СТОРІНКИ ЛІТОПІСУ НАЙМОЛОДШОГО МІСТА ОБЛАСТІ» (до 60-річчя заснування м. Горішні Плавні, до 2016 р. – Комсомольськ)

На відвіну від багатьох інших населених пунктів, м. Горішні Плавні (колишня назва Комсомольськ) має точну дату свого заснування – 29 листопада 1960 року. За офіційними даними, початок дослідження цієї місцевості – Кременчуцької магнітної аномалії – розпочали славетні вчені П. Я. Армашевський та В. І. Вернадський. Більше ста років назад дослідниками Полтавського краю були відмічені численні магнітні аномалії, одна з яких, за словами академіка В. І. Вернадського, відрізнялася особливою інтенсивністю. Напоздалі від Кременчука у лісах Дніпровського Лівобережжя незвідомо до початку Другої світової війни, у 1928 році, ленінградський геофізик Андрей Олександрович Строча дослідив магнітну аномалію, яка згодом буде названа Кременчуцькою. Багатокілометровий підземний кряж ховав у собі невичерпні запаси залізної руди на сотні років. Так була відкрита Кременчуцька магнітна аномалія, яка складалася з десяти родовищ залізистих кварцитів та багатьох залізних руд. Та лише через 25 років, у середні 1950-х років, доктор мінерально-геологічних наук М. Н. Доброхотов, поєднавши результати багаторічних досліджень, прийшов до висновку про доцільність промислової розробки виявлених родовищ. На базі перших двох родовищ, Горішне-Плавнинського та Лаврівського на початку 1961 року і було розпочато будівництво первістка Дніпровського (з 1981 року Полтавського) гірничо-видобувної промисловості в області, гірничо-збагачувального комбінату. Будівництво комбінату було оголошено автосвоєю ударною молодіжною будовою. У січні 1961 року в центрі майбутнього селища перші поселенці встановили щит із написом «Тут буде споруджено місто Комсомольськ-на-Дніпрі». На спорудженні об'єктів майбутнього міста працювали представники 180 міст колишнього СРСР. Десять років велось будівництво комбінату. І 27 лютого 1970 року був отриманий перший залізорудний концентрат на збагачувальній фабриці. А 24 квітня 1972 року, відповідно до Указу Президії Верховної Ради Української РСР селище міського типу Комсомольське було віднесено до категорії міст районного підпорядкування. Відтоді минуло 50 років молоді місто перетворилося на сучасний промисловий, культурний і духовний центр. Горішні Плавні – відомий також центр фестивального руху, тут періодично відбуваються п'ять різножанрових фестивалів: міського, всукраїнського та міжнародного рівня. Найбільш відомий з них – міжнародний фольклорний фестиваль «Калинове літо на Дніпрі», який започатковано з 2000 року. Впродовж останніх років містяни змогли ознайомитися з творчістю колективів зі США, Фінляндії, Індії, Туреччини, Македонії, Італії, Іспанії, Китаю, Таїланду, Ізраїлю, Сербії, Польщі, Югославії, Білорусії, Молдови, Грузії, Болгарії, Алжиру, Німеччини, Кіпру. Відповідно до постанови Верховної Ради України від 19 травня 2016 року № 1377-VIII «Про перейменування окремих населених пунктів та районів» місто Комсомольське було перейменовано на Горішні Плавні. Місто відоме не тільки своїми природними багатствами, чудовим ландшафтом, а й численними культурними спорудами, оригінальними пам'ятками, талановитими містянами. До 60-річного ювілею наймолодшого міста області працівники державного архіву підготували виставку, на якій намагалися документально відтворити насамперед перший початковий етап розбудови міста.

АРХІВНІ РЕСУРСИ
(ЕЛЕКТРОННІ)

Оцифровані документи, які розміщені на платформі корпорації «FamilySearch»

 Пошукити 1.5 тис.

Чи задоволяє Вас інформаційне наповнення сайту?

Так

Ні

Частково

Голосувати

Чи задоволені Ви послугами, які надає держархів?

Так

Ні

Частково

Голосувати

Powered by Phoca Gallery